

Eva Birkeland (red.)

Forskjeller i levekår
Hefte 2: Levekår og helse

Notater

Forord

Statistisk sentralbyrå (SSB) har utført en rekke oppdrag for Sosial- og helsedepartementet (SHD) og andre departementer i forbindelse med regjeringens arbeid med en stortingsmelding om utjevning av forskjeller i levekår. Disse oppdrag ble utformet gjennom en dialog mellom SHD og SSB hvor behov og muligheter ble sett i sammenheng. På denne bakgrunn ble det utarbeidet nye tabeller ut fra foreliggende statistisk materiale som var relevant for problemstillingene. I noen tilfeller kunne SSB også påta seg å analysere tallmaterialet, i andre tilfeller var det ikke tid eller kapasitet til annet enn å frambringe tallmaterialet. Noen av oppdragene gjaldt mer teoretiske vurderinger av spesielle problemstillinger.

Arbeidet har involvert alle fagavdelingene i SSB i tillegg til Forskningsavdelingen, og har vært koordinert av seniorrådgiver Eva Birkeland, Avdeling for personstatistikk.

SSB har valgt å offentliggjøre alle bidragene i en samlet form, men uten ytterligere bearbeiding. Materialet er samlet i fire hefter under en felles tittel: Forskjeller i levekår:

Forskjeller i levekår I: Inntekt
Forskjeller i levekår II: Levekår og helse
Forskjeller i levekår III: Bruk av velferdsordninger
Forskjeller i levekår IV: Regionale forskjeller.

Dette heftet inneholder 4 notater og en rekke ukommenterte tabeller basert på SSBs levekårsundersøkelser og helseundersøkelser. I tillegg et notat om generasjonsforskjeller i levekår som bygger på forskningsarbeid utført under prosjektene Generasjonsforskjeller i levekår og Levekår i støpeskjeen.

Innhold

Arne Andersen:

Utvikling og fordeling av sentrale levekår i befolkningen, side 5

Levekår for spesielle grupper, side 19

Hopning av levekår, side 37

Elin Lunde:

Helsetilstanden i befolkningen, side 50

Kari Skrede:

Generasjonsforskjeller i levekår, side 83

Utvikling og fordeling av sentrale levekår i befolkningen

Av

Arne S. Andersen

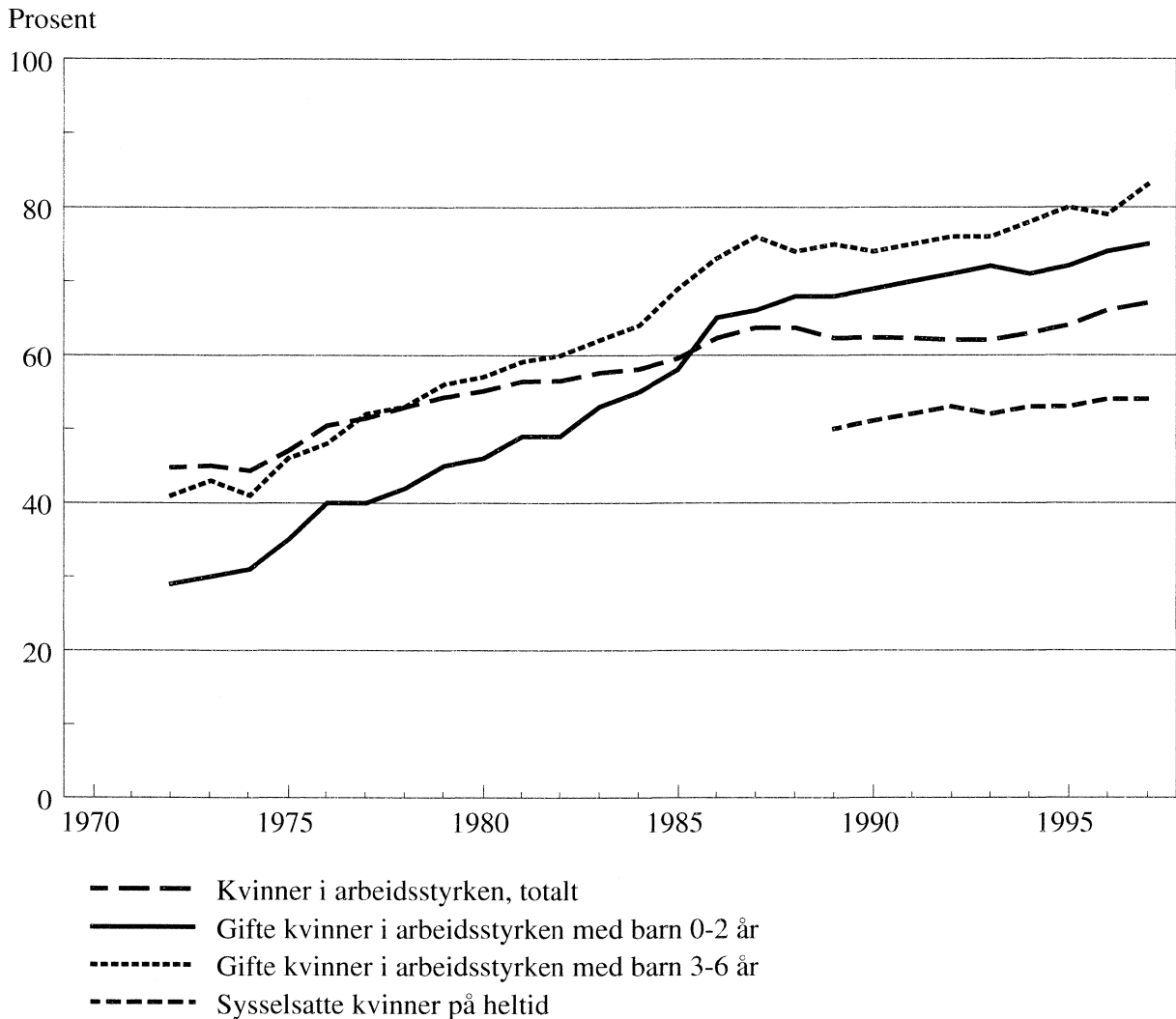
1. Arbeid

Arbeidsmarkedet er en viktig arena for fordeling av levekårene i befolkningen. Det siste tiåret har vi sett en videreføring av flere langtidstrender, selv om utviklingen på flere områder går noe langsommere. Det gjelder økt yrkesaktivitet blant kvinner. Andelen kvinner 25-66 år i arbeidsstyrken økte fra 73 prosent i 1987 til 76 prosent i 1997. Sysselsettingsprosenten endret seg lite fra 1987 til begynnelsen av 1990-tallet. Veksttakten siste tiåret er forholdsvis liten i forhold til tidligere. Den økte yrkesaktiviteten viser seg også ved en viss økning i andelen sysselsatte kvinner som arbeider heltid (fra 50 prosent i 1989 - første året med sammenlignbare opplysninger - til 54 prosent i 1997).

Siste tiåret har det vært en nedgang i yrkesaktiviteten blant menn. Andelen menn 25-66 år i arbeidsstyrken gikk ned fra 89 prosent i 1987 til 86 prosent i 1993-1994 for deretter å øke litt til 87 prosent i 1997.

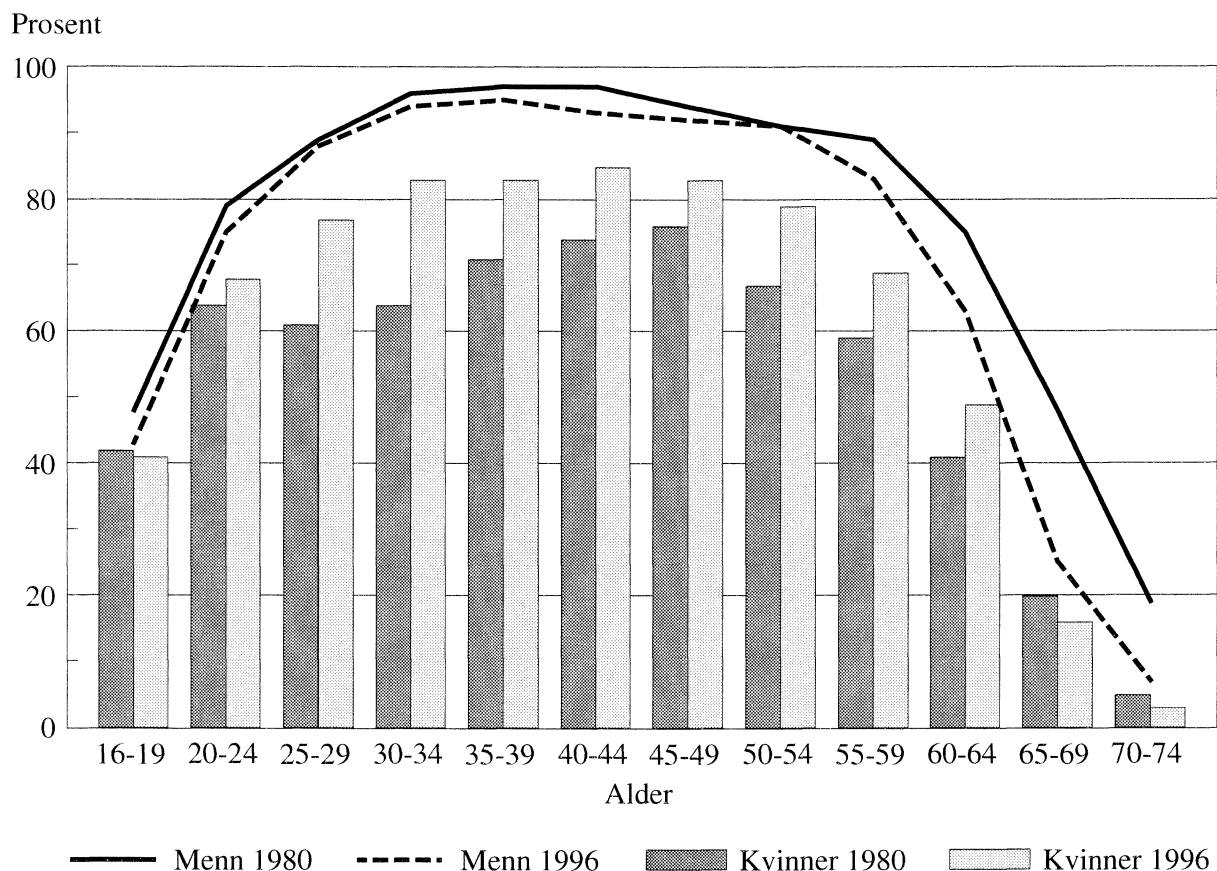
Blant kvinner har yrkesaktiviteten særlig økt blant mødre. Økningen var særlig stor i årene 1980-1987, men har fortsatt også etter det. I 1997 var 75 prosent av mødre med barn 0-2 år yrkesaktive (dvs. i arbeidsstyrken), og 83 prosent av mødre med yngste barn 3-6 år. De tilsvarende tallene i 1987 var 66 og 75 prosent.

Figur 1. Yrkesaktivitet blant kvinner. 1972-1997. Prosent

Antallet utførte timeverk var såvidt lavere i 1996 enn i 1987, men økte med vel 4 prosent fra 1991 til 1996. Samtidig økte antallet sysselsatte med vel 3 prosent fra 1986 til 1996. Arbeidet ble altså fordelt på litt flere. Likevel ser vi klare tendenser til en aldersmessig konsentrasjon av arbeidet. For menn har yrkesprosenten gått ned i de fleste aldersgrupper i perioden 1980-1996. Nedgangen var klart størst for de som har passert midten av 50-årene, men også i de yngre aldersgrupper ble yrkesprosenten redusert noe. Fra 1995 har yrkesfrekvensen blant ungdom igjen økt, men er fortsatt lavere enn under den forrige høykonjunkturen i 1987. Blant kvinner har yrkesprosenten økt i alle aldersgrupper 20-64 år. Endringene er imidlertid små for de yngste og eldste, og for kvinner 16-19 år og kvinner eldre enn 64 år gikk yrkesprosenten ned.

Figur 2. Andel yrkesaktive menn og kvinner etter alder. 1980 og 1995. Prosent

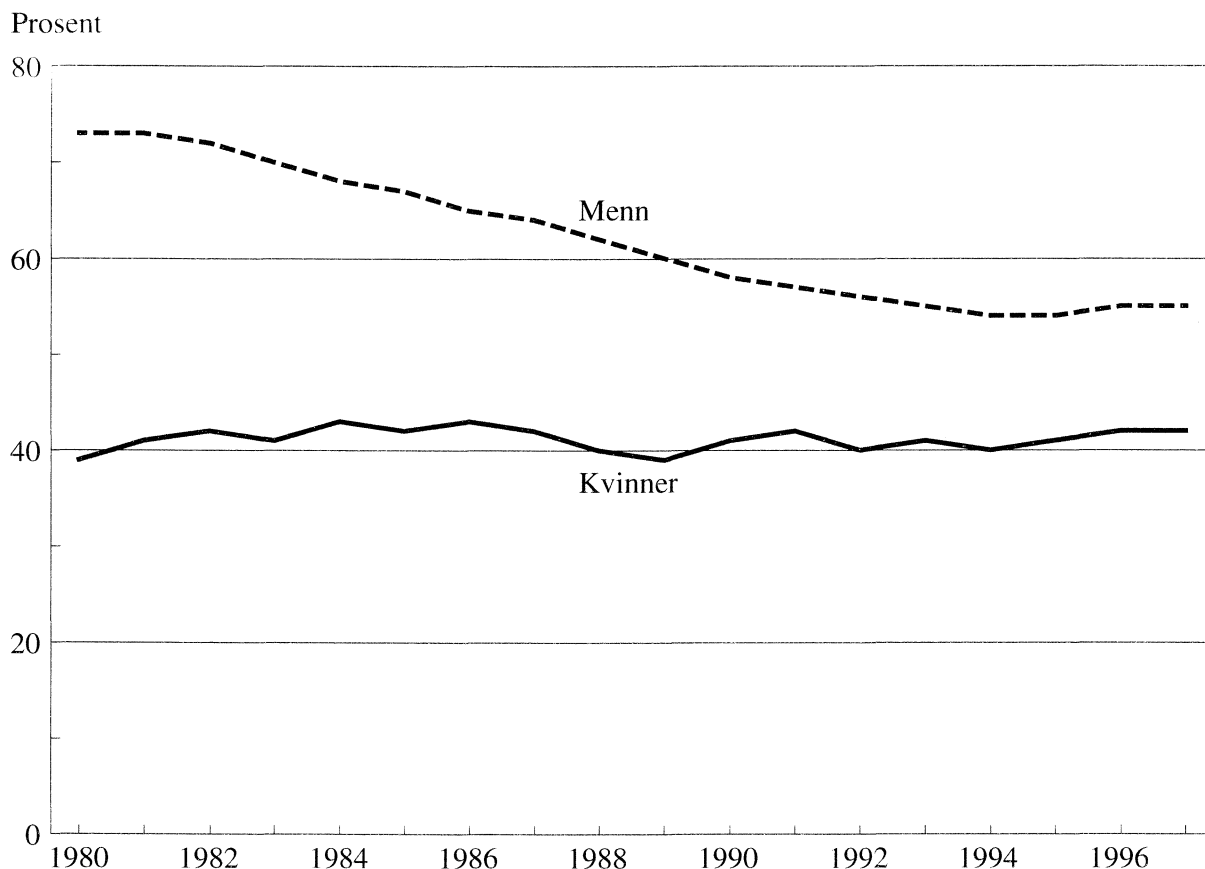
Inntektsgivende arbeid har over lengre tid fått redusert betydning som hovedbeskjeftigelse for unge. Andelen av de unge 16-24 år som hadde inntektsgivende arbeid som sin hovedsakelige virksomhet gikk ned fra 50 prosent i 1987 til 36 prosent ti år senere.

Likevel har det de siste ti årene bare vært en mindre tilbakegang i yrkesaktiviteten blant unge (16-24 år), etter at yrkesaktiviteten hadde økt over lengre tid. Fra 1987 til 1993-1994 gikk andelen i arbeidsstyrken blant unge ned med om lag 10 prosentpoeng både for kvinner og menn. Særlig etter 1995 har imidlertid yrkesaktiviteten igjen økt. Økningen har imidlertid langt på vei skjedd som en økning i deltidsarbeid.

Arbeidskraftundersøkelsene viser en klar reduksjon i andelen menn 60-66 år i arbeidsstyrken. I 1980 var 72 prosent av disse i arbeidsstyrken, mens det i 1997 gjaldt 55 prosent. Det ser imidlertid ut til at andelen siden 1993 har stabilisert seg på dette nivået. Bare nærmere analyser vil kunne sannsynlig-

gjøre om dette skyldes strukturendringer i arbeidsstyrken (f.eks. at det har sammenheng med utdanningsnivået) eller om det er et konjunkturfenomen. Blant kvinner i samme alder har andelen i arbeidsstyrken vært stabil (i overkant av 40 prosent) i hele perioden fra 1980.

Figur 3. Andel i arbeidsstyrken blant kvinner og menn 60-66 år. 1980-1997. Prosent

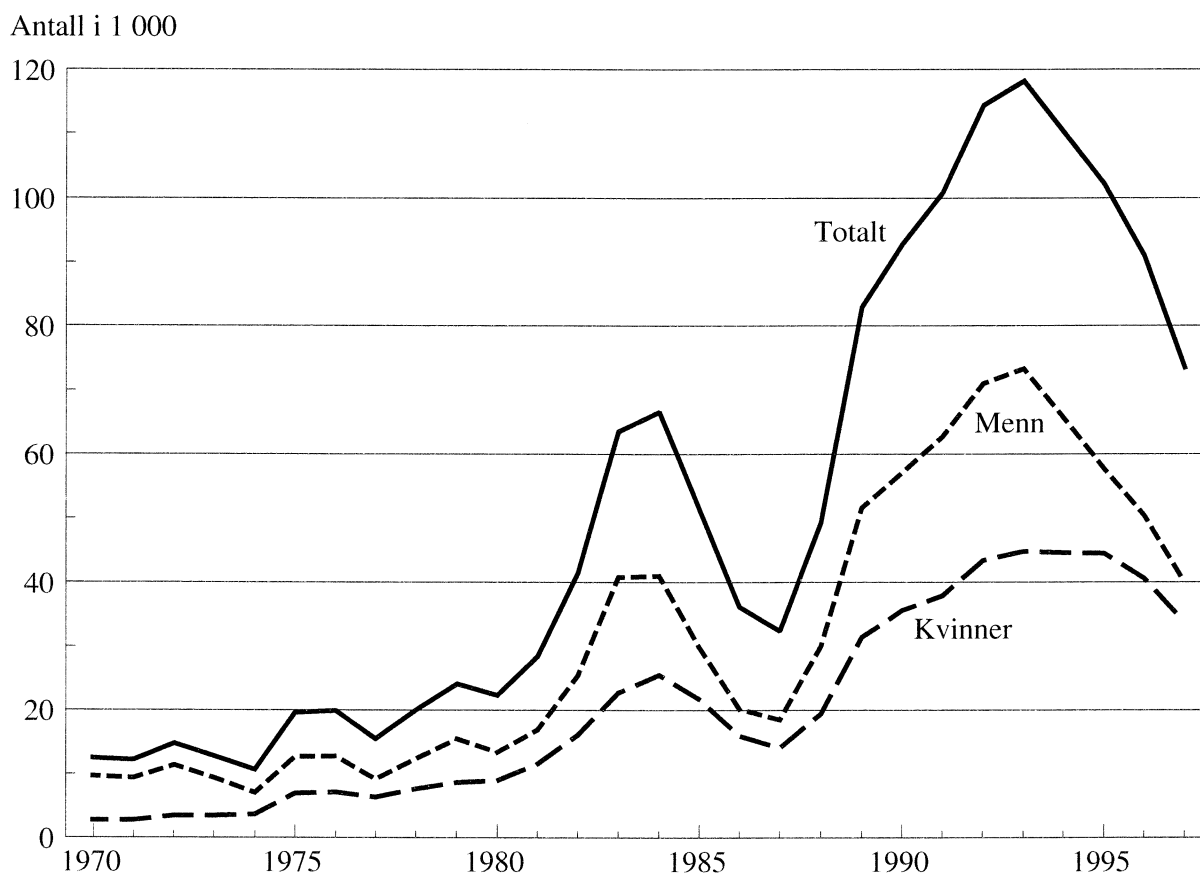

Den aldersmessige konsentrasjon av arbeidet finner en bare delvis igjen i arbeidstiden. Andelen av de sysselsatte som arbeider deltid økte blant de unge (16-24 år), det gjelder både for menn og kvinner. Andelen på deltid var ifølge Arbeidskraftundersøkelsen 1997 30 prosent for unge menn og 58 prosent for unge kvinner. Blant menn ellers har det vært små endringer i andelen deltidsarbeidende. Blant kvinner ellers har det vært en nedgang i andelen deltidsarbeidende, særlig blant de eldre.

Mens det blant mødre har vært en forskyvning mot mer heltidsarbeid, viser levekårsundersøkelsene at det ble færre fedre med lange arbeidsuker fra 1991 til 1995. Dette skjedde etter at andelen fedre med lang arbeidsuke økte på 1980-tallet.

Antallet registrerte arbeidsløse var under 40 000 i 1987. Deretter økte antallet kraftig, særlig i 1989 til nesten 120 000 i 1993. Antallet nærmet seg i 1997 70 000. Arbeidsløsheten økte mer for menn enn for kvinner. For menn økte andelen ledige i prosent av arbeidsstyrken fra 1,7 prosent i 1987 til 6,6 prosent i 1993. For kvinner var de tilsvarende tallene 2,5 og 5,2 prosent. Etter 1993 har arbeidsledigheten gått noe ned, mer for menn enn for kvinner. I 1997 var det omtrent samme andel arbeidsledige (snaut 5 prosent) blant kvinner og menn. Dette har sammenheng med at kvinner oftere enn menn arbeider i næringer/sektorer som er lite konjunkturutsatte. I takt med endringene i arbeidsledigheten fikk vi endringer i andelen langtidsledige blant de ledige. Andelen langtidsledige var helt fram til 1995 44 prosent (i 1987 15 prosent). Andelen er nå på vei nedover (26 prosent i 1997).

Figur 4. Antall registrerte arbeidsløse kvinner og menn. 1970-1997

Arbeidsledigheten blant unge har i hele perioden vært høyere enn i befolkningen ellers. Selv om arbeidsledigheten også for unge har gått noe ned er den fortsatt høy, vel 12 prosent av arbeidsstyrken for både kvinner og menn. Dette er gjennomsnittsledigheten på ukebasis i arbeidsstyrken (ca 60 prosent av alle unge). Den svake tilknytningen til arbeidsmarkedet blir enda mer tydelig når en ser på andelen unge med arbeidsledighetserfaring i løpet av ett år. Levekårsundersøkelsen 1995 viser at 28 og 23 prosent av henholdsvis *alle* unge menn og unge kvinner (ikke bare av arbeidsstyrken) var arbeidsledige i 1994.

Arbeidsledigheten viser sterk sammenheng med utdanningsnivå. Ledigheten var i 1996 mer enn dobbelt så høy blant de med utdanning på ungdomsskolenivå som blant de med universitets- og høgskoleutdanning (henholdsvis 8 og 3 prosent).

Unge med lav utdanning (16-29 åringer som ikke holder på med utdanning og har utdanning på ungdomsskolenivå) er en stadig mindre gruppe på arbeidsmarkedet. Likevel tyder resultater fra levekårsundersøkelsene på at forholdet til arbeidsmarkedet er blitt vanskeligere. Andelen sysselsatte er redusert, fra 84 prosent i 1987 til 66 prosent i 1995, til tross for at andelen 25-29 åringer har økt. Andelen av de sysselsatte på deltid har også økt, fra 17 prosent i 1987 til 25 prosent i 1995. Samtidig har det imidlertid skjedd en kraftig økning i andelen sysselsatte med lang ukentlig arbeidstid (minst 45 timer). Andelen med arbeidsledighetserfaring siste året synes ikke å ha endret seg (snaut 30 prosent).

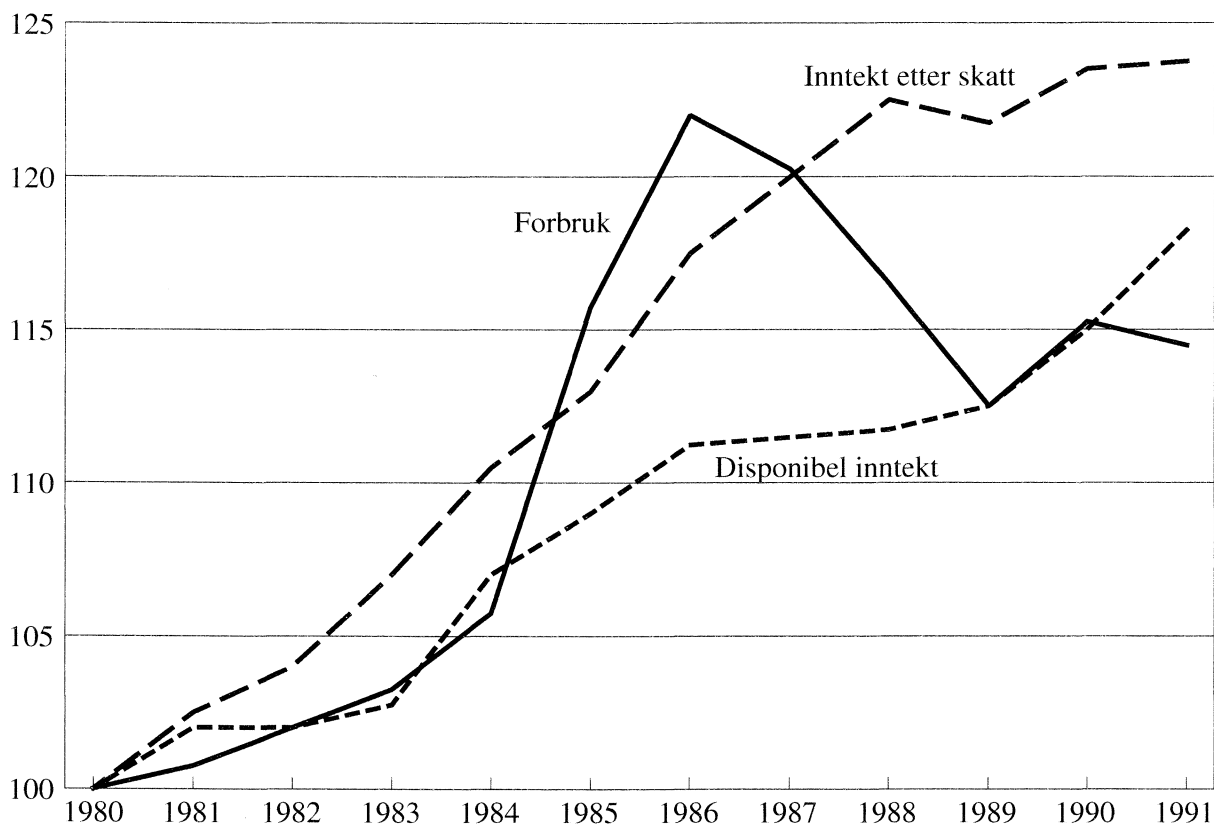
2. Husholdningenes økonomi og materielle standard

Perioden fra 1987 har vært preget av sterke konjunktursvingninger som har satt sitt preg på husholdningenes økonomi. Høykonjunktoren på midten av 1980-tallet var i 1987 allerede preget av begynnende innstramminger. På slutten av tiåret steg arbeidsløsheten kraftig, boligprisene falt og mange husholdninger fikk økonomiske problemer. De første årene av 1990-tallet fortsatte med høy arbeidsledighet og nedgang i sysselsettingen. Veksten i det private forbruket var svak, boligprisene lave og utlånsrentene høye. I 1993 falt utlånsrenten, sysselsettingen begynte å øke, og arbeidsledigheten gikk ned. Dette førte til vekst i det private forbruket, og fallet i lånerenten førte etter hvert til stigende boligpriser.

Til tross for dette viser gjennomsnittlig husholdningsinntekt en nokså udramatisk utvikling. Ifølge Nasjonalregnskapet økte disponibel inntekt pr. innbygger hvert år og forholdsvis jevnt fra 1987, og var i 1995 18 prosent høyere enn i 1987. Regnet pr. husholdning var veksten mindre, hvilket har sammenheng med at det ble flere husholdninger, spesielt flere enpersonhusholdninger (husholdningene ble mindre).

Figur 5. Inntekt og forbruk pr. innbygger. 1980-1991. 1980=100

Indeks, 1980=100

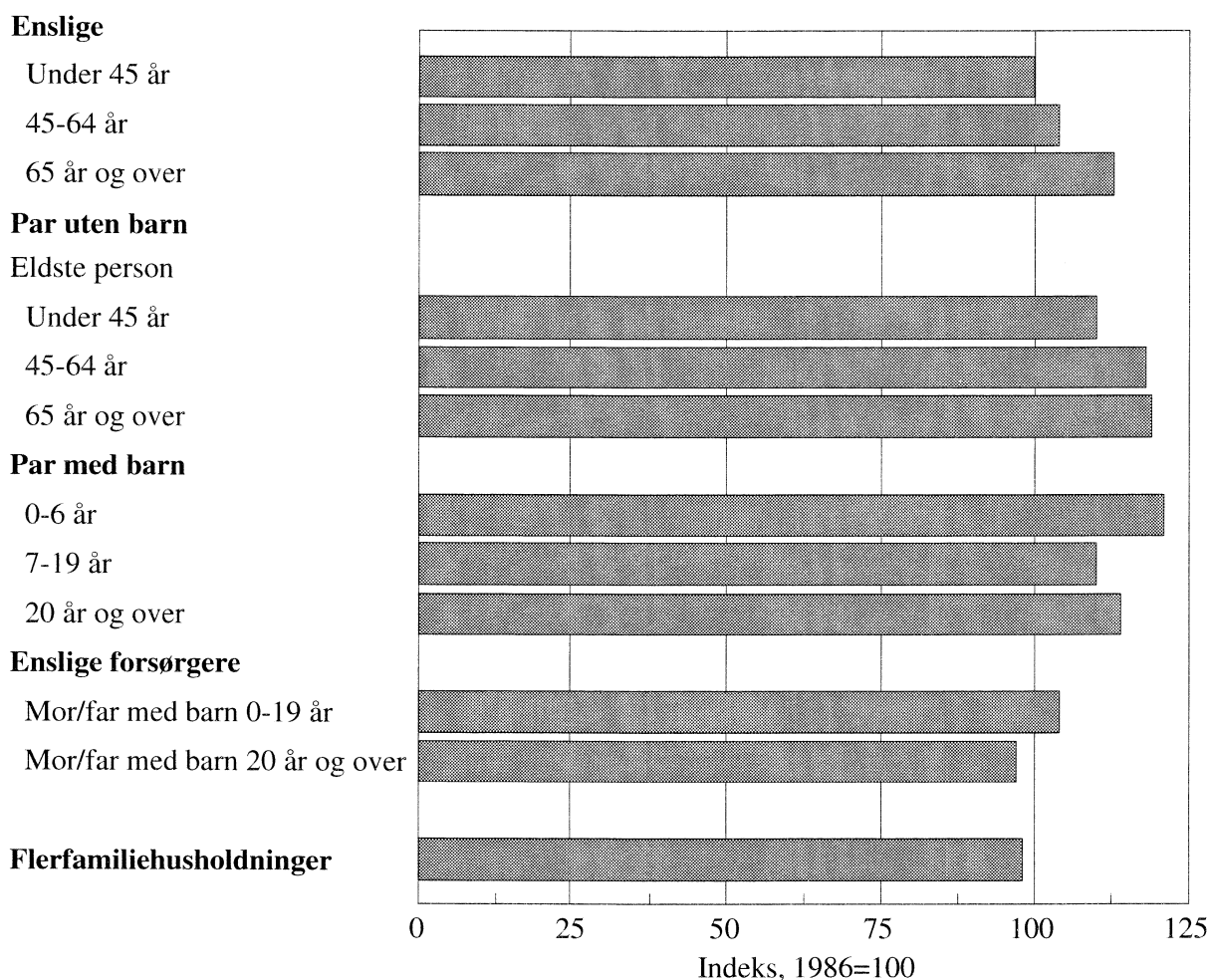

Sammensetningen av husholdningenes inntekter har endret seg noe i perioden. Den største endringen er at overføringene utgjør en større andel, 17 og 22 prosent i henholdsvis 1986 og 1996. Dette skyldes både endret alderssammensetning, økte tilleggspensjoner og økte utbetalinger på grunn av arbeidsledighet. Denne økningen i andelen til overføringer kom først og fremst i første halvdel av perioden. Langt på vei av de samme årsaker fikk yrkesinntekten redusert sin betydning relativt sett (78 og 72 prosent i henholdsvis 1986 og 1996). En annen vesentlig endring er reduksjonen i kapitalutgifter.

Deres andel av inntekten er i perioden redusert til om lag det halve, og de utgjorde 6 prosent av inntekten i 1996.

Par med småbarn var i 1996 den typen husholdninger som hadde hatt den beste inntektsutviklingen siden 1986. Gjennomsnittlig inntekt etter skatt var i 1996 21 prosent høyere enn i 1986 i faste priser. Inntektsveksten var særlig stor fra 1995 til 1996 og skyldtes først og fremst økte yrkesinntekter. Også middelaldrende og eldre par uten barn hadde sterk inntektsvekst i perioden, henholdsvis 18 og 19 prosent i faste priser.

Figur 6. Inntekt etter skatt for husholdninger, etter husholdningstype. 1996. 1980=100

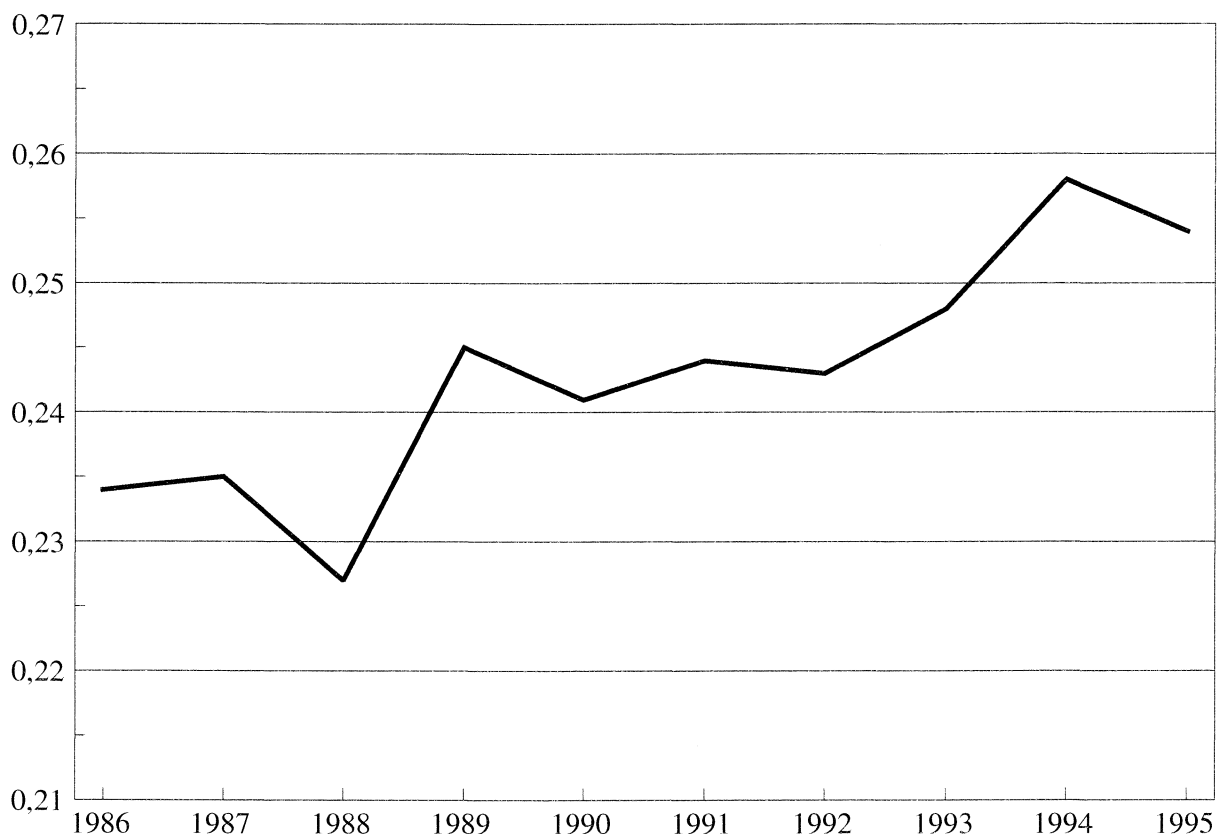

Svakest inntektsvekst hadde yngre enslige (under 45 år) som hadde samme inntekt i 1996 som i 1986 (i faste priser). Også enslige forsørgere og middelaldrende enslige (45-64 år) sakkert med en vekst på bare 4 prosent akterut i forhold til andre grupper.

Sett i et lengre tidsperspektiv har inntektsfordelingen vært ganske stabil (Strøm, Wennemo og Aaberge 1993). I de siste ti årene har imidlertid ulikheten i inntektsfordelingen økt noe. Målt ved ginikoeffisienten i fordelingen av disponibel inntekt pr. forbruksenhet (antallet forbruksenheter i en husholdning beregnes som kvadratroten av antallet personer i husholdningen, såkalt SSB-skala) skjedde den første økningen i ulikhet i 1989, en økning som antagelig må ses i sammenheng med den sterke veksten i arbeidsledighet i 1989 (Sosialt utsyn 1993). Etter å ha holdt seg forholdsvis stabil i årene 1989-1992 økte ulikheten igjen i 1993 og 1994. Den viktigste endringen består i at den rikeste tidelen av person-

ene fikk en økende andel av inntekten, først og fremst fordi en økende andel av kapitalinntektene tilfalt denne gruppen. I 1986 disponerte den rikeste tidelen av personene 32 prosent av kapitalinntektene, i 1995 hele 63 prosent. Det er først og fremst en sterk økning i utbetalt aksjeutbytte som ligger bak denne utviklingen (Epland 1997).

Figur 7. Ulikhet i fordelingen av disponibel inntekt pr. forbruksenhet. 1986-1995. Gini-koeffisienter

Både når en skal sammenligne inntektsnivået for ulike typer husholdninger og når en skal sammenligne andelen fattige i disse gruppene avhenger svarene i noen grad av valget av metode for å korrigere for forskjeller i husholdningsstørrelse (om valget av ekvivalensskala, se Sosialt utsyn 1998, kap. 6). Det er middelaldrende par uten barn og par med store barn (18 år og over) som har de høyeste inntektene. Gjennomsnittsinntekten (husholdningsinntekt etter skatt pr. forbruksenhet) for disse gruppene lå i 1995 henholdsvis 44 og 32 prosent over gjennomsnittet for alle husholdninger. Lavest inntekt i forhold til gjennomsnittet hadde eldre enslige (63 prosent), enslige forsørgere (76 prosent) og yngre enslige (81 prosent).

Sosialt utsyn 1998 dokumenterer at først og fremst yngre enslige og enslige forsørgere, men også middelaldrende og eldre enslige er grupper med betydelige andeler fattige (dvs. personer med husholdningsinntekt etter skatt pr. forbruksenhet under halvparten av medianen i denne inntektsfordelingen). Dersom en regner antallet forbruksenheter i husholdningen som kvadratroten av husholdningsstørrelse (SSB-skalaen) er 20 prosent av yngre enslige, 16 prosent av enslige forsørgere og 14 prosent av middelaldrende enslige fattige. Resultatet for eldre enslige er spesielt på grunn av den store andelen minstepensjonister og dermed liten inntektsspredning. Med forbruksvekter som beregnet over blir hele

40 prosent regnet som fattige, mens med forbruksvekter etter den såkalte OECD-skalaen er bare vel 1 prosent regnet som fattige.

Valget av beregningsmetode for forbruksvektene har også stor betydning for andelen fattige kvinner og menn. Med OECD-skalaen er det ingen forskjell i andel. Med den såkalte SSB-skala er det nesten dobbelt så mange fattige kvinner som menn. Dette har sammenheng med at en større andel kvinner enn menn er minstepensjonister, og at minstepensjonen er lavere enn fattigdomsgrensen ved bruk av SSB-skalaen for forbruksvekter.

Andelen husholdninger med bil har ikke endret seg vesentlig, andelen var omtrent den samme i 1996 som i 1987. Dette må ses i sammenheng med at det er blitt flere enpersonhusholdninger, der andelen med bil er forholdsvis lav. Andelen husholdninger med mer enn én bil har imidlertid økt og var 17 prosent i 1994. Andelen husholdninger med fritidshus har endret seg lite, om lag 20 prosent eier fritidshus. Andelen med fritidshus er størst blant middelaldrende par uten barn der nesten en tredel eide fritidshus.

3. Boforhold

De siste ti årene har vært en periode med stor turbulens på boligmarkedet. Etter de omtrent samtidige liberaliseringer av boligmarkedet og kredittmarkedet i første halvdel av 1980-årene økte boligprisene sterkt. Husholdningene tok opp store lån og det var også en betydelig nybygging, en større del av dette enn tidligere var store eneboliger. Med nedgangskonjunktorene på slutten av tiåret og i tillegg stigende arbeidsløshet, stigende rente og endringer i skattesystemet som gjorde det mindre fordelaktig å låne sank boligprisene sterkt fra 1988. Prisfallet fortsatte til 1993. Nedgang i renten kombinert med en begynnende oppgangskonjunktur førte da igjen til begynnende prisstigning. Fra 1993 til 1997 har bruktboligprisene steget med om lag 40 prosent for selveierboliger, enda mer for boliger i borettslag.

Det er mye som tyder på at andelen husholdninger som eier boligen, enten selv eller gjennom borettslag har stagnert eller gått noe ned etter 1987, ifølge forbruksundersøkelsene var eierandelen blant husholdningene 80 prosent i 1987 og 76 prosent i 1994-995. Dette skjer etter at eierandelen har økt gjennom det meste av etterkrigstiden (andelen var 64 prosent i 1960, og 78 prosent i 1990 ifølge folke- og boligtellingsene) (NOU 1993:17). Levekårsundersøkelsene viser at det særlig er blant yngre enslige at andelen eiere har gått ned. Blant unge under 30 år gikk andelen eiere (selveier eller andels-/aksjeeier) ned fra 52 prosent i 1987 til 40 prosent i 1997 (Andersen 1998). Denne endringen skyldes i stor grad at yngre etablerer seg senere i familie- og yrkesliv. Blant sysselsatte par har andelen eiere ikke endret seg, men blant sysselsatte enslige og personer i utdanning har eierandelen blitt omtrent halvert. Dette kombinert med en kraftig reduksjon i andelen sysselsatte par førte til den sterke reduksjonen i eierandel

Det har de siste tiårene skjedd en betydelig forbedring i boligstandarden. Folk bor i dag vesentlig bedre enn i 1980. Det meste av forbedringen skjedde imidlertid fram til 1987-1988. Netto boligareal pr. person økte fra 36 m² i 1980 til 43 m² i 1987 og 48 m² i 1992 der det siden har holdt seg. Det har sammenheng med at nybygde boliger i første halvdel av 1990-tallet var ganske nøkterne i størrelse sammenlignet med midt på 1980-tallet. Andelen som bor trangt (enpersonhusholdning med ett rom eller flerpersonhusholdning med flere personer enn rom) ble omtrent halvert fra 1980 til 1987, men har siden ikke endret seg. Derimot har andelen som bor svært romslig (enpersonhusholdning med tre rom eller flerpersonhusholdning med dobbelt så mange rom som personer) fortsatt å øke, fra 34 prosent i 1987 til 49 prosent i 1997.

Det var i 1995 flest som bodde trangt blant unge enslige (16-24 år) som ikke bodde hos foreldrene (35 prosent), fulgt av par med små barn (15 prosent), enslige 25-44 år og yngre par uten barn (13 prosent). Det var par med små barn sammen med enslige forsørgere og yngre enslige som oftest klaget på stør-

relsen av boligen. Andelen som bodde svært romslig var klart minst blant par med små barn (8 prosent i 1995).

Andelen voksne som bodde i umoderne boliger (dvs. boliger som enten manglet bad eller WC eller hadde kalde eller fuktige rom) var svært lav allerede i 1987. Den har blitt ytterligere litt redusert og var 6 prosent i 1995. Andelen voksne med flere bad har imidlertid økt kraftig siden 1987, den ble omtrent fordoblet og var 33 prosent i 1997.

Mens det ennå i 1987, og dette var enda klarere i 1980, var eldre enslige som bodde dårligst er det nå blant yngre en finner den dårligste boligstandard. I 1991 var det vel 20 prosent av eldre enslige som bodde i umoderne bolig, sammenlignet med om lag 15 prosent blant enslige 16-24, 25-44 år og yngre par uten barn. I 1995 var andelen blant gruppene av yngre redusert til 10 prosent eller i overkant av dette, mens det blant eldre enslige var redusert til om lag 5 prosent. Det har skjedd små endringer de siste ti årene i trangboddhet og romslighet for både yngre og for eldre enslige. Derimot synes bomiljøet å ha forverret seg i form av at flere er utsatt for støy og forurensninger blant alle grupper av yngre, mens det synes å være forbedret blant eldre enslige. På grunn av små grupper er imidlertid konklusjonen usikker.

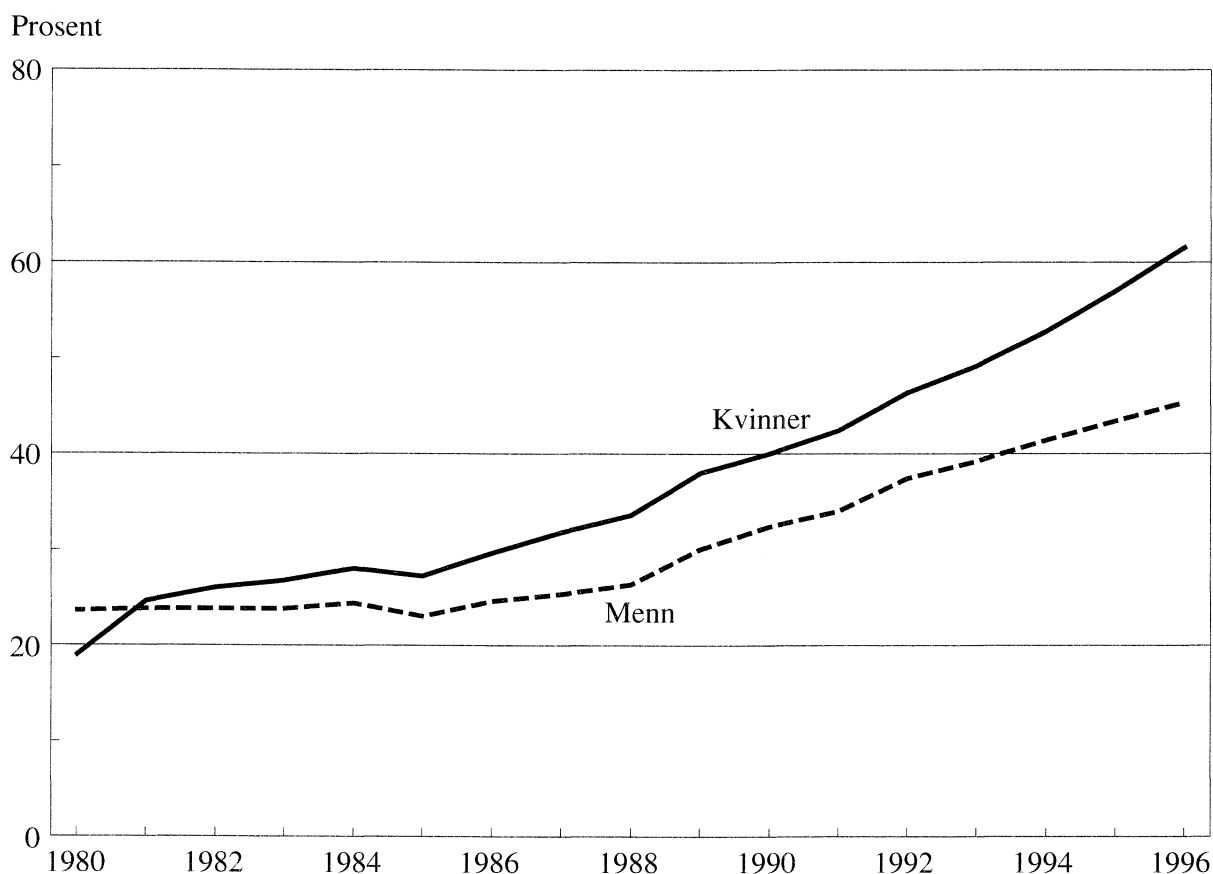
Mens trangboddhet og dårlig boligstandard etterhvert er et problem for en svært liten del av befolkningen har høye boutgifter vært et problem for mange husholdninger de siste ti årene. Dette avspeiler naturligvis også at store deler av befolkningen prioriterer en god bolig svært høyt. Andelen av det totale forbruket som gikk til bolig var ganske høy i 1987 (ca 25 prosent). Den økte litt, og var på begynnelsen av 1990-tallet vel 26 prosent. Med en begynnende rentenedgang fra 1993 ble andelen redusert og var i 1996 22 prosent. Det var naturligvis først og fremst husholdninger med store lån, dvs først og fremst yngre husholdninger, og ikke minst småbarnsfamilier, som fikk reduserte boutgifter. Andelen av husholdningene med høy boutgiftsbelastning (boutgiftene utgjør mer enn 25 prosent av totalt forbruk) har utviklet seg omtrent som boutgiftsandelen. Selv om andelen har gått noe ned på 1990-tallet var den i 1995 fortsatt høyere enn i 1987 (henholdsvis 47 og 42 prosent).

Økningen i andelen leiere blant unge (under 30 år) kan se ut til å ha ført til et økt press på et utleiemarkedet som allerede i utgangspunktet var lite. Den gjennomsnittlige husleien for unge leieboere økte med nesten 50 prosent i faste priser fra 1987 til 1997. Til sammenligning ble utgiftene til bolig, lys og brensel for alle husholdninger redusert med vel 10 prosent i samme periode (Andersen 1998).

Det er enslige og enslige forsørgere som bruker størst del av forbruket til bolig, i gjennomsnitt om lag 30 prosent. Dette har naturligvis sammenheng med lavere inntekter blant enslige og med det forhold at enslige i noen grad konkurrerer med flerinntektsfamilier på boligmarkedet.

4. Utdanning

Det har over flere tiår vært en økning i andelen ungdom som er under utdanning. Andelen 24-åringer under utdanning var i 1980 16 prosent, mens andelen i 1992 var hele 28 prosent (inklusive lærlinger). Økningen var særlig stor fra slutten av 1980-tallet. Så godt som alle unge går nå direkte over fra ungdomsskolen til videregående skole. Også den direkte overgangen fra videregående skole til høyere utdanning har økt etter 1989, men bare for kvinner. For menn har det vært en mindre nedgang. Det har vært en sterk vekst i andelen av 19-24 åringer som er i høyere utdanning. Særlig for kvinner økte andelen (fra 10 prosent i 1980 til over 30 prosent i 1996). Selv om utviklingen for unge menn ikke er så markant skjedde det fra 1980 likevel nesten en fordobling av andelen unge menn i høyere utdanning (fra 12 prosent i 1980 til 23 prosent i 1996). Endringene i unges utdanningsatferd har hatt store konsekvenser både for tidspunktet da de etablerer seg med familie, med egen bolig og på arbeidsmarkedet. Det har også hatt store konsekvenser for forholdet mellom menns og kvinners arbeidsmarkedsatferd.

Figur 8. Andel av kvinner og menn 19-24 år i høyere utdanning. 1980-1996. Prosent

Denne utviklingen har ført til en økning i utdanningsnivået i befolkningen som helhet. Mens 44 prosent av befolkningen hadde utdanning på grunnskolenivå i 1980 gjaldt det 25 prosent i 1996. Andelen med utdanning på universitets- og høgsolenivå økte i samme periode fra 12 til 21 prosent.

Utdanningsnivået er høyest i aldersgruppen 25-29 år, der 32 prosent i 1996 hadde utdanning på universitets- og høgsolenivå og bare 8 prosent hadde utdanning på grunnskolenivå. Blant 60-66-åringene var de tilsvarende tallene 14 og 42 prosent. Utdanningsnivået er høyere blant menn enn blant kvinner. Det gjelder imidlertid bare blant middelaldrende og eldre. I aldersgruppen 60-66 år er andelen med utdanning på grunnskolenivå om lag 10 prosent høyere blant kvinner enn blant menn.

En viktig mekanisme for utdanningens innvirkning på befolkningens levekår er gjennom utdanningens betydning for den enkeltes suksess på arbeidsmarkedet. I avsnittet om arbeid har vi vist hvordan den stadig sterkere selekterte gruppen av unge med bare grunnskoleutdanning klarer seg på arbeidsmarkedet.

Det har vært en markert økning i de sysselsattes utdanningsnivå de siste 10-15 årene. Fra 1980-1990 ble det nesten 200 000 færre med utdanning på grunnskolenivå i arbeidsstyrken. Etter 1990 har utviklingen fortsatt, men i langsommere tempo, fra 1990-1997 ble tallet redusert med 25 000. Det er nå ca 350 000 i arbeidsstyrken (15 prosent av arbeidsstyrken) som har utdanning på laveste nivå. Økningen i antallet personer i arbeidsstyrken med utdanning på universitets- og høgsolenivå har vært enda større enn nedgangen i antallet med lav utdanning. 1980-1990 økte antallet med om lag 200 000, og 1990-1997 med om lag 150 000. Det var i 1997 vel 630 000 med utdanning på dette nivået.

Sammenhengen mellom utdanning og deltaking i arbeidsstyrken ser ikke ut til å ha blitt styrket blant de yngre de siste ti årene. Men allerede for 40-49-åringene og enda mer for 60-66 åringene ser vi at deltakelsen i arbeidsstyrken blant de med utdanning på ungdomskolenivå har gått ned i perioden 1987-1997, mens deltakingen blant 60-66-åringene med utdanning på universitets- og høgskolenivå har økt svakt. Blant middelaldrende og eldre ser vi altså en sterkere sammenheng mellom utdanning og deltaking på arbeidsmarkedet.

5. Helse

Det foreliggende statistikkgrunnlaget er beheftet med en del svakheter som gjør det vanskelig å si noe om utviklingen i helsen til den levende befolkningen. Helse endrer seg vanligvis langsomt, en må regne med små endringer i løpet av en tiårsperiode. Helse- og levekårsundersøkelsene er de to kildene vi har for å beskrive utvikling i sykkelighet og funksjonsevne. De tre levekårsundersøkelsene i perioden (1987, 1991 og 1995) er sammenlignbare, men har forholdsvis små utvalg, slik at usikkerheten på endringer blir store, det gjelder særlig for de eldre som utgjør relativt små utvalg. Helseundersøkelsene 1985 og 1995 har større utvalg, men en overgang til en annen innsamlingsmetode (CAI-computer assisted interviewing) sammen med endringer i spørsmålene skaper usikkerhet om sammenlignbarheten av resultatene i de to årene.

Statistikken over dødelighet og dødsårsaker gir et pålitelig bilde av utviklingen og er klart relevant i en vurdering av befolkningens helse. I perioden 1986-1996 økte gjennomsnittlig levealder med 2.5 år for menn og 1.4 år for kvinner, og var 75 og 81 år for henholdsvis menn og kvinner i 1996. Det har vært redusert dødelighet av flere av årsakene som fører til for tidlig død. Både spedbarnsdødeligheten og den post neonatale dødeligheten (4 uker til 1 år) er betydelig redusert de siste ti årene. Også den alderstandardiserte dødeligheten av hjerte- og karsykdom (står for ca 45 prosent av dødsfallene) og av ulykker er klart redusert. Derimot er ikke dødeligheten av kreft (som står for snaut 25 prosent av dødsfallene) og selvmord redusert.

Dersom man måler sykkelighet ved langvarige syketilfelle får man et bilde av utbredt sykkelighet, om lag 60 prosent av den voksne befolkningen har et eller flere slike syketilfelle. Andelen med langvarige syketilfeller varierer fra vel 30 prosent blant barn til 80-90 prosent blant personer i pensjonsalder. Helse- og levekårsundersøkelsene gir ikke helt samme bilde av utviklingen i denne sykkeligheten. Helseundersøkelsene viser en økning i andel med langvarige syketilfelle i alle aldersgrupper, særlig stor i de yngre aldersgrupper. Levekårsundersøkelsene viser ingen økning, verken for menn eller kvinner. Tallene fra levekårsundersøkelsene viser en signifikant økning i sykkelighet bare for menn i alderen 25-44 år. Antallet langvarige syketilfelle viser svakt økende tendens for både menn og kvinner, men ingen signifikante økninger. For menn 25-44 år har det vært en økning i antall syketilfelle, mens antallet har gått ned blant menn 45-66 år. Ut fra en totalvurdering av de to undersøkelsene vil vi konkludere at sykkeligheten målt på denne måten har vært stabil, men at sykkeligheten blant yngre menn (25-44 år) kan se ut til å ha økt.

Dette sykkelighetsmålet er svært inkluderende og neppe egnet for å gi et bilde av den sykkeligheten som har konsekvenser for den enkelte og samfunnet. Vel 20 prosent av den voksne befolkningen har syketilfelle som de vurderer har betydelige konsekvenser for dem i deres hverdag, om lag 18 prosent for menn og 25 prosent for kvinner (levlekårsundersøkelsen). Andelen med sykdom som ble vurdert som alvorlig varierte fra om lag 10 prosent blant 16-24 åringer til om lag 40 prosent blant pensjonister. Andelen har ikke endret seg i perioden. Levekårsundersøkelsene kan tyde på at andelen har blitt redusert blant menn 45-66 år (signifikant på 80 prosent nivå).

Selv om bildet av samlet sykkelighet er preget av stabilitet, ser vi visse tegn til endringer i sykdomsbildet. Levekårsundersøkelsene tyder på reduksjon i andelen med hjerte-/kar sykdommer både for menn og kvinner (signifikant på 90 prosent nivå)(Flertallet av de hjerte-/karsykdommer som regis-

treres er lettere lidelser som høy blodtrykk, åreknuter ol.). Blant menn er det en signifikant reduksjon i aldersgruppen 45-66 år, blant kvinner tyder tallene på reduksjon i alle aldersgrupper 25-79 år, mest for de eldre (signifikante på 90 prosent nivå). Helse- og levekårsundersøkelsene viser at om lag 15 prosent av den voksne befolkningen har en hjerte-/karsykdom, varierende fra noen få prosent for personer under 45 år til snaut halvparten blant pensjonistene.

Ifølge levekårsundersøkelsene hadde om lag 20 og 25 prosent av alle voksne menn og kvinner en muskel- og skjelettsykdom (helseundersøkelsene viser litt høyere andeler). Andelen varierer fra om lag 10 prosent blant de unge (16-24 år) til 40-50 prosent blant pensjonister. Særlig blant middelaldrende og eldre er det betydelig flere kvinner enn menn som oppgir muskel- og skjelettsykdommer. Levekårsundersøkelsene viser ikke noen signifikante endringer i andelen med slike sykdommer siden midten av 1980-tallet (helseundersøkelsene viser en betydelig økning i de fleste aldersgrupper).

Antallet nye tilfeller av kreft økte fra om lag 17 000 i 1987 til om lag 20 000 i 1995. Også når en justerer for endringer i befolkningens alderssammensetning har det vært en økning i nye krefttilfeller (4 prosent økning for både menn og kvinner 1990-1995).

Utvalgsbaserte befolkningsundersøkelser er bare egnet til å gi et bilde av de lettere psykiske lidelser. Andelen av befolkningen som har slike lettere psykiske lidelser kan variere en del avhengig av hvilke mål en bruker. Både helse- og levekårsundersøkelsene viste i 1995 at 5 prosent av menn og 8 prosent av kvinner hadde symptomer på nervøse lidelser. Andelen øker litt med alderen, mer for kvinner enn for menn. Verken helse- eller levekårsundersøkelsene viser noen signifikante endringer i utbredelsen av disse lettere psykiske lidelser.

Levekårsundersøkelsen gir tall for nedsatt funksjonsevne som omfatter både nedsatt arbeidsevne, bevegelsesevne og syn, hørsel og evne til å bære. Undersøkelsen viser at om lag 15 prosent av menn og vel 20 prosent av kvinner (voksne) har nedsatt funksjonsevne. Dette målet er ganske inkluderende, de kriteriene det bygger på er ikke videre strenge. Man kan også hevde at det er en viss "eldre-bias" i målet ved at det omfatter funksjoner som blir nedsatt i aldringsprosessen. Andelen med nedsatt funksjonsevne varierer fra 5-10 prosent blant 16-24 åringer til 60-70 prosent blant de eldste (80 år og over). Levekårsundersøkelsen viser stor stabilitet i andel med nedsatt funksjonsevne de siste ti årene, det gjelder både for kvinner og menn og for de ulike aldersgrupper. Bare blant kvinner 25-44 år viser undersøkelsen en signifikant økning.

Av de målene som inngår i nedsatt funksjonsevne er det bare sterkt nedsatt arbeidsevne (dvs. evnen til å utføre inntektsgivende arbeid, skole/studiearbeid eller husarbeid er nedsatt i høy grad) som viser endringer i noen grupper. Levekårsundersøkelsen viser at flere har fått sterkt nedsatt arbeidsevne blant kvinner i alderen 25-66 år.

Levekårsundersøkelsene viser ikke noen endringer i målet på nedsatt bevegelsesevne (vansker med å gå i trapper og/eller vansker med å gå en fem minutters tur i noenlunde raskt tempo). Helseundersøkelsene bruker et litt annet mål på nedsatt bevegelsesevne (gå i trapper og/eller løpe 100 meter). Helseundersøkelsene viser en reduksjon i andelen med nedsatt bevegelsesevne blant eldre de siste ti årene, særlig blant eldre kvinner.

Helseundersøkelsen 1995 viser at snaut en av fire personer i alderen 67-79 år og nærmere halvparten av de som er 80 år og over trengte hjelp til daglig renhold eller innkjøp. Andelen som trengte hjelp har ble redusert blant menn, men lite eller ikke blant kvinner.

Referanser

Andersen, Arne S.: Unge på boligmarkedet. Etablerer seg senere, men ikke dårligere.

Samfunnsspeilet 4/98

Epland, Jon (1997): Inntektsfordelingen 1986-1995: Hvorfor øker ulikheten? *Økonomiske analyser* 5/97

NOU 1993:17: *Levekår i Norge. Er graset grønt for alle?* Norges offisielle utredninger. Finans- og tolldepartementet

Sosialt utsyn 1998. Statistiske analyser nr. 22. Statistisk sentralbyrå

Strøm, Steinar, Tom Wennemo og Rolf Aaberge (1993): *Inntektsulikhet i Norge 1973-1990*. Rapport 93/17, Statistisk sentralbyrå

Levekår for spesielle grupper

Dokumentasjon

Av

Arne S. Andersen

Definisjon av gruppene

Tabellene er basert på Levekårsundersøkelsene 1987, 1991 og 1995 med tilkoblede opplysninger fra inntekts- og formuesundersøkelsene 1986, 1990 og 1994 og utdanningsregistrene for utdanning fullført henholdsvis våren 1985, 1/10 1990 og 1/10 1994. Merk at utdanningsopplysningene i levekårsundersøkelsen 1987 er noe mindre à jour enn i de senere levekårsundersøkelser.

1. Rike

De 10 prosent av personene som har høyest inntekt etter skatt regnet pr. forbruksenhet, dvs. inntekt etter skatt delt med kvadratrotten av antall personer i husholdningen. Tallene for 1991 og 1995 er basert på inntekts- og formuesundersøkelsene, og er altså ikke påvirket av frafall.

Dette gir følgende inntektsgrenser:

- 1987: 172 040 1987-kroner
- 1991: 215 830 1991-kroner
- 1995: 244 848 1995-kroner

2. Fattige

Personer som har lavere inntekt enn 50 prosent av medianen i fordelingen av inntekt etter skatt pr. forbruksenhet (beregnet på samme måten som for rike).

Det gir følgende inntektsgrenser:

- 1987: 55 332 1987-kroner
- 1991: 69 575 1991-kroner
- 1995: 75 309 1995-kroner

3. Funksjonshemmede

Personer som ikke uten vansker klarer å gå i trapper, og/eller som ikke uten hjelp av andre klarer vask og rengjøring av boligen, og/eller som på grunn av varige helseproblemer eller funksjonshemming har svært vanskelig for å delta i fritidsaktiviteter, og/eller som mottar grunn- eller hjelpestønad.

4. Uførepensjonister

Opplysningene om mottak av uførepensjon er hentet fra register (det er personer med verdiene 200-299 på variabelen pensjonsstatus).

5. Enslige minstepensjonister

Personer som bor alene som mottar særtillegg (særtilleggsfaktor>0).

6. Andre minstepensjonister

Personer i flerpersonhusholdninger som mottar særtillegg.

7. Mottakere av attføringsstønad

Personer som har mottatt rehabiliterings- eller attføringspenger i løpet av 1994. Opplysningene er hentet fra register.

8. Enslige forsørgere

Personer som verken er gift eller samboende og som har hjemmeboende barn under 20 år.

9. Par med barn

Personer som er gift eller samboende og som har hjemmeboende barn under 20 år. Gruppen er inndelt etter alder på yngste barn (0-6 år eller 7-19 år).

Noen kommentarer til sammenlignbarheten av tabellene

Tabellen for 1987 gjelder personer 16-79 år, mens tabellene for 1991 og 1995 gjelder alle personer 16 år og over. De eldste inngår også i utvalget til levkårsundersøkelsen 1987, men for de eldste er det ikke koblet til opplysninger fra inntekts- og formuesundersøkelsen 1986. Det har derfor ikke vært mulig å konstruere de spesielle gruppene.

Utgangspunktet for tabellene har vært de tilsvarende tabeller i NOS-publikasjonene fra de ulike levkårsundersøkelser. Det betyr at det ikke er opplysninger for alle indikatorene for alle tre tidspunkter.

En del av de gruppene det presenteres tall er ganske små. For slike grupper bli det vanskelig å trekke konklusjoner om endringer. F.eks. vil 95-prosent konfidensintervallet for et prosenttall på 50 prosent i et utvalg av 150 personer være ca 10 prosent, og for et prosenttall på 10 prosent er konfidensintervallet ca 6 prosent. Det skal altså store (relative) endringer til for å kunne påvise en statistisk sikker endring. For slike små grupper er det først og fremst sammenligning med befolkningen som helhet og med andre grupper som er relevant.

Tabell 1. Lønn og materielle goder for personer 16-79 år i ulike grupper. 1987

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.
Gjennomsnittlig beregnet timelønn for ansatte. Kr	70	78	56	67	67	66	48
Andel ansatte som er lavtlønte. Pst	35	24	68	37	40	75	75
Andel ansatte med bestemte ekstraytelser i arbeidet. Pst	19	27	19	13	15	-	13
Andel personer i husholdninger med (pst)							
Personbil	84	96	40	63	66	10	60
Eget fritidshus	30	46	13	25	27	11	26
Telefon	94	99	84	92	89	87	91
Campingvogn	18	8	4	7	8	2	4
Båt med køyeplasser	8	14	5	7	7	2	4
Hyppige økonomiske problemer	8	2	19	11	14	12	7
Som har mottatt sosialhjelp	3	0	15	5	9	12	3
Tallet på personer som svarte	3 952	388	276	465	189	105	210
Tallet på ansatte	2 315	244	58	116	27	8	8

Tabell 2. Sysselsetting blant personer 16-79 år i ulike grupper. 1987

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.
Sysselsetting							
Andel sysselsatte. Prosent	69	86	25	31	21	8	10
Andel sysselsatte med biyrke. Pst.	14	18	19	8	8	25	10
Ukentlig arbeidstid							
Andel sysselsatte med (pst.)							
Kort deltid	13	8	26	19	46	63	41
Lang deltid	15	11	4	20	32	13	24
Lang ukentlig arbeidstid	20	33	25	17	11	13	24
Andel ansatte som foretrekker kortere arbeidstid, med tilsv. lavere lønn. Pst.	13	18	11	17	8	25	14
Andel ansatte som foretrekker lengre arbeidstid, med tilsv. høyere lønn. Pst.	5	5	12	4	-	-	-
Yrkesstatus							
Andel sysselsatte som er ansatt. Pst.	85	73	81	80	65	100	35
Yrkesaktivitet							
Andel yrkesaktive i 1986. Pst.	75	90	37	34	24	12	11
Andel yrkesaktive i 1986 med 1300 timer eller mer i inntektsgivende arbeid. Pst.	62	75	27	50	23	17	27
Arbeidsledighet							
Andel yrkesaktive i 1986 (pst.)							
Med arbeidsledighetserfaring 1986	11	7	23	9	2	-	-
Som var langtidsledige 1986	4	2	10	3	-	-	-
Som har vært arbeidsløs mer enn 5 måneder de siste 5 årene	5	1	9	6	4	-	-
Andel sysselsatte som mener de står i fare for å miste sin jobb. Prosent	10	5	21	16	13	-	16
Bevegelse på arbeidsmarkedet							
Andel sysselsatte med minst 4 arbeidsplasser siste 5 år	7	4	28	6	3	14	-
Tallet på personer som svarte	3 952	388	276	465	189	105	210
Tallet på sysselsatte	2 729	333	79	143	40	8	20
Tallet på yrkesaktive i 1986	2 881	336	101	155	45	12	22

Tabell 3. Utdanning for personer 16-79 år i ulike grupper. 1987

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.
Andel med utdanning utover grunnsk. Pst	55	70	32	33	31	10	17
Andel med utdanning på universitets- og høgskolenivå. Pst.	15	28	4	6	4	1	1
Andel som deltok i voksenopplæring. Pst.	8	9	5	4	4	4	3
Andel av yrkesaktive i 1986 som fikk yrkesopplæring i 1986. Pst.	31	41	19	21	16	17	5
Tallet på personer som svarte	3 952	388	276	465	189	105	210
Tallet på yrkesaktive	2 881	336	101	155	45	12	22

Tabell 4. Helsetilstand for personer 16-79 år i ulike grupper. 1987

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.
Langvarig sykdom							
Andel med langvarig sykdom. Pst.	53	45	69	95	97	88	83
Tallet på langvarige syketilfeller pr. 1000 personer. Syketilfeller	946	683	1 536	2 409	2 612	2 295	2 034
Andel med hjerte- og karsykdommer. Pst.	14	8	26	43	36	45	44
Andel med sykdommer i skjelett- og muskelsystemet. Pst.	23	17	32	51	56	48	43
Langvarig sykdom med betydelige konsekvenser. Pst.	21	14	37	75	77	53	52
Psykisk helse							
Andel (prosent)							
Med hyppige symptomer på psykiske lidelser	6	3	15	21	23	14	20
Med sterkt nedsatt funksjonsevne pga. nervøse lidelser	3	1	8	11	19	9	8
Nedsatt funksjonsevne							
Andel (prosent) med							
Sterkt nedsatt arbeidsevne	10	4	25	50	69	38	31
Nedsatt bevegelsesevne	10	6	21	64	43	37	35
Nedsatt bæreevne	5	3	14	31	23	25	27
Nedsatt syn	2	1	4	8	5	6	5
Nedsatt hørsel	3	3	5	10	7	8	10
Nedsatt funksjonsevne	17	10	36	82	80	54	58
Nedsatt bevegelse i inne	4	2	11	26	22	20	21
Nedsatt bevegelse ute	6	2	17	42	36	33	29
Nedsatt deltakelse i aktiviteter	14	8	28	71	60	46	44
Hjelpebehov							
Andel (prosent) som							
Er hjelpetrengende	10	6	22	57	44	29	35
Er pleietrengende	3	3	4	4	5	2	2
Er hjelpetrengende og bor alene	2	-	12	14	8	29	-
Tilhører husholdning med pleie- eller tilsynstrengende	7	3	19	28	20	28	19
Tallet på personer som svarte	3 952	388	276	465	189	105	210

Tabell 5. Boforhold for personer 16-79 år i ulike grupper. 1987

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.
Boform							
Andel (prosent) som							
Bor i småhus	83	88	68	78	72	70	81
Bor i eid bolig	82	93	51	75	79	56	77
Leier uten innskudd, bor i tjenestebolig eller på framleie	13	4	34	13	9	21	6
Boligens standard							
Andel (prosent) som							
Bor i bolig uten bad/wc	3	1	13	5	7	15	7
Bor i fuktig bolig	5	4	10	9	8	4	9
Bor i kald bolig	5	2	16	7	10	17	8
Bor i bolig med bad og wc og uten kalde eller fuktige rom	89	96	73	82	78	73	80
Botetthet							
Andel (prosent) som							
Bor trangt	9	3	17	9	4	3	3
Bor svært romslig	34	46	41	47	51	62	53
Bor umoderne og/eller trangt	18	7	39	24	25	28	21
Miljøbelastninger							
Andel (prosent) som er utsatt for							
Støy fra gate eller vei i boligen	12	11	16	16	16	16	15
Støy i boligen	22	19	29	25	23	23	22
Forurensning fra trafikk, industri o.l.	18	17	19	24	16	18	20
Støy eller forurensninger	30	27	38	37	30	33	30
Servicetilbud på bostedet							
Andel (prosent) som ikke har							
Forsamlingshus, grendehus eller samfunnshus på stedet	18	17	16	19	21	14	21
Ungdomsklubb, fritidsklubb på stedet	32	30	26	40	37	44	51
Andel (prosent) med							
2 km eller mer til dagligvarebutikk	16	15	18	16	14	17	22
4 km eller mer til barneskole	13	11	15	14	14	15	20
Mer enn 1 km til nærmeste holdeplass for buss, trikk ol	10	9	9	9	9	9	16
Tallet på personer som svarte	3 952	388	276	465	189	105	210

Tabell 6. Lønn og materielle goder for personer i ulike grupper. Prosent. 1991

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.
Gjennomsnittlig beregnet timelønn for ansatte. Kr	88	112	70	78	-	-	-
Andel av ansatte som er lavtlønte	32	18	68	45	-	-	-
Andel av ansatte med bestemte ekstraytelser i arbeidet	22	36	16	14	-	-	-
Andel personer i husholdninger som siste år							
Ofte har hatt vansker med å klare løpende utgifter	4	2	15	6	9	4	2
Av og til har hatt vansker med å klare løpende utgifter	7	2	14	7	9	6	4
Ikke hadde mulighet for å klare en uforutsett regning på 2000 kr	14	6	38	19	25	24	15
Har hatt sosialhjelp	6	1	22	8	12	8	5
Har personbil	82	95	31	59	74	7	71
Har to eller flere personbiler	28	50	6	13	18	0	13
Eier fritidshus	25	43	6	19	26	3	33
Tallet på personer som svarte	3 755	412	262	465	197	133	183
Tallet på ansatte	2 081	270	61	78	27	4	9

Tabell 7. Sysselsetting blant personer i ulike grupper. Prosent. 1991

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.
Sysselsetting							
Andelen sysselsatte	64	84	28	22	17	5	7
Andelen sysselsatte med biyrke	14	16	15	10	0	-	-
Andelen gifte/samboende hvor begge er sysselsatt på heltid	27	54	6	7	0	-	-
Ukentlig arbeidstid							
Andelen sysselsatte med							
Kort deltid	13	9	30	27	64	-	-
Lang deltid	14	1	11	26	36	-	-
Lang ukentlig arbeidstid	22	35	17	10	0	-	-
Andelen ansatte som foretrekker kortere arbeidstid med tilsvarende lavere lønn							
	13	20	8	13	0	-	-
Andelen ansatte som foretrekker lengre arbeidstid med tilsvarende høyere lønn							
	7	4	17	4	0	-	-
Yrkesstatus							
Andelen sysselsatte som er ansatt	87	78	86	76	84	-	-
Yrkesaktivitet 1990							
Andelen yrkesaktive i 1990	72	90	39	28	22	-	-
Andelen yrkesaktive i 1990 som arbeidet på heltid hele år	49	62	18	28	1	-	-
Arbeidsledighet							
Andelen yrkesaktive i 1990 med arbeidsledighetserfaring i 1990							
Som var langtidsledige	14	6	29	11	5	-	-
Som har vært arbeidsløs mer enn 5 måneder de siste 5 årene	6	3	14	6	2	-	-
Som har vært arbeidsløs mer enn 5 måneder de siste 5 årene	8	3	16	9	4	-	-
Andelen sysselsatte som mener de står i fare for å miste sin jobb	17	12	28	25	19	-	-
Bevegelse på arbeidsmarkedet							
Andelen sysselsatte med minst 4 arbeidsplasser siste 5 år							
	8	4	29	7	-	-	-
Tallet på personer som svarte	3 755	412	262	465	197	133	183
Tallet på sysselsatte	2 414	343	72	104	34	6	13
Tallet på yrkesaktive i 1990	2 630	361	99	129	43	9	21
Tallet på gifte og samboende	2 463	301	56	273	124	3	162

Tabell 8. Utdanning for personer i ulike grupper. Prosent. 1991

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.
Andel med utdanning utover grunnskole	60	70	46	33	30	12	22
Andel med utdanning på universitets- og høyskolenivå	17	35	13	7	3	2	3
Andel av yrkesaktive i 1990 som fikk yrkesopplæring i 1990	27	38	12	9	5	-	-
Tallet på personer som svarte	3 755	412	262	465	197	133	183
Tallet på yrkesaktive i 1990	2 630	361	99	131	43	9	21

Tabell 9. Helsetilstand for personer i ulike grupper. Prosent. 1991

	Alle	Rike	Fattige	Funk- sjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.
Langvarig sykdom							
Andel med langvarig sykdom	51	45	60	95	95	81	81
Tallet på langvarig syketilfelle pr. 1000 personer. Syketilfelle	938	693	1 555	2 501	2 393	2 226	2 093
Andel med hjerte- og karsykdommer	12	8	20	38	30	42	37
Andel med sykdommer i skjelett-/muskelsystemet	23	17	30	59	62	48	52
Langvarig sykdom med betydelige konsekvenser	21	15	35	75	79	56	51
Psykisk helse							
Andel							
Med hyppige symptomer på nervøse lidelser	7	2	17	25	24	21	15
Som bruker beroligende midler jevnlig	4	1	10	16	22	19	11
Livsstil							
Som drikker mye alkohol minst 2 ganger i måneden	13	21	15	5	4	0	3
Som er fysisk aktive i fritiden minst 40 ganger i året	46	55	38	22	32	24	23
Nedsatt funksjonsevne							
Andel med							
Sterk nedsatt arbeidsevne	11	3	18	58	73	35	43
Nedsatt bevegelsesevne	10	3	22	67	48	46	38
Nedsatt bæreevne	6	2	16	36	26	37	30
Nedsatt syn	2	0	5	9	5	12	6
Nedsatt hørsel	3	2	7	13	4	17	11
Nedsatt funksjonsevne	18	8	36	85	83	68	61
Nedsatt bevegelsesevne inne	5	1	12	35	26	22	26
Nedsatt bevegelsesevne ute	6	1	14	41	30	26	32
Nedsatt deltakelse i aktiviteter	15	8	25	75	67	41	49
Hjelpebehov							
Andel som							
Er hjelpetrengende	7	3	18	41	21	35	22
Er pleietrengende	1	1	2	3	1	0	3
Er hjelpetrengende og bor alene	3	0	15	19	8	41	-
Tilhører husholdning med pleie- eller tilsynstrengende	7	4	19	35	23	45	21
Tallet på personer som svarte	3 755	412	262	465	197	133	183

Tabell 10. Boforhold for personer i ulike grupper. Prosent. 1991

	Alle	Rike	Fattige	Funk- sjons- hemmede	Ufø- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.
Boform							
Andel som							
Bor i små hus	83	91	61	77	79	78	87
Bor i eid bolig	82	96	37	76	79	56	82
Leier uten innskudd, bor i tjenestebolig eller på framleie	14	4	49	14	13	20	8
Boligens standard							
Andel som							
Bor i bolig uten bad eller wc	3	1	10	5	4	11	1
Bor i fuktig bolig	5	3	7	4	4	5	4
Bor i kald bolig	3	1	11	6	3	11	4
Bor i bolig med bad og wc og uten kalde eller fuktige rom	90	94	76	86	91	76	91
Botetthet							
Andel som							
Bor trangt	8	3	17	6	6	6	2
Bor svært romslig	37	50	38	50	52	69	55
Bor umoderne og/eller trangt	16	8	34	18	14	27	10
Boligens omgivelser							
Andel med							
Egen hage, plen, naturtomt o.l. eller gårdsplass	80	90	58	72	73	68	85
Felles grøntareal eller gårdsrom som er egnet til oppholdssted for barn og voksne	13	7	22	19	16	23	10
Felles grøntareal eller gårdsrom som ikke er egnet som oppholdssted	5	2	13	7	8	9	4
Andel som ikke har tilgang til utearealer	2	-	6	2	3	1	1
Miljøbelastninger							
Andel som er utsatt for							
Støy fra gate eller vei i boligen	13	11	21	17	18	11	13
Støy fra gate eller vei som forstyrrer samtaler i boligen	5	5	10	8	6	6	4
Støy i boligen	24	23	34	28	30	17	23
Forurensninger fra trafikk, industri o.l.	18	15	22	24	22	20	19
Støy eller forurensninger	32	29	43	37	37	29	32
Servicetilbud fra bostedet							
Andel som ikke har							
Forsamlingshus, grendehus eller samfunnshus på stedet	20	21	15	20	17	24	20
Ungdomsklubb, fritidsklubb på stedet	32	32	33	31	29	36	33
Eldresenter på stedet	44	42	35	40	38	45	43
Offentlig transportmidler med minst 8 avganger i døgnet	26	21	25	32	27	41	45
Andel med							
2 km eller mer til dagligvarebutikk	20	19	17	20	19	26	23
4 km eller mer til barneskole	13	10	11	15	13	17	17
Tallet på personer som svarte	3 755	412	262	465	197	133	183

Tabell 11. Lønn og materielle goder for personer i ulike grupper. Prosent. 1995

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andr minste- pensjon.	Mottakere av attfør- ingsstønad
Gjennomsnittlig beregnet timeløn for ansatte. Kr	100	128	77	103	100	-	-	95
Andel av ansatte som er lavtlønte	26	16	57	22	22	-	-	37
Andel av ansatte med bestemte ekstraytelser i arbeidet	22	41	6	15	19	-	-	23
Andel personer i husholdninger som siste året								
Ofte har hatt vansker med å klare løpende utgifter	4	1	11	7	8	8	1	13
Av og til har hatt vansker med å klare løpende utgifter	8	3	13	8	8	3	5	10
Ikke hadde mulighet for å klare en uforutsett regning på 2000 kr	15	6	31	21	22	19	10	28
Har mottatt økonomisk hjelp fra nærmeste familie i 1994	7	3	17	4	5	1	1	2
Har mottatt sosialhjelp	6	1	19	7	7	4	1	23
Har personbil	83	97	37	62	75	16	77	81
Har to eller flere personbiler	28	52	7	12	16	0	14	20
Eier fritidshus	28	45	8	24	31	8	40	21
Eier campingvogn	8	9	3	5	9	0	9	9
Eier båt med køyeplass	7	11	4	5	11	0	6	10
Tilhører høyeste klasse for verdi av egen bolig og fritidshus	17	43	3	12	17	2	11	8
Tilhører laveste klasse for verdi av egen bolig og fritidshus	32	12	72	42	32	61	35	34
Tallet på personer som svarte	3 720	417	356	507	201	110	154	101
Tallet på ansatte	2 133	295	77	114	54	0	15	30

Tabell 12. Sysselsetting blant personer i ulike grupper. Prosent. 1995

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andtr minste- pensjon.	Mottakere av attfør- ingsstønad
Sysselsetting								
Andel sysselsatte	65	86	25	25	33	2	18	38
Andelen sysselsatte med biyrke	15	19	15	11	14	-	12	8
Andelen gifte/samboende hvor begge er sysselsatte på heltid	28	54	8	9	1	-	0	11
Andelen ansatte med midlertidig arbeidskontrakt	46	41	50	43	40	0	-	20
Ukentlig arbeidstid								
Andelen sysselsatte med								
kort deltid	13	8	31	23	31	-	32	22
lang deltid	14	7	16	12	12	-	8	28
lang ukentlig arbeidstid	21	37	17	14	14	-	20	19
Andelen ansatte som foretrekker kortere arbeidstid med tilsvarende lavere lønn	17	21	4	22	17	-	17	17
Andelen ansatte som foretrekker lengre arbeidstid med tilsvarende høyere lønn	7	4	19	6	4	-	7	7
Yrkesstatus								
Andelen sysselsatte som er ansatt	89	83	88	90	83	-	60	83
Arbeidsledighet								
Andelen personer 16-66 år med arbeidsledighetserfaring 1994	13	5	31	6	4	-	6	13
som var arbeidsledige mer enn 8 uker i 1994	7	2	19	3	3	-	4	9
som har vært arbeidsledige mer enn 5 måneder i siste 5 årene	12	4	24	8	10	-	9	19
Andelen sysselsatte som mener de står i fare for å miste sin jobb	15	12	27	14	14	-	4	25
Bevegelse på arbeidsmarkedet								
Tallet på personer som svarte	3 720	417	356	507	201	110	154	101
Tallet på sysselsatte	2 383	355	88	126	65	1	25	36
Tallet på personer 16-66 år	3 141	399	249	263	185	16	47	101
Tallet på gifte og samboende	2 430	314	113	290	132	11	135	62

Tabell 13. Utdanning for personer i ulike grupper. Prosent. 1995

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.	Mottakere av attfør- ingsstønad
Andel med utdanning utover grunnskole	72	86	53	54	54	31	55	74
Andel med utdanning på universitets- og høghskolenivå	21	39	13	11	11	4	8	10
Andel som er i utdanning	12	9	29	4	2	1	1	17
Andel som er lærlinger/praktikanter	1	1	2	1	0	0	0	1
Tallet på personer som svarte	3 721	417	356	507	201	110	154	101

Tabell 14. Helsetilstand for menn og kvinner i ulike grupper. Prosent. 1995

	Alle	Rike	Fattige	Funk- sjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.	Mottakere av attfør- ingsstøn- nad
Langvarig sykdom								
Andel med langvarig sykdom. Prosent	55	43	61	93	87	86	80	92
Tallet på langvarig syketilfelle pr. 1000 personer. Syketilfelle	1 039	689	1 304	2 428	2 174	2 363	1 883	1 881
Andel med hjerte- og karsykdommer	12	6	20	36	29	53	37	13
Andel med sykdommer i skjelett-/ muskelsystemet	21	14	22	48	43	37	37	48
Andre med langvarig sykdom med betydelige konsekvenser	22	13	28	68	60	49	42	74
Psykisk helse								
Andel med hyppige symptomer på nervøse lidelser	6	3	13	19	17	20	9	23
Livsstil								
Andel som er fysisk aktive i fritiden minst 40 ganger i året	48	54	41	25	37	16	34	44
Nedsatt funksjonsevne								
Andel med								
Sterkt nedsatt arbeidsevne	11	4	19	49	49	41	30	49
Nedsatt bevegelsesevne	11	7	20	61	34	54	27	18
Nedsatt bæreevne	6	2	14	36	16	43	15	14
Nedsatt syn	1	0	4	7	2	12	3	1
Nedsatt hørsel	2	0	4	7	3	10	9	5
Nedsatt funksjonsevne	20	11	31	78	61	71	45	57
Nedsatt bevegelsesevne inne	5	2	10	28	14	26	10	9
Nedsatt bevegelsesevne ute	5	2	12	33	15	36	13	11
Nedsatt deltakelse i aktiviteter	15	10	23	67	47	52	32	48
Nedsatt evne til å gjennomføre utdanning eller finne arbeid	11	5	19	40	43	25	16	57
Andelen sysselsatte med nedsatt arbeidsevne uten tilrettelagt arbeidsplass	59	40	60	54	50	-	-	57
Hjelpebehov								
Er hjelpetrengende	7	4	16	51	19	51	26	16
Er pleietrengende	0	0	1	3	1	2	2	1
Er hjelpetrengende og bor alene	3	0	13	21	6	51	0	1
Tilhører husholdning med pleie- eller tilsynstrengende	8	2	16	40	21	53	16	16
Tallet på sysselsatte personer med nedsatt arbeidsevne	443	45	15	76	34	2	11	28
Tallet på personer som svarte	3 720	417	356	507	201	110	154	101

Tabell 15. Boforhold for personer i ulike grupper. Prosent. 1995

	Alle	Rike	Fattige	Funksjons- hemmede	Uføre- trygdede	Enslige minste- pensjon.	Andre minste- pensjon.	Mottakere av attfør- ingsstønad
Biform								
Andel som								
Bor i småhus	8	88	64	75	76	76	86	77
Bor i eid bolig	80	93	40	77	85	57	81	79
Leier uten innskudd, bor i tjeneste- bolig eller på framleie	17	6	49	16	13	24	9	20
Boligens standard								
Andel som								
Bor i bolig uten bad eller wc	1	0	5	2	2	8	2	1
Bor i bolig som har minst 2 rom med bad eller dusj	28	52	8	21	22	5	22	29
Bor i fuktig bolig	4	2	6	2	2	1	2	7
Bor i kald bolig	2	1	4	3	2	4	1	6
Bor i bolig med bad og wc og uten kalde eller fuktige rom	94	98	89	95	95	93	95	88
Botetthet								
Bor trangt	8	2	21	5	4	2	1	3
Opplever å ha for liten plass	15	11	16	13	13	5	5	23
Bor svært romslig	40	59	38	51	65	66	65	34
Bor umoderne og/eller trangt	12	4	29	9	8	8	5	14
Boligens omgivelser								
Andel som rett utenfor huset har								
Egen hage, plen, naturtomt o.l. eller gårds plass	80	88	60	75	78	68	86	71
Felles grøntareal som er egnet til oppholdssted for barn og voksne	13	9	22	17	14	20	8	21
Felles grøntareal eller gårdsrom som ikke er egnet som oppholdsted	4	2	10	6	5	7	3	6
Andel som ikke har tilgang til utearealer	3	1	8	3	2	4	3	1
Miljøbelastninger								
Andel som er utsatt for								
Støy fra gate eller vei i boligen	13	12	17	16	20	13	13	20
Støy fra gate eller vei som for- styrrer samtaler i boligen	5	3	8	7	8	10	6	8
Støy i boligen	24	23	31	25	30	16	19	31
Forurensninger fra trafikk, industri o.l.	16	12	19	18	22	15	14	16
Støy eller forurensninger	32	29	38	32	38	23	26	38
Opplever hærverk/kriminalitet i nabolaget	6	7	7	8	7	4	2	10
Tallet på personer som svarte	3 721	417	356	507	201	110	154	101

Hopning av levekår

Av

Arne S. Andersen

Beregning av samlede levekår

Resultatene som presenteres her er ment å ajourføre de resultatene som ble presentert i Velferds-meldingen som baserer seg på en analyse foretatt av Anders Barstad. Det har bare vært mulig å reprodusere resultatene som ble presentert i Velferdsmeldingen tilnærmet. Beregningene her gir som resultat at 11 prosent av befolkningen 16-79 år hadde svært dårlige levekår i 1991, mens resultatene i Velferdsmeldingen (St. meld. nr 35, 1994-95) viser at ca 9 prosent av befolkningen hadde dårlige eller svært dårlige levekår (vi bruker her en litt annen terminologi enn Velferdsmeldingen. Det vi her kaller dårlige levekår svarer til litt dårlige levekår i meldingen, mens det vi kaller svært dårlige levekår i meldingen er delt i dårlige og svært dårlige levekår). For de øvrige kategorier (dårlige, normale, gode og svært gode levekår) stemmer resultatene overens. På grunn av denne lille forskjellen har vi valgt å presenterer resultater både for 1991 og for 1995.

Indeksen for samlede levekår bygger syv delindekser, nemlig indekser for materiell standard, økonomi, arbeidsmarked, helse, sosiale relasjoner, bomiljø og fritidsaktivitet. Disse er beskrevet nærmere i vedlegget om konstruksjon av delindekser.

Med utgangspunkt i delindeksene for disse syv områdene skiller en på hvert område ut en liten gruppe (5-15 prosent) med dårlige levekår og en liten gruppe med gode levekår. På områdene helse, arbeidsmarked og bomiljø har det ikke vært mulig å skille ut en liten gruppe med gode levekår.

For hver person telles det opp hvor mange av de syv områder personen har dårlige levekår. Tilsvarende telles opp hvor mange av områdene materiell standard, økonomi, sosiale relasjoner og fritidsaktiviteter personen har gode levekår (god situasjon mht helse, arbeidsmarked og bomiljø teller altså ikke med).

Målet for samlede levekår konstrueres ut fra forholdet mellom antallet områder med gode og dårlige levekår:

- Svært dårlige levekår har personer der antallet områder med dårlig situasjon minus antallet områder med god situasjon er større enn én.
- Dårlige levekår har personer der antallet områder med dårlig situasjon minus antallet områder med god situasjon er lik én.
- Gode levekår har personer der antallet områder med god situasjon minus antallet områder med dårlig situasjon er lik én.
- Svært gode levekår har personer der antallet områder med god situasjon minus antallet områder med dårlig situasjon er større enn én.
- Normale levekår har alle andre. Det er stort sett personer som verken har god eller dårlig situasjon på noen av de syv områdene.

Samlede levekår for alle voksne 16-79 år

Målet på samlede levekår viser små endringer fra 1991 til 1995. Andelen som har svært dårlige eller dårlige levekår har vært uendret, mens andelen som har gode eller svært gode levekår har økt med tre prosentpoeng, fra 29 til 32 prosent (Tabell 1). Det aller meste av denne økningen har vært en økning i andelen med gode levekår. Også fra 1980 til 1991 var det en svak positiv utvikling i samlede levekår. Andelen med dårlige levekår ble redusert med 3 prosentpoeng og andelen med gode levekår økte tilsvarende.

De fleste av de syv indeksene som inngår i målet for samlede levekår viste liten eller ingen endring på 1980-tallet. Det var imidlertid en klar forbedring i materiell standard. Andelen med dårlig standard ble betydelig redusert, og det var en liten økning i andelen med høy materiell standard. Det var en

svak (men signifikant) forbedring i aktiviteten i fritiden. I negativ retning finner vi en klar økning i 1991 i andelen med dårlig arbeidsmarkedssituasjon.

De fleste av disse indeksene viser ingen signifikante endringer fra 1991 til 1995. Den viktigste endringen er en mindre økning i andelen med høy materiell standard. Det har også vært mindre reduksjoner i andelen med god helse og i andelen med høy verdi på arbeidsmarkedsindeksen (disse har imidlertid ingen betydning for samlemålet for levekår siden høye verdier på indeksene for arbeidsmarked, helse og bomiljø ikke inngår i samlemålet). Reduksjonen i arbeidsmarkedsindeksen kan virke overraskende. Det synes å være en økning i andelen som ikke er tilfreds med den arbeidstiden de har som først og fremst ligger bak denne endringen og nedgang i sysselsettingen blant eldre menn.

Utvikling i samlede levekår for kvinner og menn i ulike aldersgrupper

De samlede levekår er noe bedre for menn enn for kvinner. Dette gjelder både i 1980, 1991 og 1995. Det er ikke mulig å påstå at det har skjedd en utjevning mellom menn og kvinner i perioden. I 1995 hadde 35 prosent av mennene gode eller svært gode levekår, mens det for kvinner gjaldt 29 prosent (Tabell 1). Både kvinner og menn opplevde en svak forbedring i samlede levekår.

For både kvinner og menn er det aldersgruppene 30-59 år som har de beste levekår samlet sett. Både eldre og yngre (med unntak av de yngste 16-19 år, der flertallet bor i foreldrehjemmet) har dårligere levekår.

De samlede levekårene for menn ble forbedret i alle aldersgrupper, med unntak av 20-29 åringer på 1980-tallet. Den svake forverringen i denne aldersgruppen skyldtes først og fremst en betydelig forverret arbeidsmarkedssituasjon, som imidlertid delvis ble motvirket av en forbedring i de materielle levekårene. Forbedringen i samlede levekår i dette tiåret var særlig sterk i de to eldste aldersgruppene. Forbedringen skjedde på de fleste levekårsområder.

I perioden 1991-1995 forbedret de samlede levekårene for menn seg bare blant 30-39-åringene. Det ble flere med gode levekår, mens andelen med dårlige levekår var omtrent uendret. De samlede levekårene for menn i alderen 60-69 år forverret seg i perioden. Det ble litt flere (5 prosentpoeng) med dårlige levekår og tilsvarende færre med gode levekår.

På 1980-tallet forverret de samlede levekår for kvinner under 40 år seg svakt. Som for unge menn skyldes dette først og fremst endringene på arbeidsmarkedet. Som blant menn var det en betydelig forbedring i samlede levekår i de to eldste aldersgruppene. For kvinner ligner utviklingen på 1990-tallet det en fant for menn, en forbedring i samlede levekår for 30-39-åringer og en forverring for 60-69-åringer.

Mellom 1991 og 1995 ble det flere med høy materiell standard i aldersgruppen 60-69 år, endringen er svak for kvinner men betydelig for menn. På flere andre områder har levekårene forverret seg. Klarest er endringen i indeksen for arbeidsmarkedsposisjon for menn. Færre har høy verdi på indeksen (har ingen betydning for samlemålet for levekår). Men også for kvinner er det en liten svekkelse. For både kvinner og menn er det blitt litt flere med dårlige verdier på økonomiindeksen, og vesentlig færre med gode verdier. Vi ser også endringer i indeksen for helse. Blant menn er det blitt flere med dårlig helse og færre med god helse. Blant kvinner er det blitt litt færre med god helse (har ingen betydning for samlemålet for levekår).

I de andre aldersgruppene blant kvinner og menn er det bare mindre endringer i de samlede levekår. Et unntak er 16-19 åringer. Deres levekårssituasjon er imidlertid nært knyttet til foreldrenes (både indeksene for materiell standard, økonomi og bomiljø er på husholdningsnivå).

Utvikling i levekår for ulike familiefaser

Best samlede levekår har par med barn, middelaldrende par uten barn og hjemmeboende unge enslige. I disse gruppene er det flere med gode enn med dårlige levekår. Blant yngre og eldre par uten barn er det omtrent like mange med gode og dårlige levekår. Blant yngre enslige og enslige forsørgere har vel 40 prosent dårlige levekår, mens vel 15 prosent har gode levekår (Tabell 2). Dårligst samlede levekår har ikke-hjemmeboende unge enslige, middelaldrende enslige (50-60 prosent har dårlige levekår, ca 10 prosent har gode levekår), og eldre enslige (vel 75 prosent har dårlige levekår, mens bare noen få prosent har gode levekår).

På 1980-tallet ble de samlede levekår forbedret for middelaldrende og eldre, både par uten barn og enslige. For enslige forsørgere tyder datamaterialet på en tendens til økt grad av hopning av dårlige levekår. På grunn av lite utvalg er imidlertid ikke endringen signifikant.

I perioden 1991-1995 har den klareste endringen i samlede levekår skjedd for par med småbarn. Andelen av disse med gode levekår (gode eller svært gode) økte med 16 prosentpoeng, mens andelen med dårlige levekår ble redusert med 8 prosentpoeng. Også for enslige forsørgere har det vært en svært positiv utvikling i samlede levekår. Særlig har andelen med svært dårlige levekår blitt betydelig redusert (forskjellen er statistisk signifikant på 95 prosent nivå). Også par med litt større barn opplevde en klar forbedring i samlede levekår, først og fremst ved at det er blitt flere med gode levekår (statistisk signifikant på 90 prosent nivå). Nesten halvparten av gruppen hadde i 1995 gode levekår.

Den klareste forverringen av de samlede levekårene finner en blant ikke-hjemmeboende unge enslige (16-24 år). Andelen med svært dårlige levekår økte fra 17 til 30 prosent (statistisk signifikant på 95 prosent nivå). Andelen med gode levekår ble svakt redusert (ikke signifikant). Også blant middelaldrende par uten barn synes det å ha vært en viss forverring i samlede levekår (endringene er signifikante på 90 prosent nivå).

Blant middelaldrende enslige peker resultatene i retning av en viss utjevning i samlede levekår. Det er blitt færre med dårlige og færre med gode levekår (endringene ikke signifikante). Blant eldre enslige peker resultatene i retning av en viss forverring av samlede levekår, det er blitt flere med svært dårlige levekår og færre med gode levekår (endringene er ikke signifikante).

Forbedringen i de samlede levekår for par med småbarn skyldes at det er blitt færre med dårlig verdi på økonomiindeksen og flere med god verdi på denne indeksen. Det har også blitt litt flere med høy materiell standard. Det er blitt noe færre med høy verdi på indeksen for arbeidsmarkedsposisjon. (Dette kan muligens knyttes til at det er blitt flere småbarnsforeldre som foretrekker kortere arbeidstid. Som nevnt har det ingen betydning for samlemålet). Også blant par med større barn er det endringene i indeksene for økonomi og materiell standard som slår ut. Det har først og fremst vært en økning i andelen med høye verdier på disse indeksene. Andelen med lave verdier endret seg lite.

Ikke-hjemmeboende unge enslige er gruppen med klareste forverring i samlede levekår. Det har skjedd betydelige endringer i indeksene for økonomi og materiell standard, først og fremst har det blitt flere med de laveste verdier. På de andre indeksene har det skjedd små endringer. Det har vært en liten reduksjon i andelen med lave verdier på helseindeksen (altså en forbedring av helsen), og en liten økning i andelen med lave verdier på indeksen for sosial integrasjon.

Utvikling i samlede levekår for ulike sosioøkonomiske statusgrupper

Det går et ganske klart skille i samlede levekår mellom grupper bestående av yrkesaktive personer og grupper med ikke-yrkesaktive. I alle grupper av yrkesaktive er det flere som har gode enn som har dårlige levekår. Best samlede levekår har høyere funksjonærer, tett fulgt av funksjonærer på mellom-

nivå, selvstendige og faglærte arbeidere. Blant de ikke-yrkesaktive skiller pensjonistene seg ut med klart dårligst samlede levekår.

I perioden 1980-1991 var det en svak tendens til utjevning i samlede levekår mellom funksjonærer på mellom- og høyere nivå og andre grupper av yrkesaktive.

Det var i de aller fleste statusgrupper små endringer i samlede levekår i perioden 1991-1995. Den klareste endringen finner vi blant høyere funksjonærer der det har vært en økning i andelen med gode og svært gode levekår på 10 prosentpoeng, mens andelen med dårlige levekår har vært omtrent uendret (Tabell 3). Tabellen viser også en kraftig forbedring i samlede levekår for gruppen gårdbrukere og fiskere. Gruppen er imidlertid liten og ingen av endringene er statistisk signifikante. Blant skoleelever og studenter ser en tendens til en polarisering i fordelingen av samlede levekår. Andelen med svært dårlige levekår økte med nesten 10 prosentpoeng, mens det samtidig var en mindre økning i andelen med gode levekår (ikke signifikant).

Forbedringen av samlede levekår blant de høyere funksjonærene har sammenheng med at flere har fått høy materiell standard. Det har vært en reduksjon i andelen som har høy verdi på indeksen for arbeidsmarkedsposisjon. Dette slår imidlertid ikke ut i målet for samlede levekår. Blant skoleelever og studenter har det blitt flere med lav materiell standard og flere med lav indeksverdi for økonomi.

Samlede levekår i sentrale og usentrale områder

I 1991 var det så godt som ingen forskjeller i samlede levekår mellom usentrale og sentrale områder. Tallene tyder på litt bedre samlede levekår i usentrale kommuner enn i Oslo, henholdsvis 28 og 21 prosent har gode levekår (Tabell 4).

I 1995 er det noe større forskjeller i samlede levekår. Oslo og de største byene (Bergen, Trondheim og Stavanger) har noe dårligere samlede levekår enn resten av landet. I 1995 hadde 35 prosent svært dårlige eller dårlige levekår i de største byene, sammenlignet med vel 25 prosent i resten av landet.

De største forskjeller mellom usentrale og sentrale områder finner en med hensyn til sosiale relasjoner. De usentrale områdene har flere med gode sosiale relasjoner, mens byene har litt flere med dårlige sosiale relasjoner. Det bidrar også at litt flere i Oslo er utsatt for støy i boligen, og at litt flere har lav materiell standard. Derimot er det litt flere i Oslo som har god økonomi (Tabell 5).

Samlede levekår for spesielle grupper

Plassering i inntektsfordelingen har stor betydning for de samlede levekår (det forklares i noen grad av at plasseringen i inntektsfordelingen direkte inngår i indeksen for økonomi). Den rikeste tidelen av befolkningen har vesentlig bedre levekår enn gjennomsnittet for befolkningen. Hele 70 prosent av den rikeste tidelen har gode eller svært gode levekår, og bare om lag 5 prosent har dårlige levekår. Blant de fattige har nesten ingen gode levekår, mens 90 prosent har dårlige levekår. Nesten 60 prosent har svært dårlige levekår (Tabell 6).

Gruppen av minstepensjonister (under 80 år) er svært heterogen. Enslige minstepensjonister er den av de spesielle gruppene som har dårligst samlede levekår. Nesten alle har dårlige levekår, og hele 75 prosent har svært dårlige levekår. Gruppen er imidlertid liten og tallene beheftet med betydelig usikkerhet (95 prosent-konfidensintervallet for de 75 prosent med svært dårlige levekår er ca 15 prosent). For minstepensjonister som bor sammen med andre skiller levekårene seg forholdsvis lite fra gjennomsnittet i befolkningen, mens forskjellen i forhold til enslige minstepensjonister er svært stor.

Uførepensjonister og funksjonshemmede har forholdsvis dårlige levekår, 50-60 prosent har dårlige levekår (mellom en firedel og en tredel har svært dårlige levekår), mens 15-20 prosent har gode levekår.

Samvariasjon mellom ulike levekårsområder

En annen måte å studere hopning i levekår er å analysere samvariasjon mellom levekårsområder. Slike analyser gir noe mindre informasjon om omfanget av hopning, men mer informasjon hvilke mekanismer som ligger bak hopningen. Vi skal her analysere samvariasjonen mellom de syv indekser som ligger til grunn for målet på samlede levekår, altså indeksene for materiell standard, økonomi, arbeidsmarked, helse, sosiale relasjoner, bomiljø og fritidsaktivitet.

Valg av korrelasjonsmål

I Anders Barstads arbeid som ligger til grunn for Velferdsmeldingen uttrykkes samvariasjonen mellom de grunnleggende indekser for de ulike levekårsområder ved Kendalls tau. Vi har i tillegg presentert mål på samvariasjon basert på pearsonkorrelasjoner. Det kan diskuteres hva som er mest riktig. Forutsetningen for å bruke pearsonkorrelasjoner er strengt tatt at indeksen følger intervallmetrikk, mens Kendalls tau bare forutsetter ordinalmetrikk.

Resultater

Samvariasjonen i levekår, og dermed opphopningen av gode og dårlige levekår, kan ikke karakteriseres som svært sterk. Bare to av totalt 21 korrelasjoner mellom levekårsområder er større enn 0,3, seks er mellom 0,2 og 0,3, og syv er under 0,1 medregnet tre som ikke er signifikant forskjellige fra null (Tabell 7).

I 1995 finner en de største korrelasjoner mellom husholdsøkonomi og de fleste av de øvrige levekårsområder. Sterkest er korrelasjonen mellom husholdsøkonomi og materiell standard, men også korrelasjonene mellom husholdsøkonomi og helse, sosiale relasjoner og arbeidsmarked er av en viss størrelse.

Av andre korrelasjoner er de sterkeste korrelasjonen mellom helse og fritidsaktivitet og mellom materiell standard og fritidsaktivitet. Begge disse korrelasjoner henger i noen grad sammen med at alder har sammenheng både med helse, fritidsaktivitet og materiell standard. I tillegg kommer naturligvis at helse i seg selv er en viktig faktor for aktivitetsnivået.

De fleste korrelasjoner har endret seg svært lite fra 1991 til 1995. De største endringene finner vi i sammenhengen mellom husholdsøkonomi på den ene siden og sosiale relasjoner, helse og fritidsaktivitet på den andre. Dette resultatet er uavhengig av hvilket korrelasjonsmål vi bruker. Endringene av sammenhengen mellom husholdsøkonomi og sosiale relasjoner og helse fra 1991 til 1995 fortsetter en trend fra 1980-årene. I 1980 var sammenhengen mellom helse og husholdsøkonomi ikke signifikant, og sammenhengen mellom husholdsøkonomi og sosiale relasjoner var svakt negativ.

Det er vanskelig uten en nærmere analyse å si hva disse endringene skyldes. Når det gjelder den sterkere sammenhengen mellom husholdsøkonomi og sosiale relasjoner er en mulig hypotese at det er blitt flere aleneboende. Disse har i gjennomsnitt både dårligere økonomi og dårligere sosiale relasjoner enn andre.

Vedlegg om konstruksjonen av delindeksene

A. 1980-991-indeksene

1. Materiell standard

Følgende verdier gir +1 poeng:

- ⇒ Eier bolig
- ⇒ Ingen fuktige rom
- ⇒ Ingen kalde rom
- ⇒ Har bil
- ⇒ Eier fritidshus
- ⇒ Bor ikke trangt
- ⇒ Bor svært romslig

Disse verdier gir -1 poeng:

- ⇒ Ikke bad
- ⇒ Ikke wc

Dårlig materiell standard: <2 poeng

God materiell standard: 6 poeng

2. Helsetilstand

Følgende verdier gir +1 poeng:

- ⇒ Dårlig syn
- ⇒ Dårlig hørsel
- ⇒ Kan ikke gå trapper
- ⇒ Kan ikke gå 5 minutter tur
- ⇒ Kan ikke bære 5 kg
- ⇒ Kan ikke gjøre innkjøp
- ⇒ Kan ikke vaske bolig
- ⇒ Klarer ikke av/påkledning
- ⇒ Arbeidsevne nedsatt i noen grad
- ⇒ Har en langvarig sykdom
- ⇒ Av og til plaget av symptomer på psykiske lidelser (hjertebank, depresjon, angst)

Følgende verdier gir +2 poeng:

- ⇒ Nedsatt arbeidsevne i høy grad
- ⇒ Ofte plaget av symptomer på psykiske lidelser

Dårlig helse: >3 poeng

3. Bomiljø

Følgende verdier gir +1 poeng:

- ⇒ Utsatt for støy fra nabo
- ⇒ Utsatt for støy fra gate/vei

- ⇒ Utsatt for støy fra tog
- ⇒ Utsatt for støy fra fly
- ⇒ Utsatt for støy fra industri

Dårlig bomiljø: >1 poeng

4. Arbeidsmarked

Følgende verdier gir +1 poeng:

- ⇒ 67-79 år og ikke sysselsatt
- ⇒ Arbeidstid pr. uke over 50 timer
- ⇒ Arbeidstid pr. uke 1-50 timer, og foretrekker kortere eller lengre arbeidstid
- ⇒ Ledig 1-8 uker i løpet av foregående år.

Følgende verdier gir +2 poeng:

- ⇒ 16-66 år og ikke sysselsatt og ikke i utdanning

Følgende verdier gir +3 poeng:

- ⇒ Ledig i 9 uker eller mer i løpet av foregående år

Dårlig arbeidsmarkedssituasjon: >2 poeng

5. Fritidsaktivitet

Følgende verdier gir +1 poeng:

- ⇒ Ikke svært aktiv, men noe aktiv i minst en organisasjon
- ⇒ Fysisk aktiv (lengre skiturer, fotturer, idrett/mosjon på annen måte), men ingen aktivitet minst 40 ganger siste år
- ⇒ Underholdningsaktiv (idrett, kino, dans), men ingen aktivitet minst 10 ganger siste år
- ⇒ Ikke deltatt i kor, orkester, korps, spelemannslag

Følgende verdier gir +2 poeng:

- ⇒ Ikke aktiv i noen organisasjon
- ⇒ Ikke fysisk aktiv i løpet av foregående år
- ⇒ Ikke underholdningsaktiv i løpet av foregående år

Dårlig situasjon: 7 poeng

God situasjon: <2 poeng

6. Sosiale relasjoner

Indeks for å skille ut andel med dårlig situasjon:

Følgende verdier teller +1 p:

- ⇒ Bor alene
- ⇒ Ingen foreldre eller kontakt sjeldnere enn hver måned
- ⇒ Ingen søsken eller kontakt sjeldnere enn hver måned
- ⇒ Har kontakt med ikke-hjemmeboende barn sjeldnere enn hver måned
- ⇒ Ingen gode venner på stedet

- ⇒ Treffer venner sjeldnere enn hver måned
- ⇒ Har ikke besøkskontakt med nabo

Følgende verdier teller +2 poeng:

- ⇒ Har ingen fortrolig venn utenom egen familie

Følgende verdier teller +3 poeng:

- ⇒ Ikke gift eller samboende

Dårlige sosiale relasjoner: >6 poeng

Indeks for å skille ut andel med god situasjon:

Følgende verdier teller +1 poeng:

- ⇒ Bor ikke alene
- ⇒ Bor med foreldre eller treffer dem daglig
- ⇒ Bor med søsken eller treffer dem daglig
- ⇒ Har barn som er flyttet hjemmefra og treffer dem daglig
- ⇒ Treffer gode venner på stedet daglig
- ⇒ Har besøkskontakt med naboer

Følgende verdier teller +2 poeng:

- ⇒ Har en fortrolig venn utenom familien

Følgende verdier teller +3 poeng:

- ⇒ Er gift eller samboende

Gode sosiale relasjoner: >7 poeng

7. Økonomi

Fordelingen av disponibel inntekt pr. forbruksenhet

Tilhører 1. desil	+5 p.
Tilhører 1. kvartil, men ikke 1. desil	+4 p.
Tilhører 2. kvartil	+3 p.
Tilhører 3. kvartil	+2 p.
Tilhører 4. kvartil, men ikke 9. desil	+1 p.
Har mottatt sosialhjelp	+2 p.
Har bestemte frynsegoder i arbeidet (støtte til eller fri bolig, tlf, bilhold)	-1 p.

Dårlig økonomi: >4 poeng

God økonomi: <1 poeng

8. Arbeidsmiljø

Følgende miljøproblemer gir +1 poeng:

- ⇒ Trekk
- ⇒ Høy temperatur

- ⇒ Kulde
- ⇒ Fuktighet
- ⇒ Støv
- ⇒ Sveiserøyk
- ⇒ Damper
- ⇒ Forurenset luft
- ⇒ Vibrasjoner
- ⇒ Dårlige lysforhold
- ⇒ Dårlig ventilasjon
- ⇒ Høyt over bakken
- ⇒ Arbeid med farlige maskiner
- ⇒ Arbeid med syrende og etsende stoffer
- ⇒ Arbeid med brannfarlige eller eksplosive stoffer
- ⇒ Arbeid med andre farlige kjemiske stoffer
- ⇒ Tunge løft
- ⇒ Belastende arbeidsstillinger
- ⇒ Gjentatte og ensidige bevegelser
- ⇒ Utsatt for støy
- ⇒ Bestemmer arbeidstempo i liten grad
- ⇒ Planlegger arbeidsoppgaver selv i liten grad
- ⇒ Lite varierte arbeidsoppgaver
- ⇒ Oppjaget og masete arbeidssituasjon daglig

Dårlig situasjon: >9 poeng

God situasjon: 0 poeng

B. 1991-indeksen

1. Sikkerhet for liv og eiendom

Følgende verdier gir +1 poeng:

- ⇒ Noe urolig for å bli utsatt for vold eller trusler når en går ute alene på bostedet
- ⇒ Husholdningen utsatt for tyveri eller skadeverk i 1990
- ⇒ Utsatt for alvorlige trusler i 1990
- ⇒ Utsatt for vold som ikke førte til synlige merker/kroppsskade i 1990

Følgende verdier gir +2 poeng:

- ⇒ Svært urolig for å bli utsatt for vold eller trusler
- ⇒ Utsatt for vold som førte til synlige merker eller kroppsskade

Dårlig situasjon: >1 poeng

2. Materiell standard

Følgende verdier gir +1 poeng:

- ⇒ Eier bolig
- ⇒ Bor i småhus
- ⇒ Ingen fuktige rom
- ⇒ Ingen kalde rom
- ⇒ Husholdningen har bil

- ⇒ Husholdningen har mer enn en bil
- ⇒ Husholdningen har fritidshus
- ⇒ Bor ikke trangt
- ⇒ Bor svært romslig
- ⇒ Boligen har mer enn et rom med bad eller wc

Disse verdier gir -1 poeng:

- ⇒ Mangler bad eller wc

Dårlig materiell standard: <5 poeng

God materiell standard: >8 poeng

3. Helse

Denne indeksen er identisk med den som ble brukt i sammenligningen mellom 1980 og 1991

4. Bomiljø

Følgende verdier gir +1 poeng:

- ⇒ Utsatt for støy fra nabo
- ⇒ Utsatt for støy fra gate/vei, men forstyrres sjelden så mye at det er vanskelig å føre en normal samtale
- ⇒ Utsatt for støy fra tog
- ⇒ Utsatt for støy fra fly
- ⇒ Utsatt for støy fra industri
- ⇒ Utsatt for støv, lukt, eksos fra veitrafikk
- ⇒ Utsatt for røyk, støv eller nedfall fra industri eller andre kilder
- ⇒ Utsatt for lukt fra industri eller andre kilder

Følgende verdier gir +2 poeng:

- ⇒ Støy fra gate/vei forstyrrer samtaler når vinduene er åpne eller i rushtiden selv med lukkede vinduer

Følgende verdier gir +3 poeng:

- ⇒ Støy fra gate/vei forstyrrer samtaler mer enn halvparten av døgnet selv med lukkede vinduer

Dårlig bomiljø: >2 poeng

5. Arbeidsmarked

Følgende verdier gir +1 poeng:

- ⇒ 67-79 år og ikke sysselsatt
- ⇒ Arbeidstid pr. uke over 50 timer
- ⇒ Arbeidstid pr. uke 1-50 timer, og foretrekker kortere eller lengre arbeidstid
- ⇒ Ledig 1-7 uker i løpet av foregående år, og ikke langtidsledig på intervjudtidspunktet
- ⇒ I fare for å miste nåværende jobb

Følgende verdier gir +2 poeng:

- ⇒ 16-66 år og ikke sysselsatt og ikke i utdanning
- ⇒ Ledig i 8 uker eller mer i løpet av foregående år, ikke langtidsledig på intervjudtidspunktet

Følgende verdier gir +5 poeng:

⇒ Arbeidsledig i minst 3 måneder på intervjudtidspunktet

Dårlig arbeidsmarkedssituasjon: >4 poeng

6. Fritidsaktivitet

Følgende verdier gir +1 poeng:

⇒ Ikke svært aktiv, men noe aktiv i minst en organisasjon

⇒ Fysisk aktiv (lengre skiturer, fotturer, idrett/mosjon på annen måte), men ingen aktivitet minst 40 ganger siste år

⇒ Underholdningsaktiv (idrett, kino, dans), men ingen aktivitet minst 10 ganger siste år

⇒ Kulturelt aktiv (besøkte/gikk på teater/opera, klassisk konsert, jazz-, vise- eller popkonsert, kunstutstilling, museum, deltok i kor, orkester mm.), men ingen deltakelse mer enn to ganger siste år.

Følgende verdier gir +2 poeng:

⇒ Ingen aktiv i noen organisasjon

⇒ Ikke fysisk aktiv i løpet av foregående år

⇒ Ikke underholdningsaktiv i løpet av foregående år

⇒ Ikke kulturelt aktiv i løpet av foregående år

Dårlig situasjon: 8 poeng

God situasjon: 0 poeng

7. Sosial kontakt

Disse indeksene er, med få unntak, identiske med de som ble brukt i sammenligningen mellom 1980 og 1991. Unntakene er at de som har hjemmeboende barn får +1 poeng på indeksen for god sosial kontakt, mens de som ikke har hjemmeboende barn får +1 poeng på indeksen for dårlig sosial kontakt. Den andre endringen er at status som enslig/gift eller samboende teller +2 poeng på hver av indeksene.

8. Økonomi

Indeks for dårlig økonomi:

Har ofte hatt vansker med å klare løpende utgifter i løpet av det siste året +3 poeng

Har av og til hatt vansker med å klare løpende utgifter i løpet av det siste året +2 poeng

Har en sjelden gang hatt vansker med å klare løpende utgifter i løpet av det siste året +1 poeng

Ville ikke klare uforutsett regning på 2 000 kroner +2 poeng

Mottatt sosialhjelp i løpet av 1990 +2 poeng

Dårlig økonomi: >2 poeng

Indeks for god økonomi er identisk med den som ble brukt i sammenligningen over tid, med to unntak: Inntektsbegrepet som brukes er inntekt etter skatt pr. forbruksenhet. Indikatorene på opplevde økonomiske problemer er tatt med, med den poengvekt som er vist ovenfor.

God økonomi: <1 poeng

9. Arbeidsmiljø

De fysiske arbeidsmiljøproblemene er de samme som ble brukt i indeksen for sammenligning over tid, men noen få tillegg:

Daglig svært skitten i arbeidet	+1 poeng
Daglig utsatt for sterk støy	+ 2 poeng
Utsatt for støy, men bare periodevis utsatt for sterk støy	+ 1 poeng

For de organisatoriske arbeidsmiljøproblemene er det gjort noen tillegg og endringer:

Bestemme arbeidstempo i liten grad	+2 poeng
Bestemme arbeidstempo i noen grad	+1 poeng
Selv planlegge arbeidsoppgavene i liten grad	+2 poeng
Selv planlegge arbeidsoppgavene i noen grad	+1 poeng
Lite varierte arbeidsoppgaver	+2 poeng
Noe varierte arbeidsoppgaver	+1 poeng
Daglig oppjaget arbeidssituasjon	+2 poeng
I perioder oppjaget arbeidssituasjon	+1 poeng
Opplever i høy grad arbeidet som en psykisk påkjenning	+2 poeng
Opplever i noen grad arbeidet som en psykisk påkjenning	+1 poeng

Dårlig arbeidsmiljø: >13 poeng

Godt arbeidsmiljø: <4 poeng

Helsetilstanden i befolkningen

Av

Elin Skretting Lunde

1. Innledning

Alle tabellene som benyttes i dette notatet er basert på datamaterialet fra helseundersøkelsen 1985 og 1995. Disse helseundersøkelsene tar sikte på å kartlegge forhold knyttet til befolkningens generelle helsetilstand. Hovedformålet med undersøkelsene har vært å gi generell og bred oversikt over helseproblemene i den norske befolkningen. Undersøkelsene omfatter blant annet opplysninger om hvordan folk generelt sett vurderer egen helse, om trivsel og om livskvalitet. Helseundersøkelsene gir bare opplysninger om helse og helseforhold for den hjemmeboende befolkning. Personer på ulike institusjoner (aldershjem, helseinstitusjoner, barnehjem etc.) er ikke tatt med.

2. Metode

Presentasjon av variablene

Alder

Fylte år pr 31.12 1985 og 1995. Vi opererer med tre aldersgrupper, de yngre (20 til 39 år), de middelaldrende (40 til 67 år) og de eldre (68 år og over). En slik tredeling gir store grupper og det blir lettere å se forskjeller mellom gruppene.

Høyeste utdanning i husholdningen

Den personen som har høyest utdanning i husholdningen, representerer hele husholdet. Utdanningsvariabelen er gruppert i henhold til Statistisk sentralbyrås standard for utdanningsgruppering (SSB 1989). Utdanningsvariabelen er slått sammen til tre ulike grupper; en gruppe for lavere utdanning (minst grunnskole), en gruppe for mellomnivået (fullført en videregående utdanning) og en gruppe for høyere utdanning (universitets- eller høgskoleutdanning). Videre er det en fjerde kategori for dem med ingen eller uoppgitt utdanning.

Husholdningstype

Husholdningene er gruppert etter type på grunnlag av opplysninger om hvilke personer bohusholdningen omfatter - medregnet personer som var midlertidig fraværende - og om personens alder og slektskapsforhold. Som par regnes både formelt gifte og samboende. Følgende inndeling benyttes i tabellene i notatet; enslig, par uten hjemmeboende barn, par med hjemmeboende barn, enslige med hjemmeboende barn og flerfamiliehushold.

Sykdom og syktilfelle

Registreringen av sykdom bygger på spørsmålet om personen har "*noen sykdom eller lidelse av mer varig natur, noen virkning av skade eller noen funksjonshemming*". Spørsmålet gjelder sykdom personen har på intervjudtidspunktet. Alle syktilfeller som personen oppgir blir registrert.

Syketilfeller ble ulikt avgrenset i 1985 og 1995;

I 1985 ble det satt opp fire kriterier for hva som skulle regnes som sykdom, skade eller lidelse:

- Tilfelle som hadde ført til nedsatt aktivitet i de daglige gjøremål i løpet av 14 dagers perioden.
- Tilfelle som hadde ført til kontakt med lege, sykepleier, helseinstitusjon e.l. i 14 dagers perioden, uten redusert aktivitet.
- Tilfelle som hadde medført bruk av medisin (piller, tabletter, mikstur, salve mv.) i 14 dagers perioden, uten nedsatt aktivitet eller kontakt med lege e.l.
- Medfødt lidelse og varig tilfelle som ikke ble registrert under noen av de tre førstnevnte.

I 1995 ble syketilfelle avgrenset ut fra tre kriterier:

- Om tilstanden er varig sykdom, medfødt sykdom eller virkning av skade.
- Om man har en sykdom, eller lidelse som inngår i en liste vist på kort.
- Om man har en funksjonshemming.

I registreringen av sykdom og syketilfeller var det en forskyvning i registrering av akutt sykdom i 1985, til større vekt på registrering av mer varige syketilfeller i 1995. I de aktuelle tabellene fra 1985 er derfor variabelen *antall varige syketilfeller* benyttet isteden for variabelen *antall syketilfeller*.

Egenvurdert helse

Her har alle personene i utvalget blitt spurt om hvordan de vurderer sin helse sånn i alminnelighet, om de syntes den er meget god, god, verken god eller dårlig, dårlig eller meget dårlig. Spørsmålet er stilt likt i 1985 og i 1995.

Definisjon av varig syketilfelle/varig sykdom

Syketilfeller med visse diagnoser er alltid regnet som varige. Andre tilfeller er regnet som varige bare hvis de har vart i 6 måneder eller mer. Syketilfeller med uoppgitt varighet, men som ble regnet som varige ifølge diagnosekoden, ble antatt å ha vart i minst 6 måneder.

Syketilfellene er kodet med 3 sifret kode etter Standard for gruppering av sykdommer-skader- dødsårsaker og er basert på ICD 8 i 1985 og ICD 9 i 1995.

Konsekvenser av sykdom og funksjonshemming

Nedsatt aktivitet

Nedsatt aktivitet i daglige gjøremål på grunn av sykdom, skade eller lidelse er regnet som en konsekvens av sykdom. Aktiviteten skal måles i forhold til det aktivitetsnivå som er vanlig for intervjupersonen. En person skal regnes for å ha hatt nedsatt aktivitet i 14-dagers perioden hvis hun/han, i en eller flere av dagene i perioden, var sengeliggende eller var oppgående uten å kunne utføre sitt vanlige arbeid i eller utenfor hjemmet, gå på skole eller mosjonere på den måten som var vanlig for vedkommende person.

Bevegelseshemming

I 1995 omfattet nedsatt bevegelsesevne personer som hadde svart, enten at de ikke kunne gå i trapper en etasje opp eller ned uten å hvile eller ikke kunne gå en tur på 200 meter uten å hvile. I 1985 var definisjonen basert på om man kunne gå i trapper (opp eller ned), eller hadde vansker med å gå en 5 minutters tur i noenlunde raskt tempo. Forbigående problemer, som for eksempel benbrudd regnes ikke med.

Endringer i intervjumetoden

Til forskjell fra tidligere helseundersøkelser ble undersøkelsen i 1995 utført ved hjelp av dataassistert personlig intervju (CAPI). Når resultatene sammenlignes med resultater fra tidligere helseundersøkelser, bør man være særlig oppmerksom på mulige effekter ved bruken av CAPI i forhold til tradisjonelle penn-og-papir intervju (PAPI). Slike effekter kan henge sammen med både rent intervjutekniske endringer eller f.eks. endringer i samhandlingssituasjonen mellom intervjuer og intervjupersonen.

Videre ble det i 1995-utgaven av helseundersøkelsen lagt relativ stor vekt på harmonisering med internasjonale helsedata. Dette førte til at en del spørsmål avviker noe fra spørsmålene som ble benyttet i 1985 undersøkelsen.

Sammenlignbarhet mellom 1985 og 1995

Enkelte av spørsmålene fikk som tidligere nevnt deler av ordlyden endret, eller det ble gjort endringer i kate-goriene. Dette gjør det vanskeligere å sammenligne resultatet av de to undersøkelsene. Videre vet vi ikke hvor mye av endringene over tid som skyldes overgangen fra PAPI til CAPI.

Det største utslaget i datamaterialet finnes i registreringen av antall varige syketilfeller. Antallet syketilfeller økte kraftig fra 1985 til 1995, hvordan kan dette forklares? En nærliggende forklaring, i tillegg til overgangen til CAPI, er at flere nye sykdommer fikk plass på diagnosekortene som intervjueren viser til respondenten. Blant annet ble allergi oppført som en varig sykdom i 1995, mens dette ikke var tilfelle i 1985. Også andre diagnoser som fibromyalgi, whiplash, inkontinens og bekkenløsning var nye i 1995 undersøkelsen. Dette er diagnoser som mange nordmenn har og som kan påvirke antall rapporterte sykdommer.

Det må understrekes at levekårsundersøkelsene fra samme periode ikke bekrefter helseundersøkelsens økning i antall varige syketilfeller. Det er derfor sannsynlig at det er metodeendringer som har virker inn og gitt økt antall rapporterte syketilfeller av mer varig art i 1995 undersøkelsen.

Utvalget

I 1985 var nettoutvalget etter gjennomføring av undersøkelsen på 10 576 personer. Utvalget i dette notatet er på 7444 personer (gruppen 0-19 år ikke er medregnet i statistikken). I 1995 var nettoutvalget på 10 248 personer, mens utvalget som benyttes her er på 7474 personer.

3. Presentasjon av tabellene

Tabell 1. Egenvurdering av helsen etter kjønn, alder, utdanning og husholdningstype i 1985 og 1995. Prosent

	1985				1995		
	Alle	God/meg- et god	Verken god eller dårlig	dårlig/ meget dårlig	God/meg- et god	Verken god eller dårlig	dårlig/ meget dårlig
Totalt	100	76	18	6	78	13	8
Kjønn							
Menn	100	77	16	6	80	12	7
Kvinner	100	74	19	7	76	14	9
Aldersgrupper							
20-39 år	100	88	10	1	91	7	3
40-67 år	100	71	20	8	78	15	8
68 år el mer	100	57	29	14	58	23	19
Utdanning							
Ingen el uoppgitt utd.	100	82	13	6	77	12	10
Grunnskole	100	60	27	13	57	25	18
Videregående skole	100	80	15	4	81	12	7
Høyere utdanning	100	89	9	2	89	7	4
Husholdning							
Enslig	100	67	21	11	67	20	13
Par uten hj.boende barn	100	68	23	9	71	17	12
Par med hj.boende barn	100	84	13	3	87	9	4
Enslig med hj.boende barn	100	73	18	8	75	13	12
Flerfamiliehusholdning	100	62	26	12	76	15	9

3 av 4 opplever helsen som god

Tabell 1 viser oss at de aller fleste opplevde helsen sin som god eller meget god, 76 prosent i 1985 og 78 prosent i 1995. Bare 6 prosent i 1985 og 8 prosent i 1995 opplevde helsen som dårlig. Det er kun små forandringer i løpet av ti års perioden.

Det var relativt sett noen flere menn enn kvinner som vurderte helsen som god både i 1985 og i 1995. 77 prosent av mennene og 74 prosent av kvinnene vurderte egen helse som god i 1985, mot 80 prosent menn og 76 prosent kvinner i 1995.

De yngre rapporterte ikke uventet om bedre helse enn de eldre. Det var en svak økning i rapporteringen av god og meget god helse over ti års perioden for de yngre og de middelaldrene. Motsatt var det en økning i andelen eldre som følte at helsen var dårlig i 1995 enn ti år tidligere.

Andelen som vurderte egen helse som god eller meget god vokser med økende utdanningsnivå. Både i 1985 og i 1995 var det en forholdsvis stor forskjell mellom dem som hadde grunnskole og dem som hadde videregående skole, mens forskjellen mellom dem som hadde middels utdanning og høyere

utdanning var mindre. Av personer som lever i høyutdanningshushold var det 89 prosent som opplevde helsen som god, både i 1985 og i 1995. Dette var en markant forskjell fra husholdninger med grunnskole som høyeste utdanningsnivå, hvor det var henholdsvis 60 og 57 prosent som rapporterte om god helse.

I 1985 kom flerfamiliehusholdninger dårligst ut i forhold til egenvurdert helse. I 1995 var det derimot enslige og par uten hjemmeboende barn som rapporterte om dårligst helse. Par med hjemmeboende barn skårer høyest på god egenvurdert helse på begge tidspunktene. I 1985 gjaldt dette 84 prosent mot 87 prosent i 1995.

Tabell 2. Antall varige syketilfeller i befolkningen, etter kjønn, alder, utdanning og husholdningstype i 1985 og 1995. Prosent

	Alle	1985					1995				
		Ingen syke-tilfelle	1 syke-tilfelle	2-3 syke-tilfelle	4-5 syke-tilfelle	6 syke-tilfelle eller mer	Ingen syke-tilfelle	1 syke-tilfelle	2-3 syke-tilfelle	4-5 syke-tilfelle	6 syke-tilfelle eller mer
Totalt	100	45	30	20	4	1	29	26	28	11	5
Kjønn											
Menn	100	48	31	18	3	0	32	28	27	9	4
Kvinner	100	43	30	21	5	1	26	25	29	13	7
Aldersgrupper											
20-39 år	100	59	28	11	1	0	39	31	24	5	1
40-67 år	100	41	32	22	4	1	27	27	30	12	5
68 år eller mer	100	23	33	33	9	2	13	17	33	22	15
Utdanning											
Ingen eller uoppgitt utd.	100	.	100	.	.	.	28	27	34	7	3
Grunnskole	100	33	32	27	6	2	17	20	31	20	12
Videregående skole	100	50	30	17	3	0	32	27	28	9	4
Høyere utdanning	100	53	29	15	3	0	34	30	26	8	2
Husholdning											
Enslig	100	36	31	26	6	2	27	24	28	13	8
Par uten hj.boende barn	100	37	31	25	6	1	22	24	31	14	8
Par med hj.boende barn	100	53	30	14	2	0	36	30	25	7	2
Enslig med hj.boende barn	100	44	35	17	3	1	26	27	30	11	5
Flerfamiliehusholdning	100	36	29	29	5	1	28	26	31	12	3

Antall varige syketilfeller har økt

Tabell 2 viser at en av tre personer i den hjemmeboende befolkningen hadde ett eller flere varige syketilfeller i 1995. Vi ser en markert høyere rapportering av antall syketilfeller i 1995, sammenlignet med 1985 undersøkelsen. Mens 45 prosent av befolkningen opplyste at de ikke hadde hatt varige syketilfeller i 1985, hadde andelen sunket til 29 prosent i 1995. Som diskutert under avsnittet endringer i intervjumetoden er det uklart hvor mye av denne endringen som er reell og hvor mye som skyldes omlegging av undersøkelsen. Blant annet fremgår det av tabell 1 at det ikke har vært noen reell endring i andelen som betrakter egen helse som god eller meget god i perioden.

Menn rapporterte noe færre varige syketilfeller enn kvinnene. Andelen som rapporterte null syketilfeller hadde sunket i perioden, mens andelen som fortalte om ett syketilfelle var forholdsvis likt og andelen som fortalte om 2 eller feller syketilfeller hadde økt.

Av de yngre var det 59 prosent som rapporterte null syketilfeller i 1985, mot 39 prosent i 1995. De eldre rapporterte om flere syketilfeller enn de yngre. 77 prosent av de eldre fortalte om ett eller flere varige syketilfeller i 1985, i 1995 hadde andelen steget til 87 prosent. Jevnt over ble det rapportert flere varige syketilfeller i 1995 enn i 1985.

Det å tilhøre en husholdning der utdanningsnivået er høyt ser ut til å ha en god effekt på helse rapporteringen. Personer med grunnskole rapporterte oftere syketilfeller enn de med videregående eller høyere utdanning. Blant dem som fortalte om null syketilfeller var det kun små forskjeller mellom dem med videregående utdanning og dem med høyere utdanning. Det er utdanning ut over grunnskolenivå som har positiv effekt på antall syketilfeller. Dette må også sees i sammenheng med at mange eldre har lite utdanning.

Par med hjemmeboende barn rapporterte oftest om null varige syketilfeller, både 1985 og i 1995. Enslige og personer i flerfamiliehusholdninger hadde flest varige sykdommer i 1985, mens i 1995 var det par uten hjemmeboende barn som var mest syke.

Tabell 3.1. Antall syketilfeller for alle som vurderer egen helse som god, fordelt på kjønn i 1985 og 1995. Prosent

God/ meget god helse	1985			1995		
	Alle	Menn	Kvinner	Alle	Menn	Kvinner
Alle	100	100	100	100	100	100
Ingen syketilfeller	55	56	54	36	39	33
1 syketilfelle	29	29	29	30	31	28
2-3 syketilfelle	14	13	15	26	23	29
4-5 syketilfelle	2	2	2	6	6	7
6 syketilfelle og over	0	0	0	2	2	2

Tabell 3.2. Antall syketilfeller for alle som vurderer egen helse som god fordelt på alder i 1985 og 1995. Prosent

	1985				1995			
	Alle	20-39 år	40-67 år	68+	Alle	20-39 år	40-67 år	68+
God/ meget god helse								
Alle	100	100	100	100	100	100	100	100
Ingen syketilfeller	55	63	52	34	36	42	35	20
1 syketilfelle	29	27	31	36	30	31	30	23
2-3 syketilfelle	14	10	15	25	26	22	27	36
4-5 syketilfelle	2	1	2	4	6	4	7	15
6 syketilfelle og over	0	.	0	0	2	1	2	6

N= 5624 i 1985

N= 5846 i 1995

Selv med flere syketilfeller oppleves egen helse som god

Tabell 3.1 og 3.2 fokuserer på alle i befolkningen som vurderte egen helse som god, sett i forhold til antall innrapporterte varige syketilfeller. 55 prosent i 1985 og 36 prosent i 1995 oppgav at de ikke hadde hatt varige syketilfeller. Tatt i betraktning den tidligere diskusjonen om sammenlignbarhet mellom 1985 og 1995, er det viktig å merke seg at 34 prosent av dem som rapporterte om god helse i 1995, også rapporterte om 2 eller flere varige syketilfeller. Det tilsvarede tallet i 1985 var 16 prosent.

Ser vi på kjønn, finner vi at omlag like stor andel menn som kvinner rapporterte om god egenvurdert helse og ingen syketilfeller i 1985. I 1995 var det henholdsvis 39 prosent menn og 33 prosent kvinner som ikke hadde noen syketilfeller. Det tyder på at avstanden mellom kjønnene har økt i perioden. Det var spesielt ved 2 eller flere syketilfeller at kvinnene kom dårligere ut enn mennene.

Inndelingen i aldersgrupper viser at mens 63 prosent av de unge rapporterte om ingen syketilfeller og god helse i 1985 var det bare 34 prosent av de eldre som gjorde det samme. I 1995 var fordelingen 42 prosent for de unge og 20 prosent for de eldre. Antall syketilfeller øker med alderen. Det var 4 prosent av de eldre med selvrapportert god helse som hadde 4 syketilfeller eller mer i 1985 mot 21 prosent i 1995. Dette viser at antall syketilfeller og egenvurdering av helsen ikke alltid er høyt korrelert. Man kunne forvente at alle mennesker med så mange som 4 eller flere syketilfeller ville oppfatte helsen som dårlig. Funnene indikerer at terskelen for å rapportere egen helse som dårlig er høy.

Tabell 4. Varig sykdom¹ i befolkningen, 20 år og eldre, etter kjønn utdanning og husholdnings-type. Prosent

	1985	1995
	Varig syk	Varig syk
Totalt	55	71
Kjønn		
Menn	52	68
Kvinner	57	74
Aldersgrupper		
20-39 år	41	61
40-67 år	59	73
68 år el mer	77	87
Utdanningsnivå		
Ingen el uoppgitt utd.	48	72
Grunnskole	67	83
Videregående skole	50	68
Høyere utdanning	47	66
Husholdning		
Enslig	64	73
Par uten hj.boende barn	63	78
Par med hj.boende barn	47	64
Enslige med hj.boende barn	56	74
Flerfamiliehushold	64	72

Økning i varig sykdom

Tabell 4 viser at antallet personer med en eller flere varige sykdommer økte fra 55 prosent i 1985 til 71 prosent i 1995. Større andel kvinner enn menn har varig sykdom. For kvinner var andelen 57 prosent i 1985, mens den var 74 prosent i 1995. 52 prosent av mennene fortalte om varig sykdom i 1985, mens 68 prosent fortalte om det i 1995. Det må understrekes at økningen i varige syketilfeller som tabell 4 viser, sannsynligvis har sammenheng med metodeendringer fra 1985 til 1995 undersøkelsen, jamfør avsnittet om endringer i intervjumetoden. I alle fall finner vi ikke samme utvikling i levekårsundersøkelsene i samme perioden.

Andelen personer med varig sykdom øker betydelig med alderen. I 1985 hadde 41 prosent av de yngre varig sykdom, mens 77 prosent av de eldre hadde det. I 1995 var det 61 prosent av de yngre og 87 prosent av de eldre som fortalte om varig sykdom, skade eller funksjonshemming. Spørsmålene om sykdom, skade eller funksjonshemming fanger opp veldig mye, fra livstruende og invalidiserende sykdom til småplager uten nevneverdige konsekvenser.

For de i befolkningen som rapporterte varig sykdom, så var ikke alle like plaget i hverdagen av denne sykdommen. Tall fra helseundersøkelsen 1995 viser at det var ca. 12 prosent av befolkningen sett under ett, som hadde sykdom som i høy grad påvirker hverdagen. Av alle dem som oppga at de hadde

¹ Andel personer med varig sykdom og andel personer som oppga 1 eller flere varige syketilfeller er likt i datamaterialet.

sykdom, var det 18 prosent som følte at sykdommen innvirket i høy grad på hverdagen, mens 20 prosent av dem oppgav at sykdommen ikke medførte noen problemer i det hele tatt i hverdagen.

Utdanningsnivået viser at de med grunnskole som høyeste utdanning i husholdet, var mer plaget av varig sykdom enn personer som kom fra hushold med høyere utdanning. Som tidligere nevnt henger dette sammen med at flere eldre enn yngre har lav utdanning og dette påvirker prosenttallene. Når det gjelder husholdningstype så var det par med hjemmeboende barn som var minst syke i 1985 og i 1995. Mens enslige (64 prosent), flerfamiliehushold (64 prosent) og par uten barn (63 prosent) kom dårligst ut. I 1995 var det par uten hjemmeboende barn (78 prosent) som var mest syke.

Tabell 5. Andel personer i befolkningen, 20 år og eldre som er bevegelseshemmet. Tall for kjønn, alder, utdanning og husholdningstype. Prosent

	1985	1995
	Bevegelseshemmet	Bevegelseshemmet
Totalt	13	6
Kjønn		
Menn	10	4
Kvinner	15	9
Aldersgrupper		
20-39 år	2	1
40-67 år	12	4
68 år eller mer	38	23
Utdanningsnivå		
Ingen eller uoppgitt utdanning	8	6
Grunnskole	25	18
Videregående skole	8	4
Høyere utdanning	4	2
Husholdningen		
Enslig	25	12
Par uten hjemmeboende barn	19	8
Par med hjemmeboende barn	5	2
Enslig med hjemmeboende barn	12	5
Flerfamiliehushold	22	6

Nedgang i andelen bevegelseshemmede

Tabellen viser en reduksjon i andelen bevegelseshemmede i perioden. I den sammenheng er det viktig å understreke at kriteriene for bevegelseshemming ble noe forandret fra 1985 til 1995, se variabeldefinisjonen. Dette kan påvirke sammenlignbarheten i de to undersøkelsene.

Andelen personer med bevegelseshemming varierer mye med både kjønn og alder. I 1985 var det 10 prosent av mennene og 15 prosent av kvinnene som rapporterte om bevegelseshemming. I 1995 sank dette til 4 prosent av mennene og 9 prosent av kvinnene. Nedsatt bevegelighet øker med alderen. Dette kommer spesielt godt frem når vi ser på de eldre, hvor 38 prosent i 1985 og 23 prosent i 1995 rapporterte om bevegelseshemming. Det samme var tilfelle med henholdsvis 2 og 1 prosent av dem under 40 år.

En av grunnene til at andelen personer fra grunnskolehushold rapporterte mest bevegelseshemming er at mange eldre har kort utdanning. Av personer med grunnskoleutdanning var det henholdsvis 25 prosent i 1985 og 18 prosent i 1995 som hadde problemer med å gå i trapper eller gå en kort tur.

Av husholdningstypene rapporterte enslige oftest tilfeller av bevegelseshemming, dernest par uten hjemmeboende barn. En stor del av disse tilhører de eldste aldersgruppene.

Tabell 6. Nedsatt fysisk aktivitet i løpet av en 14 dagers periode, tall etter kjønn, alder, utdanning og husholdningstype. Prosent

	1985 Redusert aktivitet	1995 Redusert aktivitet
Totalt	17	15
Kjønn		
Menn	14	13
Kvinner	20	17
Aldersgruppe		
20-39 år	14	17
40-67 år	18	15
68 år eller mer	22	12
Utdanningsnivå		
Ingen eller uoppgitt utdanning	16	12
Grunnskole	22	13
Videregående skole	16	15
Høyere utdanning	14	16
Husholdning		
Enslig	21	15
Par uten hjemmeboende barn	21	15
Par med hjemmeboende barn	14	15
Enslige med hjemmeboende barn	20	15
Flerfamiliehushold	20	12

Stabilitet i nedsatt fysisk aktivitet p.g.a sykdom

Tabell 6 viser at om lag 17 prosent i 1985 og 15 prosent i 1995 hadde nedsatt fysisk aktivitet en eller flere dager i 14 dagers perioden på grunn av sykdom. Relativt sett flere kvinner enn menn rapporterte om nedsatt fysisk aktivitet. Sammenlignet med 1985 var det i 1995 større andel unge som hadde nedsatt aktivitet i 14 dagers perioden, mens det blant personer over 40 år var en lavere andel med redusert aktivitet. For den høyeste aldersgruppen, gikk rapportert nedsatt aktivitet ned med 10 prosentpoeng fra 1985 til 1995.

For personer tilhørende hushold med høyere utdanning skjedde det også et skifte i ti års perioden. I 1985 var det høyest andel personer fra lavutdanningshushold som fortalte om nedsatt aktivitet (22 prosent), mens det i 1995 var flest personer fra høyutdanningshushold som opplyste om redusert aktivitet

(16 prosent). Blant personene i ulike husholdningstyper, unntatt par med hjemmeboende barn, var andelen som opplyste om at de hadde nedsatt fysisk aktivitet lavere i 1995 enn i 1985.

De aller fleste opplever helsen som god

Vel tre av fire personer oppga at de vurderte egen helse som god og bare 8 prosent oppga at de følte at helsen var dårlig i 1995. Dette var relativt sett like mange som ved undersøkelsen i 1985. I 1995, som i 1985, var det flere kvinner enn menn som oppgav at de hadde varige sykdommer. De eldste rapporterte om flere sykdommer og dårligere helse enn de yngre.

I tabellene foran finner vi endringer på de fleste områder i ti års perioden. Den største forskjellen fra 1985 til 1995 er økningen i antall syketilfeller. Slik sett kan det virke som om helsetilstanden til befolkningen forverret seg i løpet av ti års perioden. Dette påvirket likevel ikke selvopplevd helse nevneverdig. I begge undersøkelsene var det 3 av 4 som opplevde helsen som god. Undersøkelsene tyder på at det skal mye til før man sier at helsen er dårlig. Andel personer i befolkningen med varig sykdom økte i perioden fra 1985 til 1995, men vi vet ikke hvor mye av denne økningen som er reell og hvor mye som skyldes metodeendringer i undersøkelsen.

I løpet av ti års perioden gikk andelen personer med bevegelseshemming ned, mens andelen personer som rapporterte om redusert fysisk aktivitet på grunn av sykdom holdt seg noenlunde stabil. En forandring var en økt rapportering fra de yngste om redusert aktivitet, mens færre eldre rapporterte om det samme.

Supplerende tabeller

Det er et velkjent faktum at helsen svekkes med økende alder, departementet så derfor nødvendig av å kunne vurdere alle tabellene om helse i lys av personens alder. De 4 første tabellene har vært presentert tidligere, men er nå supplert med aldersgrupper i tabellhodet. Tabell 5 viser andel barn med varig sykdom, mens tabell 6 gir en oversikt over andel barn i de ulike sykdomsgruppene. Tabell 7 og utover fokuserer på ulike sosiale gruppers helse, blant annet dagpengemottakere, sosialhjelpmottakere og funksjonshemmede. Vil dessuten gjøre oppmerksom på at hver enkelt gruppe sammenlignes med det øvrige utvalget (over 20 år).

Kort definisjon av de nye variablene

Mottar dagpenger - Registeropplysninger, alle som har mottatt dagpenger siste 12 måneder på grunn av arbeidsledighet (1995). (Arbeidsledige som *ikke* har krav på økonomisk støtte faller utenfor denne variabelen.

Mottar sosialhjelp - Registeropplysninger, alle som har mottatt økonomisk støtte fra sosialkontoret/ sosialhjelp siste året (1995).

Er enslig forsørger - Basert på informasjon fra intervjuene, alle som er registrert som enslig forsørger med hjemmeboende barn (over og under 16 år).

Er funksjonshemmet - Variabelen er basert på følgende mål; personer som ikke uten vansker klarer å gå i trapper, og/eller som ikke uten hjelp av andre klarer vask og rengjøring av boligen, og/eller som på grunn av varige helseproblemer eller funksjonshemming har vanskelig for å delta i fritidsaktiviteter, og/eller som mottar grunn- eller hjelpestønad.

Mottar overgangsstønad - Registeropplysninger, alle personer som har mottatt overgangsstønad i løpet av 1995.

Tabell 1. Andel personer 20 år og over, som er bevegelseshemmet (dvs. klarer ikke å gå i trapper eller gå 200 meter uten hvile, vansker eller hjelp). Tall for utdanning, hushold, kjønn og alder. Prosent. 1995

	I alt	20-39	40-67	68+	N
Bevegelseshemmet					
I alt	6	1	4	23	534
Ingen eller uoppgitt utdanning	:	:	:	:	12
Grunnskole	18	2	8	28	340
Videregående	4	1	3	17	142
Høyere utdanning	2	0	1	11	40
Enslig	12	1	6	29	212
Par uten hjemmeboende barn	8	0	5	17	204
Par med hjemmeboende barn	2	1	2	22	71
Enslig med hjemmeboende barn	5	0	4	31	30
Flerfamiliehushold	:	:	:	:	17
Menn	4	0	2	16	155
Kvinner	9	1	5	28	379

Tabell 2. Tabell over andel personer 20 år og over med varig sykdom, krysset mot utdanning, alder, kjønn og hushold. Prosent. 1995

	I alt	20-39	40-67	68+	N
I alt	70	61	73	85	7473
Ingen eller uoppgitt utdanning	71	56	81	86	219
Grunnskole	82	72	80	85	1630
Videregående	68	61	72	83	3373
Høyere utdanning	66	60	69	85	2251
Menn	68	58	71	82	3599
Kvinner	73	64	75	87	3874
Enslig	72	58	73	85	1086
Par uten hjemmeboende barn	77	64	78	84	2308
Par med hjemmeboende barn	64	60	67	89	3447
Enslig med hjemmeboende barn	73	67	78	89	372
Flerfamiliehushold	72	64	76	89	260

Tabell 3. Antall syketilfeller fordelt på husholdets høyeste utdanning, kjønn, husholdning og alder. Prosent 1995

	Ingen syketilfelle				1-2 syketilfelle			
	I alt	20-39	40-67	68+	I alt	20-39	40-67	68+
Alle	29	39	27	13	44	48	44	35
Ingen eller uoppgitt utdanning	28	43	19	14	50	49	52	47
Grunnskole	17	28	19	13	38	49	42	33
Videregående skole	32	39	28	14	44	47	44	36
Universitets eller høyskolenivå	34	40	31	12	47	49	46	43
Menn	32	42	29	17	45	48	45	36
Kvinner	26	36	24	11	43	47	43	34
Enslig	27	42	26	13	40	46	39	34
Par uten hjemmeboende barn	22	36	21	14	43	53	44	35
Par med hjemmeboende barn	36	40	33	11	46	46	46	35
Enslig med hjemmeboende barn	26	33	22	9	45	50	43	33
Flerfamiliehushold	28	36	24	11	50	53	49	38

Tabell 3 (forts.)

	3-4 syketilfelle				5 syketilfelle eller flere				N
	I alt	20-39	40-67	68+	I alt	20-39	40-67	68+	
Alle	17	11	19	26	10	2	10	25	7474
Ingen eller uoppgitt utdanning	15	8	19	23	7	1	10	17	220
Grunnskole	24	21	22	26	21	2	17	28	1630
Videregående skole	16	11	20	27	7	3	9	23	3373
Universitets eller høyskolenivå	14	9	17	27	5	2	6	18	2251
Menn	16	8	19	26	7	2	7	21	3600
Kvinner	19	13	20	27	12	3	12	28	3874
Enslig	19	10	20	26	14	2	15	26	1087
Par uten hjemmeboende barn	21	8	22	26	25	3	13	25	2308
Par med hjemmeboende barn	14	11	16	36	4	2	5	17	3447
Enslig med hjemmeboende barn	20	14	24	31	8	3	10	27	372
Flerfamiliehushold	14	9	20	13	8	1	6	37	260

Tabell 4. 1995. Andel menn og kvinner 20 år og over i ulike aldersgrupper, etter vurdering av egen helse. Prosent

	Alle	20-39	40-67	68+	N
Menn og kvinner					
Alle	100	100	100	100	7473
God/meget god helse	78	91	78	58	5846
Verken god eller dårlig	13	7	15	23	1005
Dårlig/meget dårlig	8	3	8	19	622
Menn					
Alle	100	100	100	100	3599
God/meget god helse	80	91	79	63	2896
Verken god eller dårlig	12	7	14	19	446
Dårlig/meget dårlig	7	2	7	18	257
Kvinner					
Alle	100	100	100	100	3874
God/meget god helse	76	90	76	55	2950
Verken god eller dårlig	14	7	15	25	559
Dårlig/meget dårlig	9	3	9	20	365

Tabell 4b 1995. Andel personer 20 år og over i ulike husholdninger etter ulike aldergrupper, etter vurdering av egen helse. Prosent

	Alle	20-39	40-67	68+	N
Husholdningene totalt					
Alle	100	100	100	100	7473
God/meget god helse	78	91	78	58	5846
Verken god eller dårlig	13	7	15	23	1005
Dårlig/meget dårlig	8	3	8	19	622
Enslig					
Alle	100	100	100	100	1087
God/meget god helse	67	87	64	58	723
Verken god eller dårlig	20	10	22	25	219
Dårlig/meget dårlig	13	3	14	18	145
Par uten hjemmeboende barn					
Alle	100	100	100	100	2307
God/meget god helse	71	91	72	60	1644
Verken god eller dårlig	17	7	18	21	388
Dårlig/meget dårlig	12	2	11	19	275
Par med hjemmeboende barn					
Alle	100	100	100	100	3447
God/meget god helse	87	91	84	55	3003
Verken god eller dårlig	9	6	11	29	310
Dårlig/meget dårlig	4	2	5	16	134
Enslig med hjemmeboende barn					
Alle	100	100	100	100	372
God/meget god helse	75	88	71	53	278
Verken god eller dårlig	13	7	17	21	50
Dårlig/meget dårlig	12	5	13	26	44
Flerfamiliehushold					
Alle	100	100	100	100	260
God/meget god helse	76	92	70	43	198
Verken god eller dårlig	15	7	21	22	38
Dårlig/meget dårlig	:	:	:	:	24

Tabell 4c 1995. Andel personer 20 år og over med ulik utdanning og alder, etter vurdering av egen helse. Prosent

	Alle	20-39	40-67	68+	N
Ulike utdanningsgrupper					
Alle	100	100	100	100	7473
God/meget god helse	78	91	78	58	5846
Verken god eller dårlig	13	7	15	23	1005
Dårlig/meget dårlig	8	3	8	19	622
Ingen eller uoppgitt utdanning					
Alle	100	100	100	100	220
God/meget god helse	77	91	72	44	170
Verken god eller dårlig	12	6	15	28	27
Dårlig/meget dårlig	:	:	:	:	23
Grunnskole					
Alle	100	100	100	100	1629
God/meget god helse	57	83	62	52	936
Verken god eller dårlig	25	15	24	26	401
Dårlig/meget dårlig	18	2	14	22	292
Videregående					
Alle	100	100	100	100	3373
God/meget god helse	81	89	77	66	2736
Verken god eller dårlig	12	8	15	18	409
Dårlig/meget dårlig	7	3	8	16	228
Høyere utdanning					
Alle	100	100	100	100	2251
God/meget god helse	89	94	87	77	2004
Verken god eller dårlig	7	5	9	11	168
Dårlig/meget dårlig	4	2	4	11	79

Tabell 4 1985. Menn og kvinner i ulike aldersgrupper med ulik vurdering av egen helse. Prosent

	Alle	20-39	40-67	68+	N
Menn og kvinner					
Alle	100	100	100	100	7411
God/meget god helse	76	88	72	57	5624
Verken god eller dårlig	18	10	20	29	1310
Dårlig/meget dårlig	6	1	8	14	477
Menn					
Alle	100	100	100	100	3534
God/meget god helse	78	88	74	62	2743
Verken god eller dårlig	16	11	18	26	578
Dårlig/meget dårlig	6	2	8	13	213
Kvinner					
Alle	100	100	100	100	3877
God/meget god helse	74	88	70	53	2881
Verken god eller dårlig	19	10	22	31	732
Dårlig/meget dårlig	7	1	8	16	264

Tabell 4b 1985. Husholdningsgrupper med ulik vurdering av egen helse etter alder. Prosent

	Alle	20-39	40-67	68+	N
Husholdningene totalt					
Alle	100	100	100	100	7411
God/meget god helse	76	88	72	57	5624
Verken god eller dårlig	18	10	20	29	1310
Dårlig/meget dårlig	6	1	8	14	477
Enslig					
Alle	100	100	100	100	1119
God/meget god helse	67	90	63	57	752
Verken god eller dårlig	21	8	23	27	240
Dårlig/meget dårlig	11	1	13	15	127
Par uten hjemmeboende barn					
Alle	100	100	100	100	1905
God/meget god helse	68	90	64	57	1301
Verken god eller dårlig	23	9	25	31	441
Dårlig/meget dårlig	9	1	10	12	163
Par med hjemmeboende barn					
Alle	100	100	100	100	3631
God/meget god helse	84	88	80	61	3058
Verken god eller dårlig	13	10	15	21	461
Dårlig/meget dårlig	3	1	5	17	112
Enslig med hjemmeboende barn					
Alle	100	100	100	100	367
God/meget god helse	74	86	65	50	270
Verken god eller dårlig	19	12	24	25	68
Dårlig/meget dårlig	8	2	10	25	29
Flerfamiliehusholdning					
Alle	100	100	100	100	389
God/meget god helse	62	81	56	52	243
Verken god eller dårlig	26	15	28	32	100
Dårlig/meget dårlig	12	3	15	16	46

Tabell 4c 1985. Utdanningsgrupper med ulik vurdering av egen helse etter alder. Prosent

	Alle	20-39	40-67	68+	N
Utdanningsgruppene samlet					
Alle	100	100	100	100	7411
God/meget god helse	76	88	72	57	5624
Verken god eller dårlig	18	10	20	29	1310
Dårlig/meget dårlig	6	1	8	14	477
Ingen eller uoppgitt utdanning					
Alle	100	100	100	100	208
God/meget god helse	82	84	82	58	170
Verken god eller dårlig	13	13	11	25	26
Dårlig/meget dårlig	:	:	:	:	12
Grunnskole					
Alle	100	100	100	100	2330
God/meget god helse	60	79	59	53	1398
Verken god eller dårlig	27	18	27	32	637
Dårlig/meget dårlig	13	2	14	15	295
Videregående					
Alle	100	100	100	100	3297
God/meget god helse	80	89	75	63	2654
Verken god eller dårlig	15	10	20	25	509
Dårlig/meget dårlig	4	1	6	13	134
Høyere utdanning					
Alle	100	100	100	100	1576
God/meget god helse	89	92	87	73	1402
Verken god eller dårlig	9	7	10	17	138
Dårlig/meget dårlig	2	1	3	11	36

Tabell 5. Andel barn med varig sykdom i befolkningen, fordelt på aldersgrupper. Prosent 1995

	I alt	0-6 år	7-19 år	N
I alt	100	100	100	2774
Varig sykdom	36	28	40	995
Ikke varig sykdom	64	72	60	1779

Tabell 5.1. Andel barn i befolkningen 0 til 16 år med varig sykdom, fordelt på husholdssituasjon. Prosent 1995

	I alt	Varig sykdom	Ikke varig sykdom	N
I alt	100	33	67	2329
Barnet bor sammen med to voksne	100	33	67	2070
Barnet bor sammen med en voksen	100	39	61	173
Barnet bor i et flerfamiliehus	100	36	64	85

Tabell 6. Oversikt over ulike sykdomsgrupper hos barn (varige sykdommer) krysset med alder. Prosent 1995

	Personens alder			N
	I alt	0-6 år	7-19 år	
I alt	100	100	100	2774
Nervøse lidelser	3	1	4	73
Sykdommer i nervesystemet	2	0	3	9
Øye-/øresykdommer	4	3	5	115
Hjerte-/karsykdommer	1	1	1	26
Sykdommer i åndedretsorganene	17	13	20	482
Magesår, magekatarr o.l.	:	:	:	7
Andre sykdommer i fordøyelsesorganer	1	2	1	38
Sykdommer i urin- og kjønnsorganer	1	1	1	27
Sykdommer i hud og underhud	9	9	9	239
Sykdommer i skjelettmuskelen	5	3	7	150
Andre sykdommer	3	3	4	95
Skader	1	0	2	36

Tabell 6.1 Andel barn 0 til 16 år inndelt i ulike sykdomsgrupper, fordelt på husholdssituasjon. Prosent

	I alt	Hushold			N
		Barnet bor sammen med to voksne	Barnet bor sammen med en voksen	Barnet bor i et flerfamilie-hushold	
I alt	100	100	100	100	2329
Nervøse lidelser	2	2	3	3	55
Sykdommer i nervesystemet	1	1	4	.	33
Øye-/øresykdommer	4	3	5	3	84
Hjerte-/karsykdommer	1	:	:	:	21
Sykd. i åndedretsorganene	16	16	20	17	380
Magesår, magekatarr o.l.	0	:	.	.	7
Andre sykd. i fordøyelsesor.	2	1	3	4	36
Sykd. i urin- og kjønnsorg.	1	:	:	.	22
Sykd. i hud og underhud	8	9	5	5	198
Sykd. i skjelett/muskelsykd.	4	4	7	9	96
Andre sykdommer	3	3	4	1	73
Skader	1	:	:	:	24

Tabell 7. Dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede, sosialhjelpsmottakere og personer med overgangsstønad 20 år eller eldre etter egenvurdering av helsen. Prosent. 1985

	I alt	God/	Verken	Dårlig/	Antall
		meget god helse	god eller dårlig	meget dårlig helse	
I alt	100	78	13	8	7474
Er funksjonshemmet	100	38	27	35	1450
Er ikke funksjonshemmet	100	88	10	2	6024
Mottar overgangsstønad	100	88	8	4	96
Ikke mottaker av overgangsstønad	100	78	13	8	7378
Mottar dagpenger	100	85	10	5	774
Ikke mottaker av dagpenger	100	78	14	9	6700
Mottar sosialhjelp	100	60	22	18	193
Ikke mottaker av sosialhjelp	100	79	13	8	7281
Er enslig forsørger	100	81	10	9	234
Er ikke enslig forsørger	100	78	13	8	7240

Tabell 7.1. Dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede, sosialhjelpsmottakere og personer med overgangsstønad 20 år og eldre etter egenvurdering av helsen fordelt på alder. Prosent. 1995-tall

	I alt	Personens alder		Antall
		Under 40 år	40 år eller over	
I alt				
God/meget god helse	78	90	71	5846
Verken god eller dårlig	13	7	17	1005
Dårlig/meget dårlig helse	8	3	12	622
Er funksjonshemmet				
God/meget god helse	38	61	33	567
Verken god eller dårlig	27	21	28	394
Dårlig/meget dårlig helse	35	18	39	489
Er ikke funksjonshemmet				
God/meget god helse	88	93	84	5279
Verken god eller dårlig	10	6	14	611
Dårlig/meget dårlig helse	2	1	3	133
Mottar overgangsstønad				
God/meget god helse	88	88	76	83
Verken god eller dårlig	:	:	:	9
Dårlig/meget dårlig helse	:	:	:	4
Ikke mottaker av overgangsstønad				
God/meget god helse	78	90	71	5763
Verken god eller dårlig	13	7	17	996
Dårlig/meget dårlig helse	8	3	12	618
Mottar dagpenger				
God/meget god helse	85	90	78	665
Verken god eller dårlig	10	7	14	78
Dårlig/meget dårlig helse	5	3	8	31
Ikke mottaker av dagpenger				
God/meget god helse	78	90	70	5181
Verken god eller dårlig	14	7	17	927
Dårlig/meget dårlig helse	9	3	12	591
Mottar sosialhjelp				
God/meget god helse	60	68	42	110
Verken god eller dårlig	22	21	26	48
Dårlig/meget dårlig helse	18	11	32	35

Tabell 7.1. (forts.). Dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede, sosialhjelpsmottakere og personer med overgangsstønad 20 år og eldre etter egenvurdering av helsen fordelt på alder. Prosent. 1995-tall

	Personens alder			Antall
	I alt	Under 40 år	40 år eller over	
Ikke mottaker av sosialhjelp				
God/meget god helse	79	92	71	5735
Verken god eller dårlig	13	6	17	958
Dårlig/meget dårlig helse	8	2	12	587
Er enslig forsørger				
God/meget god helse	81	87	72	181
Verken god eller dårlig	10	5	16	28
Dårlig/meget dårlig helse	9	7	12	25
Er ikke enslig forsørger				
God/meget god helse	78	90	71	5665
Verken god eller dårlig	13	7	17	977
Dårlig/meget dårlig helse	8	3	12	597

Tabell 8. Varig sykdom hos dagpengemottakere, ensige forsørgere, funksjonshemmede, sosialhjelpsmottakere og personer med overgangsstønad 20 år og eldre. Prosent 1995

	I alt	Varig syk	Ikke varig syk	Antall
I alt	100	70	30	7474
Er funksjonshemmet	100	96	4	1450
Er ikke funksjonshemmet	100	65	35	6024
Mottar overgangsstønad	100	65	35	96
Ikke mottaker av overgangsstønad	100	71	29	7378
Mottar dagpenger	100	66	34	774
Ikke mottaker av dagpenger	100	71	29	6700
Mottar sosialhjelp	100	78	22	193
Ikke mottaker av sosialhjelp	100	70	30	7281
Er enslig forsørger	100	74	26	234
Er ikke enslig forsørger	100	70	30	7240

Tabell 8.1. Varig sykdom hos dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede, sosialhjelpsmottakere og personer med overgangsstønad kryssset mot alder

	I alt	Under 40 år	40 år eller over	Antall
I alt	70	61	77	7474
Er funksjonshemmet	96	99	95	1450
Er ikke funksjonshemmet	65	57	70	6024
Mottar overgangsstønad	65	66	57	96
Ikke mottaker av overgangsstønad	71	61	77	7378
Mottar dagpenger	66	61	74	774
Ikke mottaker av dagpenger	71	61	77	6700
Mottar sosialhjelp	78	73	89	193
Ikke mottaker av sosialhjelp	70	60	76	7281
Er enslig forsørger	74	71	76	234
Er ikke enslig forsørger	70	60	77	7240

Tabell 9. Andel personer 20 år og eldre med bevegelseshemming fordelt på dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede, sosialhjelpsmottakere og personer med overgangsstønad. Prosent. 1995

	I alt	Bevegelses- hemmet	Ikke bevegelses- hemmet	Antall
I alt	100	6	94	7474
Er funksjonshemmet	100	32	68	1450
Er ikke funksjonshemmet	100	0	100	6024
Mottar overgangsstønad	100	.	100	96
Ikke mottaker av overgangsstønad	100	6	94	7378
Mottar dagpenger	100	1	99	774
Ikke mottaker av dagpenger	100	7	93	6700
Mottar sosialhjelp	100	5	95	193
Ikke mottaker av sosialhjelp	100	6	94	7281
Er enslig forsørger	100	2	98	234
Er ikke enslig forsørger	100	7	93	7240

Tabell 9.1. Andel personer 20 år og over med bevegelseshemming fordelt på dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede, sosialhjelpsmottakere og personer med overgangsstønad. Prosent. 1995

	I alt	Under 40 år	40 år eller over	Antall
I alt	6	1	10	7474
Er funksjonshemmet	32	11	36	1450
Er ikke funksjonshemmet	0	.	1	6024
Mottar overgangsstønad	.	.	.	96
Ikke mottaker av overgangsstønad	6	1	10	7378
Mottar dagpenger	1	0	3	774
Ikke mottaker av dagpenger	7	1	10	6700
Mottar sosialhjelp	5	0	14	193
Ikke mottaker av sosialhjelp	6	1	10	7281
Er enslig forsørger	2	1	4	234
Er ikke enslig forsørger	7	1	10	7240

Tabell 10. Antall varige syketilfeller fordelt på dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede, sosialhjelpsmottakere og personer som mottar overgangsstønad, 20 år og over. Prosent. 1995

	I alt	Ingen syketilfeller	1-2 syketilfeller	3-4 syketilfeller	5 syketilfeller eller mer	N
I alt	100	29	44	17	10	7474
Er funksjonshemmet	100	2	38	29	31	1450
Er ikke funksjonshemmet	100	35	45	15	5	6024
Mottar overgangsstønad	100	35	38	23	3	96
Ikke mottaker av overg.stønad	100	29	44	17	10	7378
Mottar dagpenger	100	34	51	11	4	774
Ikke mottaker av dagpenger	100	28	43	18	11	6700
Mottar sosialhjelp	100	22	43	22	13	193
Mottar ikke sosialhjelp	100	29	44	17	10	7281
Er enslig forsørger	100	26	48	19	7	234
Er ikke enslig forsørger	100	29	44	17	10	7240

Tabell 10.1. Antall varige syketilfeller hos 20 år og eldre dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede, sosialhjelpsmottakere og personer som mottar overgangsstonad

	I alt	Under 40 år	40 år eller over	Antall
I alt				
Ingen syketilfeller	29	39	23	2145
1-2 syketilfeller	44	48	41	3265
3-4 syketilfeller	17	11	22	1327
5 syketilfeller eller mer	10	2	15	737
Er funksjonshemmet				
Ingen syketilfeller	2	1	3	41
1-2 syketilfeller	38	63	33	536
3-4 syketilfeller	29	25	29	433
5 syketilfeller eller mer	31	11	35	440
Er ikke funksjonshemmet				
Ingen syketilfeller	35	43	29	2104
1-2 syketilfeller	45	46	44	2729
3-4 syketilfeller	15	9	19	894
5 syketilfeller eller mer	5	2	8	297
Mottar overgangsstonad				
Ingen syketilfeller	35	34	:	33
1-2 syketilfeller	38	40	.	35
3-4 syketilfeller	23	23	:	24
5 syketilfeller eller mer	3	2	:	4
Ikke mottaker av overgangsstonad				
Ingen syketilfeller	29	39	23	2112
1-2 syketilfeller	44	48	41	3230
3-4 syketilfeller	17	10	22	1303
5 syketilfeller eller mer				
Mottar dagpenger				
Ingen syketilfeller	34	39	26	264
1-2 syketilfeller	51	51	51	386
3-4 syketilfeller	11	9	16	94
5 syketilfeller eller mer	4	2	7	29
Ikke mottaker av dagpenger				
Ingen syketilfeller	28	39	22	1881
1-2 syketilfeller	43	47	41	2879
3-4 syketilfeller	17	10	21	1282
5 syketilfeller eller mer	11	3	15	708

Tabell 10.1. (forts.). Antall varige syketilfeller hos 20 år og eldre dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede, sosialhjelpsmottakere og personer som mottar overgangsstønnad

	I alt	Under 40 år	40 år eller over	Antall
Mottar sosialhjelp				
Ingen syketilfeller	22	27	11	42
1-2 syketilfeller	43	49	30	81
3-4 syketilfeller	22	18	30	46
5 syketilfeller eller mer	13	5	29	24
Mottar ikke sosialhjelp				
Ingen syketilfeller	29	40	23	2103
1-2 syketilfeller	44	48	41	3183
3-4 syketilfeller	17	10	21	1282
5 syketilfeller eller mer	10	2	14	713
Er enslig forsørger				
Ingen syketilfeller	26	29	24	60
1-2 syketilfeller	48	51	43	108
3-4 syketilfeller	19	16	23	48
5 syketilfeller eller mer	7	4	11	18
Er ikke enslig forsørger				
Ingen syketilfeller	29	40	23	2085
1-2 syketilfeller	44	48	41	3157
3-4 syketilfeller	17	10	22	1279
5 syketilfeller eller mer	10	2	15	719

Tabell 11. Dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede og personer med overgangsstønad 20 år og over og andel kontakter med helsetjenesten i løpet av de siste 12 månedene hvor lege har vært involvert. Prosent

	I alt	Under 40 år	40 år eller over	Antall
Kontakter der lege har vært involvert				
I alt	81	81	81	7474
Er funksjonshemmet	92	89	92	1450
Er ikke funksjonshemmet	79	80	78	6024
Mottar overgangsstønad	88	88	:	96
Ikke mottaker av overgangsstønad	81	80	:	7378
Mottar dagpenger	78	80	74	774
Ikke mottaker av dagpenger	81	81	82	6700
Mottar sosialhjelp	79	79	80	193
Ikke mottaker av sosialhjelp	81	81	81	7281
Er enslig forsørger	83	86	80	234
Er ikke enslig forsørger	81	80	81	7240

Tabell 12. Andel dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede og personer på overgangsstønad over 20 år og ulike typer kontakt med helsetjenesten siste 12 måneder. Prosent

	I alt	Under 40 år	40 år eller over
I alt			
Alle typer kontakt*	83	82	84
Konsultert lege, privatpraktiserende spes.**	79	79	79
Konsultert lege på sykehus/poliklinikk***	25	22	27
Innlagt på sykehus	11	12	11
Hatt sykehuskontakt - uten legekontakt/innl.	11	10	11
Konsultert sykepleier, helsesøster, mm.****	17	19	15
Er funksjonshemmet			
Alle typer kontakt	92	90	93
Konsultert lege, privatpraktiserende spes.	89	84	90
Konsultert lege på sykehus/poliklinikk	41	43	41
Innlagt på sykehus	21	19	21
Hatt sykehuskontakt - uten legekontakt/innl.	17	19	17
Konsultert sykepleier, helsesøster, mm.	18	29	16
Er ikke funksjonshemmet			
Alle typer kontakt	81	81	81
Konsultert lege, privatpraktiserende spes.	77	78	76
Konsultert lege på sykehus/poliklinikk	22	20	23
Innlagt på sykehus	9	11	8
Hatt sykehuskontakt - uten legekontakt/innl.	10	9	10
Konsultert sykepleier, helsesøster, mm.	16	18	15
Mottar overgangsstønad			
Alle typer kontakt	88	88	71
Konsultert lege, privatpraktiserende spes.	88	88	71
Konsultert lege på sykehus/poliklinikk	31	30	48
Innlagt på sykehus	15	16	10
Hatt sykehuskontakt - uten legekontakt/innl.	10	11	0
Konsultert sykepleier, helsesøster, mm.	16	16	10
Ikke mottaker av overgangsstønad			
Alle typer kontakt	83	82	84
Konsultert lege, privatpraktiserende spes.	79	78	79
Konsultert lege på sykehus/poliklinikk	25	22	27
Innlagt på sykehus	11	11	11
Hatt sykehuskontakt - uten legekontakt/innl.	11	10	11
Konsultert sykepleier, helsesøster, mm.	17	19	15

Noen personer har hatt flere typer kontakt. Tallene for alle typer kontakt er derfor mindre enn summen av tallene for de enkelte kontaktypene.

** Allmennpraktiserende lege, legesenter, kommunelege, legevakt eller bedriftslege.

*** Uten innleggelse.

**** Medregnet bedriftssykepleier.

Tabell 12. (forts.) Andel dagpengemottakere, enslige forsørgere, funksjonshemmede og personer på overgangsstønnad over 20 år og ulike typer kontakt med helsetjenesten siste 12 måneder. Pst.

	I alt	Under 40 år	40 år eller over
Mottar dagpenger			
Alle typer kontakt	80	81	78
Konsultert lege, privatpraktiserende spes.	77	79	74
Konsultert lege på sykehus/poliklinikk	21	22	20
Innlagt på sykehus	9	11	7
Hatt sykehuskontakt - uten legekontakt/innl.	10	10	10
Konsultert sykepleier, helsesøster, mm.	18	20	14
Ikke mottaker av dagpenger			
Alle typer kontakt	84	83	84
Konsultert lege, privatpraktiserende spes.	79	79	80
Konsultert lege på sykehus/poliklinikk	26	22	28
Innlagt på sykehus	12	12	12
Hatt sykehuskontakt - uten legekontakt/innl.	11	10	12
Konsultert sykepleier, helsesøster, mm.	16	19	15
Mottar sosialhjelp			
Alle typer kontakt	80	79	82
Konsultert lege, privatpraktiserende spes.	77	76	80
Konsultert lege på sykehus/poliklinikk	27	24	35
Innlagt på sykehus	20	13	33
Hatt sykehuskontakt - uten legekontakt/innl.	15	16	13
Konsultert sykepleier, helsesøster, mm.	13	11	18
Ikke mottaker av sosialhjelp			
Alle typer kontakt	83	82	84
Konsultert lege, privatpraktiserende spes.	79	79	79
Konsultert lege på sykehus/poliklinikk	25	22	27
Innlagt på sykehus	11	12	11
Hatt sykehuskontakt - uten legekontakt/innl.	11	10	11
Konsultert sykepleier, helsesøster, mm.	17	20	15
Er enslig forsørger			
Alle typer kontakt	86	87	84
Konsultert lege, privatpraktiserende spes.	82	85	79
Konsultert lege på sykehus/poliklinikk	23	19	29
Innlagt på sykehus	10	11	10
Hatt sykehuskontakt - uten legekontakt/innl.	14	14	14
Konsultert sykepleier, helsesøster, mm.	15	11	21
Er ikke enslig forsørger			
Alle typer kontakt	83	82	84
Konsultert lege, privatpraktiserende spes.	79	78	79
Konsultert lege på sykehus/poliklinikk	25	22	27
Innlagt på sykehus	11	12	11
Hatt sykehuskontakt - uten legekontakt/innl.	11	10	11
Konsultert sykepleier, helsesøster, mm.	17	20	15
N	7474	2665	4809

Generasjonsforskjeller i levekår

Av

Kari Skrede

Notatet bygger på forskningsarbeid utført under prosjektene Generasjonsforskjeller i levekår (avsnitt 1) og Levekår i støpeskjeen (avsnitt 2). En del av analyseresultatene og grafiske illustrasjoner er hentet fra analyser som ikke er publisert tidligere. Det vises til Skrede og Ryen (1999, under publisering) og Skrede (1999, under arbeid) for nærmere dokumentasjon.

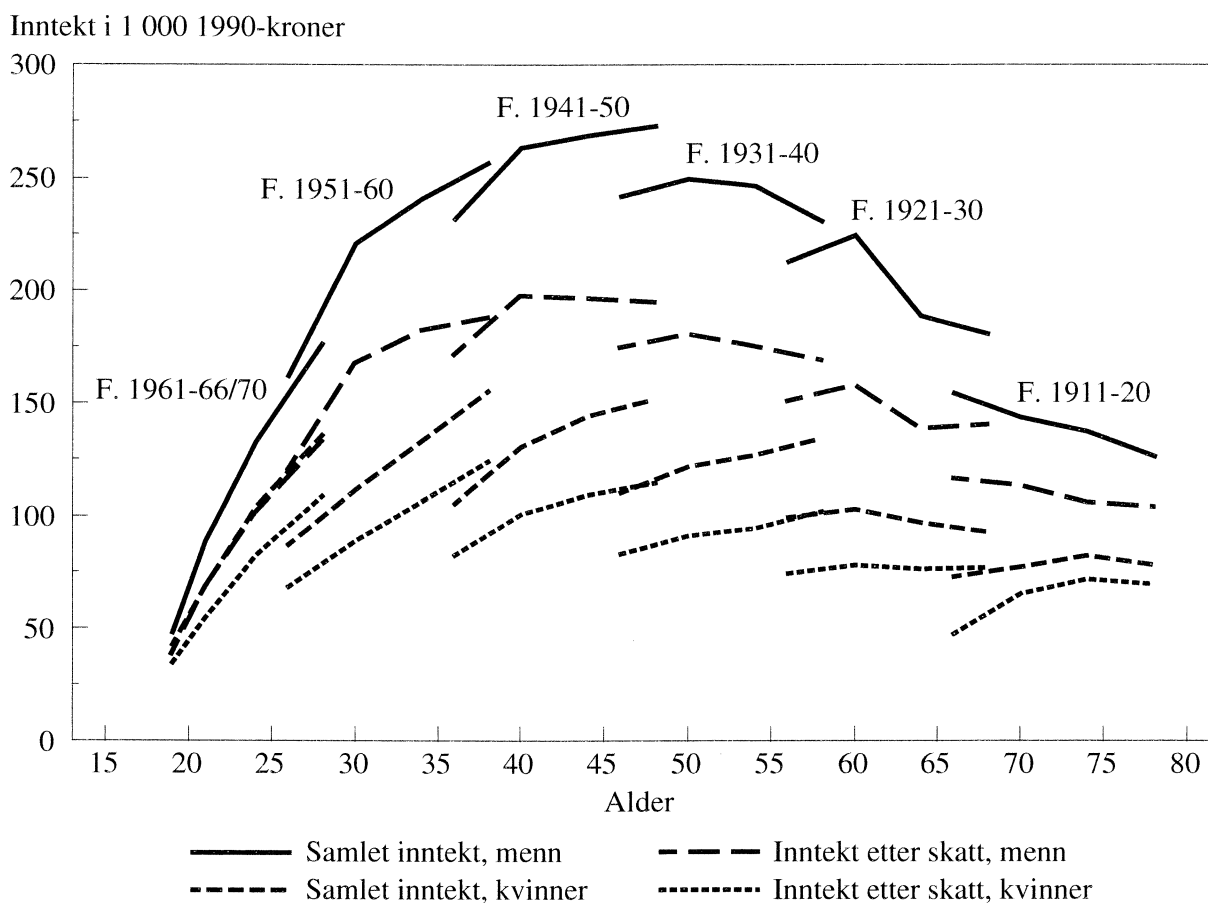
1. Hovedtrekk i inntektsutviklingen på generasjonsnivå

Samlet sett har levekårsutviklingen i etterkrigstida vært preget av forbedring i materielle levekår fra en generasjon til den neste. I tilknytning til arbeidet i Lavekårsutvalget i 1993 ble det gjennomført en analyse av levekårsutviklingen gjennom 1980-årene innenfor tiårs fødselskull (kohorter), basert på data fra levekårsundersøkelsene 1980 - 1991 og inntekt- og formuesundersøkelsene 1982 -1990. Analysen viste at de yngre kohortene gjennomgående hadde høyere inntekt og bedre materielle levekår enn eldre kohorter på sammenliknbare alderstrinn (NOU 1993:17, Skrede 1994).

Statistisk sentralbyrå har seinere ajourført generasjonsanalysen fra Lavekårsutvalget 1993 med data-materiale fra Lavekårsundersøkelsen 1995 og Inntekts- og formuesundersøkelsen 1994 (Skrede og Ryen 1999). Hovedtrekk fra denne analysen illustrerer utviklingen av materielle levekår på generasjonsnivå, fra begynnelsen av 1980-tallet fram til midten av 1990-tallet. Analysen er basert på aggregerte data på gruppenivå, der intervjuutvalgene i de enkelte undersøkelsene er delt inn i faste grupper etter fødselsår. Vi følger altså ikke et fast utvalg av personer fra ulike generasjoner over tid gjennom gjentatte undersøkelser, men setter sammen undersøkelser gjennomført på ulike tidspunkt der utvalgene er hentet fra faste grupper i befolkningen.

Figur 1. Gjennomsnittlig inntektsutvikling i 1990-kroner

10-års fødselskohorter i 1982, 1986 1990 og 1994

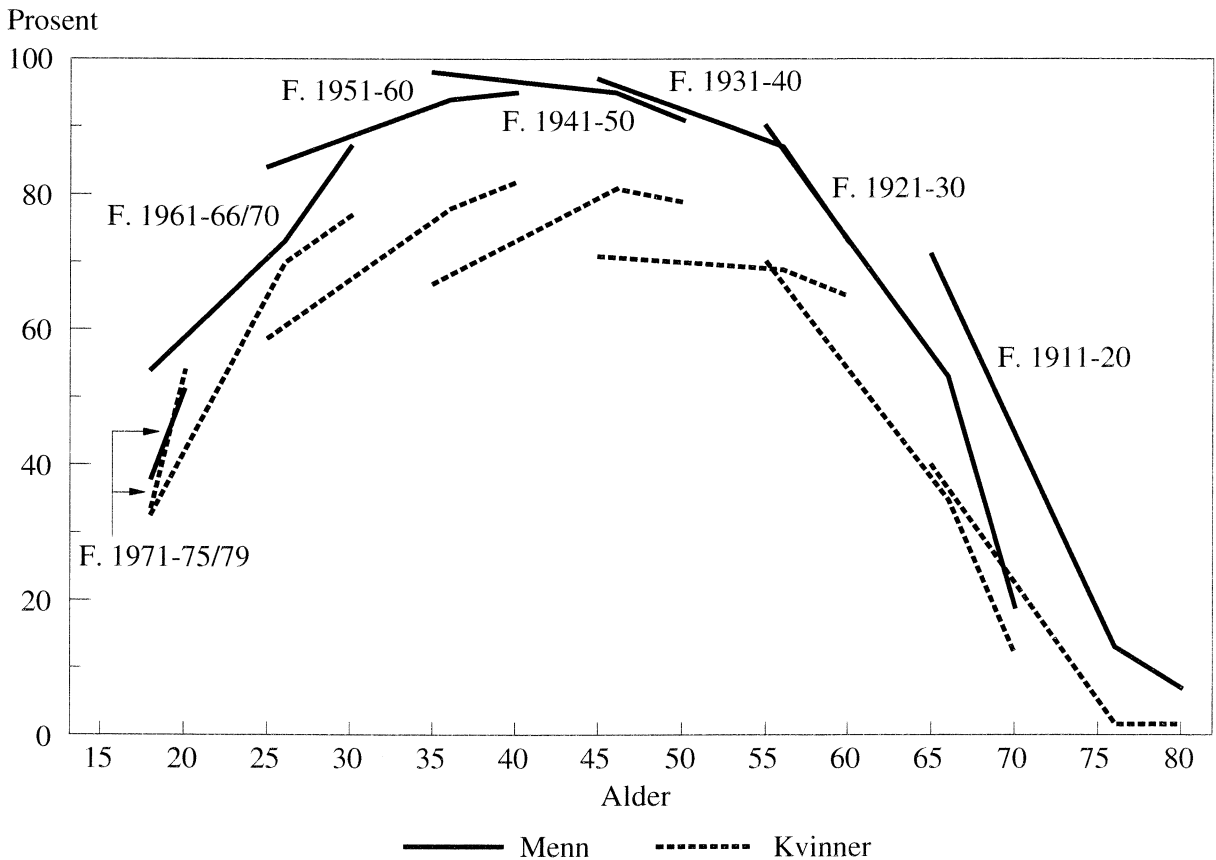
Kilde: Inntekt- og formuesundersøkelsene 1982, 1986, 1990 og 1994

Figuren viser *inntektsutviklingen med alder og kjønn innen* i de enkelte fødselskohortene, ved at gjennomsnittinntekten for ti-årskohorten under ett er aldersplassert på middelverdien for kohortens aldersintervall i undersøkelseåret. Eksempelvis befant personer født 1941-50 seg i 1990 i aldersintervallet 40-49 år, der middelverdien er 45 år. Når vi som her også har observasjoner for et lengre tidsrom (tolv år), får vi i tillegg et grunnlag for å vurdere endringer på generasjonsnivå, ved at vi kan sammenlikne en yngre kohort med en eldre i de aldersfasene hvor kurvene for to kohorter overlapper hverandre. I figuren følger vi inntektsutviklingen på *to* nivå: **a) samlet inntekt** (som tilsvarer samlet inntekt i inntekts- og formuesundersøkelsen, uten fratrukk av gjeldsrenter. Dette omfatter lønnsinntekt, næringsinntekt og kapitalinntekt (bl.a. renter), samt overføringer. Overføringer inkluderer diverse offentlige overføringer og stønader (bl.a. barnetrygd, forsørgerfradrag, utdanningsstipend fra Lånekassen, sosialhjelp), trygder og pensjoner (både fra folketrygden og tjenestepensjon), og **b) inntekt etter skatt**, som tilsvarer samlet inntekt fratrukket betalt skatt og *betalte gjeldsrenter*. Dette inntektsmålet ble tidligere benyttet som mål for *disponibel inntekt* i det gamle inntektsregnskapet i Inntekts- og formuesundersøkelsen. F.o.m. 1997 har Statistisk sentralbyrå gjort en omlegging av inntektsregnskapet, slik at betalte gjeldsrenter ikke lenger trekkes fra i disponibel inntekt, samtidig som det heller ikke gjøres tillegg for beregnet inntektstillegg fra selveid bolig. Den nye definisjonen er i prinsippet også gjort gjeldende for inntekts- og formuesundersøkelser fra tidligere år, og blir nå gjennomgående benyttet i andre analyser utført av SSB. For å beholde sammenlignbarhet til tidligere år og tidligere publiserte analyser for perioden 1982-1990, har vi her benyttet det tidligere målet for disponibel inntekt for 1994. Inntekten er målt i *faste kroner* (1990-kroner).

Slik gjennomsnittsinntekten måles her, påvirkes den både av inntekts sammensetningen og av nivået av de enkelte inntektskomponentene. Arbeidssinntektsinntekten (lønns- og næringsinntekt) er den viktigste inntektskomponenten for befolkningen i yrkesaktiv alder, slik at *sysselsettingsnivået* i kohortene også har stor betydning for gjennomsnittsinntekten. Når gjennomsnittsinntekten fra en kohort til den etterfølgende øker mer for kvinner enn for menn, er dette først og fremst et uttrykk for kvinnes økte deltagelse i lønnet arbeid i løpet av perioden. Flere kvinner har lønnet arbeid og flere arbeider heltid. Sysselsettingsnivået har imidlertid endret seg også for menn. Undersøkelsen av levekårsutviklingen på 1980-tallet viste at den yrkesaktive perioden av livsløpet ble mer konsentrert om aldersfasene mellom 25 og 55 år. Denne utviklingen ble forsterket fram til 1994, slik vi også kan se av figur 2. *Inngangen* til heltids yrkesaktivitet kommer *seinere i livsløpet* enn før for de unge generasjonene (pga. økt utdannelsaktivitet, i perioder også høy ungdomsarbeidsledighet), og *avgangen* fra yrkeslivet starter allerede i 50-årsalder i de eldre kohortene.

Figur 2. Andel vanligvis sysselsatt

Prosent av 10-års fødselskohorter i 1980, 1991 og 1995

Kilde: Levekårsundersøkelsene 1980, 1991 og 1995

Trass i nedgangen i sysselsettingsnivået fra det tidlige 1980-tallet har likevel den gjennomsnittlige realinntekten økt betydelig i den samme perioden. Når vi sammenlikner inntektsnivået i en yngre kohort med nivået i den eldre, foregående kohorten på tilsvarende alderstrinn, så er det stort sett den yngste kohorten som har høyest gjennomsnittsinntekt. Det er et unntak for de unge mennene i 1961-70 kohorten i 1994, som har litt lavere gjennomsnittsinntekt i faste kroner enn nivået i 1951-60 kohorten i 1982. Det er flere grunner til dette: For det første var det en høyere andel av mennene i den yngste kohorten som var under utdanning i 1994 enn tilsvarende andel i 1951-60 kohorten i 1982. I tillegg har nok også den markerte økningen i ungdomsarbeidsledigheten på det tidlige 1990-tallet en viss betydning. Vi skal nedenfor komme mer konkret tilbake til disse spørsmålene i forbindelse med analysene som er gjennomført i prosjektet *Levekår i støpeskjeen* (jfr. avsnitt 2 nedenfor).

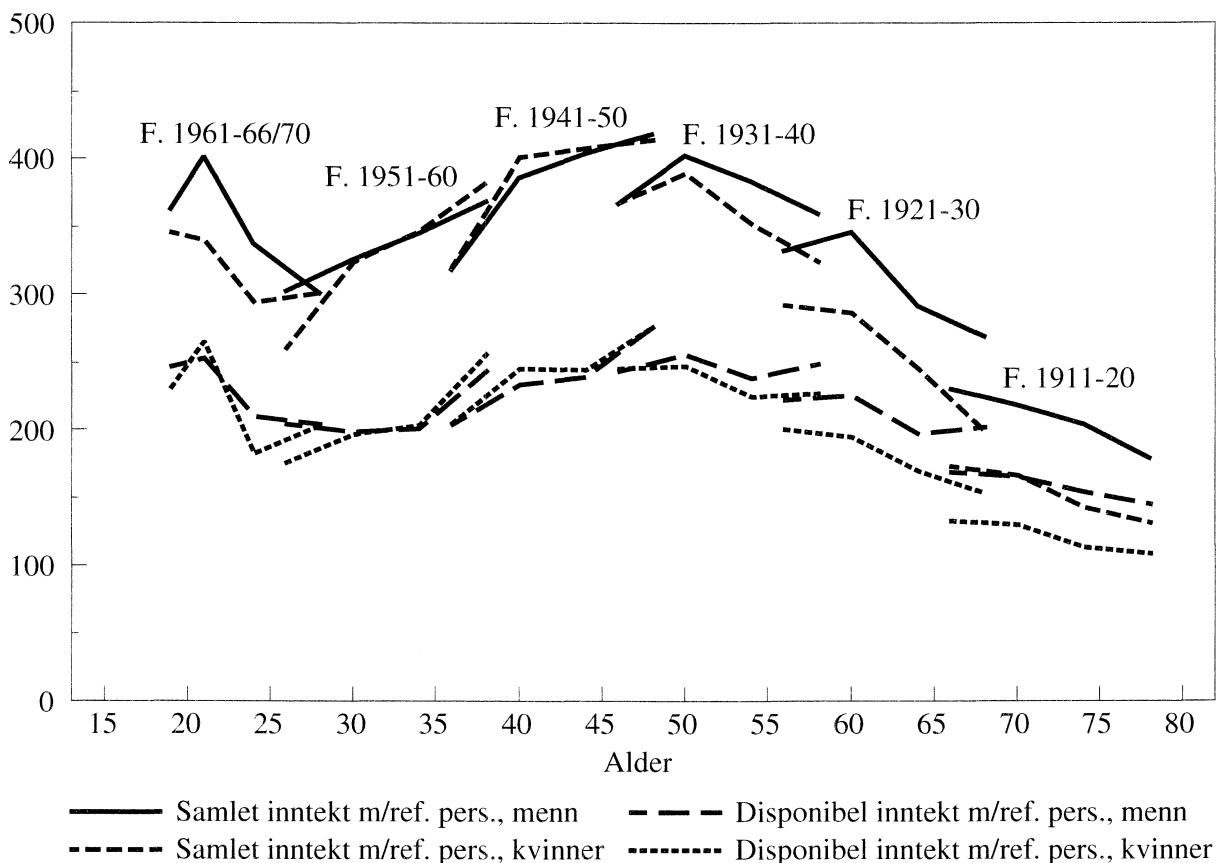
Økningen i gjennomsnittsinntekt fra en kohort til den neste er mest markert for *kvinnene*. Den viktigste grunnen er som tidligere vist at kvinners deltakelse i lønnet arbeid har økt markert når en yngre kohort sammenliknes med en eldre på tilsvarende alderstrinn. Dette gjelder uansett aldersfase. Samtidig ser vi at det fortsatt er betydelige inntektsforskjeller etter kjønn, selv om forskjellene er litt mindre i 1994 enn de var 1982. Den mer detaljerte analysen viser at det har vært en liten reduksjon av forskjellene mellom menns og kvinners arbeidsinntekter i de yngste kohortene, men samtidig blir både generasjonsforskjellene mellom kvinner og inntektsforskjellene etter kjønn mer markerte om vi begrenser sammenlikningen til arbeidsinntektene. Samlet inntekt omfatter også offentlige overføringer som barnetrygd og ytelser fra Folketrygden. Fram til pensjonsalder utgjør de offentlige overføringene

en høyere andel av kvinners inntekt enn av menns, og uten offentlige overføringer hadde ulikheten i samlet inntekt etter kjønn vært betydelig større.

Figur 3. Gjennomsnittlig inntektsutvikling i 1990-kroner for hushold

Referanseperson i 10-års fødselskohorter i 1982, 1986, 1990 og 1994

Inntekt i 1 000 1990-kroner

Kilde: Inntekt- og formuesundersøkelsene 1982, 1986, 1990 og 1994

Inntektsfordelingen på husholdsnivå demper ulikheten etter kjønn og livsfaser. Inntektsfordelingen som vi presenterer i figur 3 er basert på en annen tilnærming til husholdsstrukturen enn den som vanligvis benyttes i inntekt- og formuesundersøkelsene, der husholdene grupperes etter husholdstype og hovedinntektstakers kjønn og alder. Hvert hushold telles bare en gang. I fordelingene i figur 3 holder vi fortsatt fast ved *individene* som referansepersoner. Individene blir representert ved den samlede inntekten for husholdet som de tilhører. Hushold med flere personer er dermed representert tilsvarende mange ganger i fordelingen, mens hushold som består av en person blir representert bare én gang. Dette gir et annet bilde av inntektsstrukturen på husholdsnivå enn når vi teller hvert hushold bare en gang (som f.eks. etter hovedinntektstakers alder).

Vi ser at de markerte inntektsforskjellene på individnivå etter kjønn og alder jevnes ut i betydelig grad på husholdsnivå. Dette er en effekt av at mange av personene med lave inntekter tilhører hushold der flere har inntekt. Mange unge med lav inntekt bor fortsatt i foreldrehusholdet eller sammen med andre som har inntekt. Gifte og samboende kvinner med lav inntekt deler hushold med menn som gjennomgående har høyere inntekt. Fordelingene i figur 3 viser at i de livsløpsfasene hvor andelen gifte og

samboende par er omtrent den samme for kvinner og for menn, er det heller ikke forskjeller av betydning i den gjennomsnittlige husholdsinntekten etter kjønn. Selv om det er ulikheter i husholdstruktur mellom kvinner og menn også i disse aldersfasene (relativt flere menn er enslige og relativt flere kvinner er enslige forsørgere), så jevner disse forskjellene seg ut på husholds- og kohortnivå.

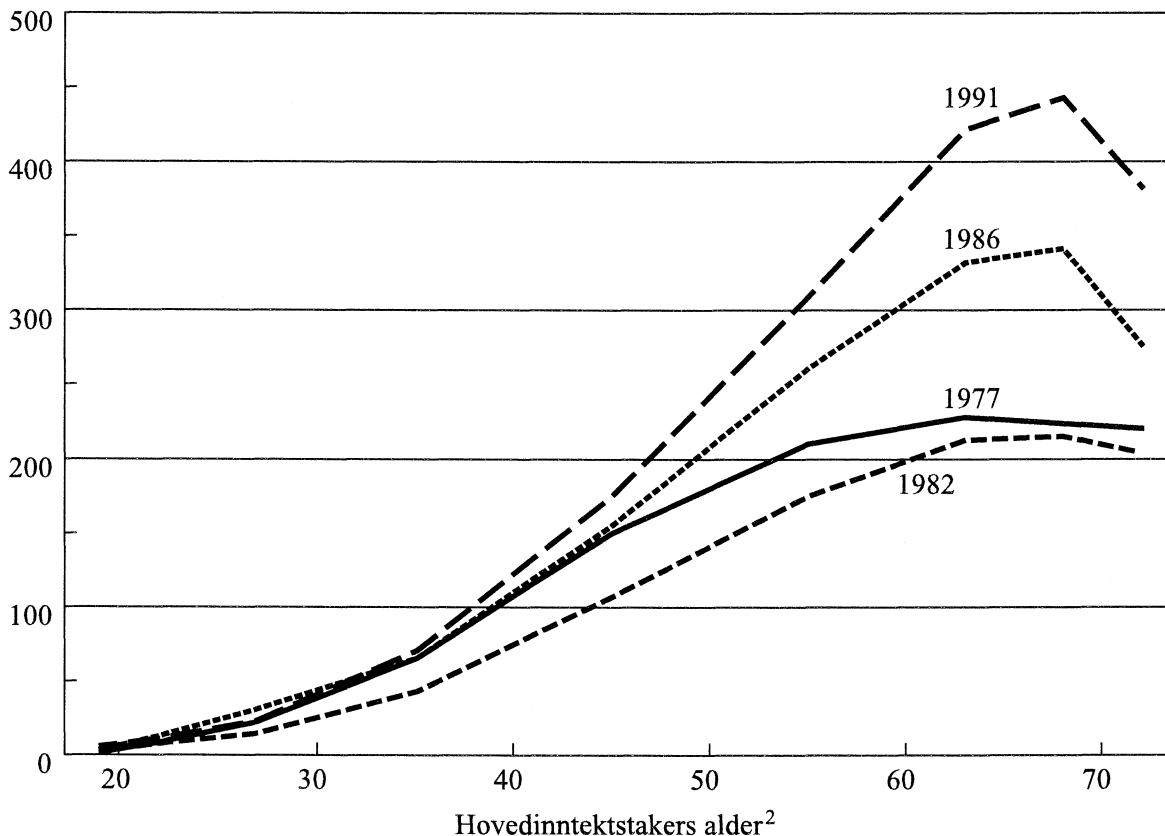
I de eldre fødselskohortene faller imidlertid husholdsinntekten betydelig mer for kvinner enn for menn. Den viktigste årsaken er at andelen *aleneboende* er mye høyere for kvinner enn for menn innen disse kohortene. Nesten sju av ti kvinner i 1911-20-kohorten og mer enn fire av ti i 1921-30 kohorten var aleneboende i 1994, mens dette bare gjaldt henholdsvis vel tre av ti og knapt to av ti blant de jevnaldrende mennene. Dette er igjen effekter av aldersforskjeller mellom kvinner og menn i parforhold og ulikheter i gjennomsnittlig levealder etter kjønn. Menn i disse aldersfasene bor i mye større grad enn kvinner sammen med yngre ektefeller, mens kvinnene i større grad er blitt enker etter eldre ektefeller (Skrede 1999). De aleneboende har bare sin egen inntekt å støtte seg til, og da sakker også kvinnenes husholdsinntekt merkbart etter.

Det er også et fall i den gjennomsnittlige inntekten for husholdene med mannlig referanseperson når 60-årsalder er passert. Dette er en effekt av at gjennomsnittsinntekten både på individ- og på husholdsnivå reduseres med alder etterhvert som flere og flere innen ti-årskohorten blir pensjonister. Hvis vi hadde korrigert husholdinntekten for antall personer i husholdene, ville inntektsforskjellene etter aldersfaser trolig vært mindre (henvisning til de andre analysene fra SSB som gjennomgående benytter disponibel ekvivalentinntekt på husholdsnivå som sammenlikningsgrunnlag), fordi husholdene også blir mindre i disse aldersfasene hvor stadig færre har hjemmeboende barn. I figur 3 har vi også benyttet et mål for inntekten etter skatt hvor betalte gjeldsrenter er trukket fra. Dette bidrar også til å jevne ut forskjellene mellom livsfasene. Hushold som består av yngre personer tidlig i det yrkesaktive livsløpet har gjennomsnittlig høyere inntekt enn hushold med eldre personer som nærmer seg pensjonsalder. Samtidig har yngre hushold i større grad gjeld og betydelige renteutgifter, mens eldre hushold har nedbetalt gjeld og i større grad oppspart rentebærende finanskapital (NOU 1993:17, side 140).

I analysen av generasjonsforskjeller i levekår har vi ikke sett direkte på akkumulering av økonomiske ressuser over livsløpet innen de ulike kohortene, men berørt spørsmålet indirekte gjennom inntektsstruktur (kapitalinntekter) og kapitalutgifter. Det er ingen tvil om at spørsmålet om formuesakkumulering over livsløpet har økende relevans for livsfaseforskjeller i materielle levekår, slik at det også har interesse å følge formuesutviklingen på generasjonsnivå. Samtidig er det klart at det er betydelige metodesproblemer med slike målinger på grunnlag av data fra Inntekts- og formuesundersøkelsene, først og fremst for di den likningsmessige verdiansettelsen av boliger og annen realkapital ikke gir noe godt mål for realverdien. Det har også vært endringer i skattereglene som kompliserer sammenlikningsgrunnlaget over tid, bl.a. endringer i fradragsregler mv.. Etter skattereformen i 1992 er det også visse måleproblemer knyttet til delingsmodellen og skillet mellom "produsentkapital" og "konsumentkapital" for personlig næringsdrivende, som kompliserer sammenlikningsgrunnlaget ytterligere.

Figur 4. Gjennomsnittlig nettoformue¹⁾ for ektepar, etter hovedinntektstakerens²⁾ alder. 1992-kroner

Formue i 1 000 1992-kroner

¹⁾ Fribeløpet for skattbar formue økte fra 1977 til 1982

²⁾ Hovedinntektstaker: Ektefelle med høyest inntekt

Kilde: Skattestatistikk 1977 og 1982, Ligningsregistrene 1986 og 1991 med spesialkjøringer utført etter bestilling fra Institutt for sosialforskning

Begrenser vi oss til en sammenlikning av nivået av skattbar formue i ulike aldersfaser over tid, er det imidlertid ikke tvil om at det har skjedd en betydelig økning av gjennomsnittlige ressurser i form av skattbar formue i den eldre delen av befolkningen sammenliknet med nivået noen år tilbake. Det er også grunn til å regne med at denne veksten vil forsette etterhvert som yngre og inntektsmessig mer ressurssterke kohorter kommer over i disse aldersfasene. Figur 4 er hentet fra en tidligere analyse der formuesutviklingen for ektepar ble belyst på grunnlag av spesialkjøringer fra Ligningsregisteret. I vurderingen av tallene må vi også ha i minne at verdien av bolig og annen fast eiendom er lavt verdiansatt. Vi har ikke tilsvarende kjøringer for seinere år, men data fra den løpende Selvangivelsestatistikken viser en jevn økning i netto skattbar formue for eldre skattytere i perioden 1993- 1996. I 1993 var gjennomsnittlig netto skattbar formue pr. personer i alderen 67 -79 år (begge kjønn under ett) vel 266 000 kroner. I 1996 var tilsvarende tall økt til 317 500 kroner, tilsvarende knapt 302 000 når 1996-formuen måles i 1993-kroner. Økningen var omtrent lik fordelt på realkapital og finansformue. Den gjennomsnittlig likningsverdien av realkapital var vel 110 400 pr. person i denne aldersgruppen i 1993 og knapt 133 300 i 1996 (tilsvarende 126 700 målt i 1993-kroner). På gjennomsnittlig "ektepar-nivå" (med begge i aldersgruppen) tilsvarer dette en økning i felles skattbar formue fra omlag 532 000 i 1993 til 635 000 (nominelle kroner) eller 604 000 (faste kroner) i 1996 (Statistisk sentralbyrå 1997, 1998).

2. Levekår i dagens ungdomsgenerasjoner

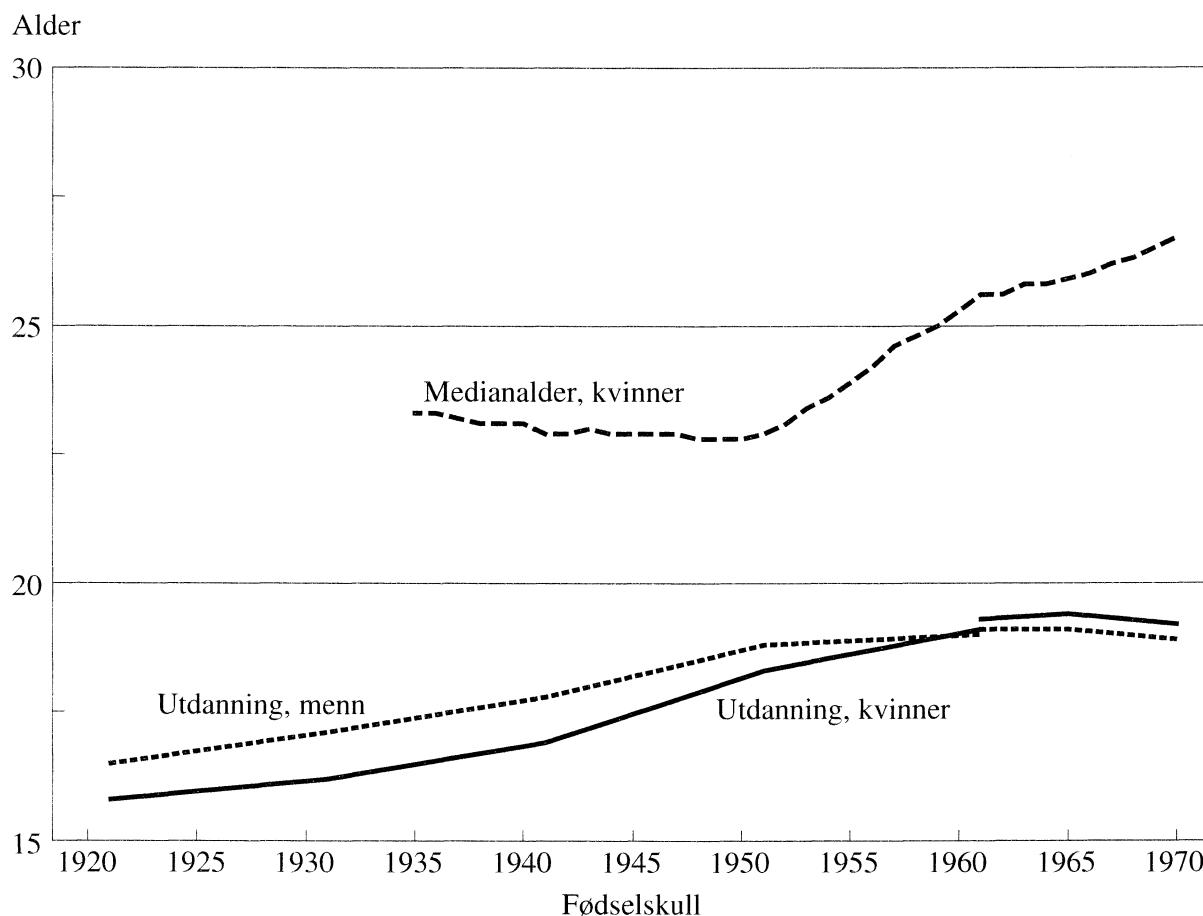
Prosjektet *Levekår i støpeskjeen* tar utgangspunkt i de betydelige endringene som har skjedd over de siste 20 åra i innhold og varighet av livsløpets ungdomsfase. Prosjektet fokuserer på de to sentrale overgangsprossessene i ungdomsfasen: (i) *økonomisk*: fra forsørget barn til egen-forsørgende voksen, (ii) *familietilknytning*: fra oppvekstfamilie til selvstendig voksentilværelse og ulike former for familie-etablering. I ungdomsårene gjøres valg og tilpasninger som setter viktige rammer for levekårsutviklingen, både i ungdomsfasen og for det senere livsløpet. Gjennom valg av utdanning og etablering på arbeidsmarkedet legger de unge grunnlaget for økonomisk selvstendighet og egenforsørgelse. Ungdomsfasen er også for de fleste perioden for løsrivelse fra opprinnelsefamilie, for partnervalg og etablering med egen familie gjennom samboerskap/ekteskap og foreldreansvar. I denne fasen kan vi også se kimene til betingelsene for det seinere, voksne livsløpet.

2.1. Generasjonsforskjeller i livsløps- og familieetableringsmønstre

Lengre utdanningsperiode og utsettelse av familieetableringen har gjort den gjennomsnittlige varigheten av ungdomsfasen lengre. Det tar lengre tid før dagens unge blir selvforsørgende, samtidig som den økte satsingen på utdanning, endringene i familieetableringsmønsteret og den generelle arbeidsmarkedsutviklingen også bidrar til endrete rammebetingelser.

I et langsiktig tidsperspektiv er det først og fremst familieetableringsmønsteret som har endret seg radikalt for dagens ungdomsgenerasjoner sammenliknet med ungdomsgenerasjonene som vokste opp tidligere i etterkrigstida. Omfanget og varighet av utdanningsperioden har vært jevnt økende i hele etterkrigstida. I de ungdomskullene som vokste opp i den tidlige etterkrigstida skjedde dette parallelt med en stadig synkende giftemålsalder og synkende alder ved første barnefødsel. Fødselskullene fra perioden 1920 til 1950 er kjennetegnet av stadig kortere og tidsmessig mer sammenpresset ungdomsfase. Fødselskullene fra det tidlige 1950-tallet snudde imidlertid utviklingen med stadig tidligere førstefødsler som kjennetegnet etableringsmønsteret i fødselskullene fra 1930 og 1940-tallet. Vi fikk et "girskifte" i familieetableringsmønsteret samtidig som økningen i utdanningsperioden fortsatte for fullt i de yngre fødselskullene.

Figur 5. Medianalder for kvinner ved første fødsel for fødselskullene 1935-1970, og gjennomsnittlig varighet av utdanning for menn og kvinner for utvalgte fødselskull* 1921-1961 (anslag) og 1961-1970 (anslag***)**

• Beregnet med et tillegg på sju år ** Anslag beregnet på grunnlag av fordeling etter høyeste fullførte utdanning i 1990 *** Anslag 1995

Kilde: Lappegård 1998, Folketellinga 1990 og Inntektsregisteret 1995 (for årskullene 1961 og 1970)

Figur 5 illustrerer de markerte endringene i omfanget av utdanning og i fødselsmønsteret. Medianalder ved første barns fødsel er her beregnet direkte fra registermateriale for fødselskohortene f.o.m. 1935. Vi har ikke helt sammenliknbare beregninger for medianalder ved første barnefødsel for eldre fødselskohorter av kvinner, men vi vet fra andre analyser av befolkningsstatistiske data at alder ved første barns fødsel var jevnt fallende også for de eldre fødselskohortene fra 1920-tallet fram til 1935. Veksten i den gjennomsnittlig varigheten av utdanning er i figur 5 anslått på grunnlag av fordelingene etter er høyeste oppnådd utdanning i utvalgte fødselskohorter i Folketellingen 1990. For de yngste årskullene (1961, 1965 og 1970) har vi brukt 1995 tall fra Utdanningsregisteret (høyeste oppnådde utdanning pr.1.10. 1995). Da var imidlertid en god del i de yngste fødselskullene fortsatt under utdanning. Vi må derfor regne med at anslagene for gjennomsnittlig utdanning i disse fødselskullene vil være økt ytterligere om det gjøres tilsvarende beregninger seinere i livsløpet.

Endrede rammebetingelser tidlig på 1990 -tallet - flere i utdanning og svekket arbeidsmarked

Den markerte økningen i omfanget av utdanning gjenspeiler de utvidete mulighetene til valg av utdanning og yrke som har blitt dagens ungdomsgenerasjoner til del. Utviklingen mot økt likestilling mellom kjønnene er en sentral del av dette bildet. Mens unge menn tok mer utdanning enn unge kvin-

ner for et par tiår tilbake, er det i dag de unge kvinnene som tar mest utdanning. Den økte varigheten av utdanning medfører imidlertid en utsettelse av den økonomiske selvforsørgelsen. Den holder de unge fast i et sårbart økonomisk avhengighetsforhold mye lenger enn hva som var vanlig i dagens foreldregenerasjoner.

Samtidig bidrar det økte omfanget av utdanning også til endrete rammebetingelser innad i årskullene. Gruppen med liten eller ingen utdanning utover grunnskolen blir en mindretallsgruppe i forhold til situasjonen i 1970- og 1980 årene, hvor det var langt flere av de unge som nøyde seg med kort utdanning. I tidligere generasjoner bidro utdanning til å styrke mulighetene på arbeidsmarkedet på lengre sikt, men det eksisterte i større grad et arbeidsmarked også for gruppen med lav utdanning. Dette ga den enkelte valgmuligheter mellom å satse på fortsatt utdanning eller å gå ut i lønnet arbeid på et tidlig stadium av livsløpet.

Valgmulighetene for ungdomsgenerasjonene på det tidlige 1990-tallet ble forverret av konjunktorene. Den stigende og vedvarende høye arbeidsledigheten i perioden 1987 -1993 rammet unge arbeidssøkere særlig hardt. I denne perioden ble også konkurransen om utdanningsplassene ytterligere skjerpet, og det var en økende oppmerksomhet om usikre trekk ved framtidens arbeidsmarked og om det økonomiske grunnlaget for velferdsstaten og velferdsordningene i årene framover. Usikkerhet om framtida bidrar også til å forsterke inntrykket av levekårsforverring. Ungdomsgenerasjonene i første halvdel av 1990-tallet møtte tøffere rammebetingelser og skjerpet konkurranse både om utdanningsplasser og om arbeidsplasser. Begreper som "oppvaskgenerasjonen" og "tapergenerasjonen" var flittige gjengangere i samfunnsdebatten.

En viktig motivasjon for prosjektet var å undersøke samspillet mellom disse endringene og konsekvensene for ungdomsgenerasjonenes materielle levekår i første halvdel av 1990-tallet. I denne sammenhengen ønsket vi også å belyse mulige konsekvenser for levekårsutviklingen i ungdomsgenerasjonene i et mer langsiktig perspektiv. Lave inntekter og lange utdanningskøer er ikke uten videre det samme som forverring av levekår og dårlige framtidsutsikter i et lengre perspektiv. Dagens ungdomsgenerasjoner er også kjennetegnet av større ressurser enn foregående ungdomsgenerasjoner og bedre valgmuligheter på flere områder. De har som barn vokst opp med høyere materiell levestandard enn tidligere ungdomsgenerasjoner. Deres foreldregenerasjon er mer velstående enn hva besteforeldrene var på tilsvarende alderstrinn. Mer velstående foreldregenerasjoner og jevnt over små søskenkull har gitt dagens ungdomsgenerasjoner bedre potensiale for økonomisk ryggdekning i familien enn tidligere ungdomsgenerasjoner. Ikke minst har endrete holdninger til likestilling, yrke og familieansvar gir unge kvinner av i dag et større register av valgmuligheter enn med søstre i tidligere ungdomsgenerasjoner.

2.2. Forlenget ungdomsfase - større spredning og flere ungdommer

Det er grunn til å anta at bedringen av materielle levekår har vært en viktig drivkraft bak de omfattende endringene som har skjedd i selv *varigheten* av ungdomsfasen. Økt varighet av utdanning og utsettelse av familieetableringen har ført til at gjennomsnittslengden av livsløpets ungdomsfase strekker seg over flere år enn for ungdomsgenerasjoner tidligere i etterkrigstida. De langvarige etableringsprosessene har gjort begrepet *ungdomsfase* mindre entydig. Det er blitt vanskeligere å avgrense ungdomsfasen aldersmessig i økonomisk og i demografisk forstand.

De omfattende endringene som har skjedd i livsløpsmønsteret i dagens ungdomskull har medført en forlenget ungdomstid, men den har også gitt samfunnet mange flere *ungdommer*. Når ungdomsfasen varer lengre, er det også flere alderstrinn som kan regnes med i ungdomsbefolkningen i sosial og demografisk forstand. Samtidig er det blitt større variasjon mellom unge *innen* de enkelte aldersgruppene, de utsatte etableringsprosessene gjelder mange, men *ikke alle* innen dagens ungdomsgenerasjoner.

Data og metode

Tradisjonelt har det vært vanlig å betrakte ungdomsfasen som avsluttet ved 25 års alder (jfr. "vanlige" aldersinndelinger i gruppene 16 -19 år, og 20 - 24 år (yngre og eldre ungdommer) , men med dagens utsatte etableringsprosesser vil en slik aldersavgrensning gi begrenset innsyn i varighet av prosessene og omfanget av endringene. Prosjektet "Levekår i støpeskjeen" har derfor valgt en bred generasjons/-alderstilnærming i analysene, ved å følge fødselskullene f.o.m.1961 t.o.m. 1975 i femårs perioden 1990-1995. Den sentrale datakilden for prosjektet er opplysninger om inntekt og familiestatus fra Likningsregisteret 1990 og Inntektsregisteret 1993 og 1995, med tilkoblede opplysninger om utdanningnivå og diverse offentlige overføringer og stønader. *Styrken* i dette prosjektet er den deskriptive kartleggingen - at vi har tilgang til registerdata der vi har med *samtlig*e bosatte i landet i de fødselskullene vi undersøker (1961- 1975). Vi har dessuten data fra flere år (1990, 1993 og 1995), slik at vi kan følge utviklingen *innen* de enkelte fødselskullene med alder.

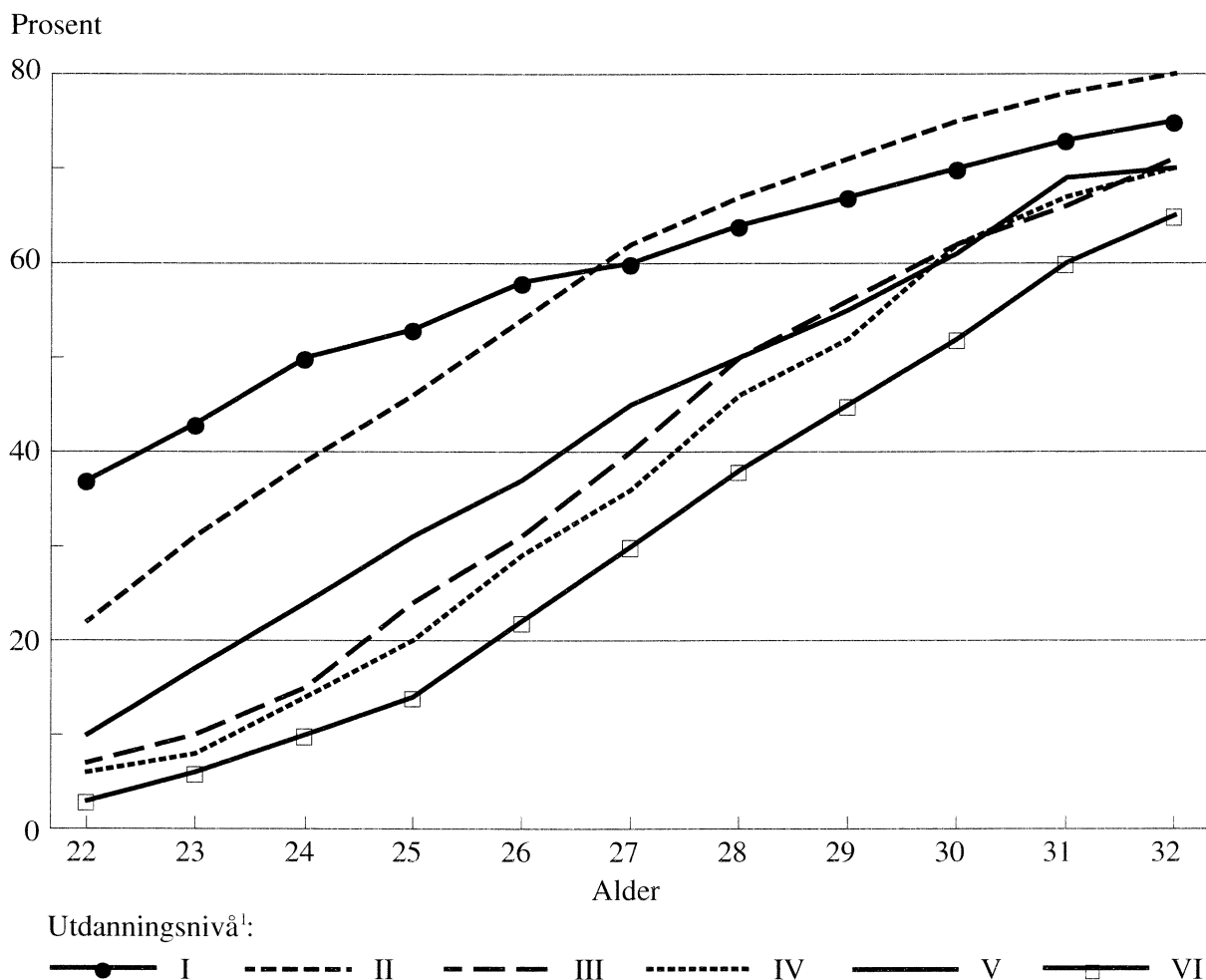
De yngste fødselskullene følger vi f.o.m. 18 års alder (den formelle overgangen til voksen status som myndig og juridisk selvforsørgende ved at foreldrenes forsørgelsesplikt faller bort), mens de eldste fødselskullene blir fulgt fra slutten av tjuetårene inn i de tidlige trettiårene (29-34 års alder for 1961-kullet). På de fleste alderstrinnene har vi også mulighet til å se på endringer over tid, ved at vi kan sammenlikne eldre og yngre fødselskohorter på sammenliknbare alderstrinn, på samme måte som vi i avsnitt 1 ovenfor sammenliknet eldre og yngre kohorter i ulike livsfaser. Siden undersøkelsen omfatter samtlige bosatte personer i fødselskullene, unngår vi usikkerheten som knytter seg til utvalgsundersøkelser. Vi har også mulighet til å fokusere grupper som er så små at utvalgsdata normalt ikke kan benyttes til nærmere analyse. Registerdata har imidlertid også sine *svakheter*, ved at kartleggingen må begrenses til kjennetegn som er med i registeret, og viktige kjennetegn/variable faller dermed bort fra undersøkelsen. I vårt prosjekt er det selvsagt en betydelig svakhet at vi ikke har informasjon om samborskap, slik at analysen av familietilknytning er basert på opplysninger om *formell sivilstand* (ugift, gift og tidligere gift (inklusive separerte) og *om omsorg og forsørgelse av barn* (barnetrygd og forsørgerfradrag) i de enkelte inntektsårene som inngår i analysene.

2.2. Utdanning og familieetablering - samspill mellom overgangsprosesser

Medianalderen ved første barns fødsel har vært jevnt økende siden tidlig på 1970 tallet. Andel av et årskull kvinner som fortsatt var barnløse ved 30 års alder har også vært jevnt økende. I fødselskullet fra 1965 var nesten 30 prosent av kvinnene barnløse ved 30 års alder (Lappegård 1998). Det har også vært en markert utsettelse av giftemål, men her vet vi fra andre undersøkelser at en økende del av familietableringen skjer i form av samboerskap. Samboerskapet er i økende grad rammen også for barnefødsler og oppfostring av barn. Andelen barn født av ikke-gifte foreldre har vært jevnt økende siden 1950-årene. I 1998 ble nesten halvparten av barna født utenfor ekteskap. Data fra Medisinsk fødselsregister tyder imidlertid på at hovedtyngden av barna født utenfor ekteskap hadde samboende foreldre ved fødsel. Andelen mødre som oppga at de var enslige (ikke-samboende ved fødselen) har vært relativt stabilt omkring ti prosent siden midten av 1980-tallet (Noack 1996). Data fra intervjuundersøkelser tyder imidlertid på at en del av disse samboerskapene oppløses relativt rask etter barnets fødsel (Jensen og Clausen 1997).

Selv om familietableringen for stadig flere skjer i form av samboerskap og fødselene stadig utsettes, er det fortsatt en del unge kvinner og menn som gifter seg tidlig, og det er fortsatt en del kvinner som får barn tidlig i livsløpet. Dette bidrar til økende aldersspredning i familietableringsmønsteret innen dagens ungdomsgenerasjoner. Det er fortsatt en klar sammenheng mellom utdanningsbakgrunn og familietablering. Tidlige barnefødsler og tidlige ekteskap er mest vanlig blant unge med liten eller ingen utdanning utover grunnskolen. Utsettelse av barnefødslene er mest vanlig blant kvinner med lang utdanning og kvinner under utdanning.

Figur 6. Andel kvinner i ulike aldersgrupper som mottok barnetrygd i 1993 etter utdanningsnivå/utdanningsstatus

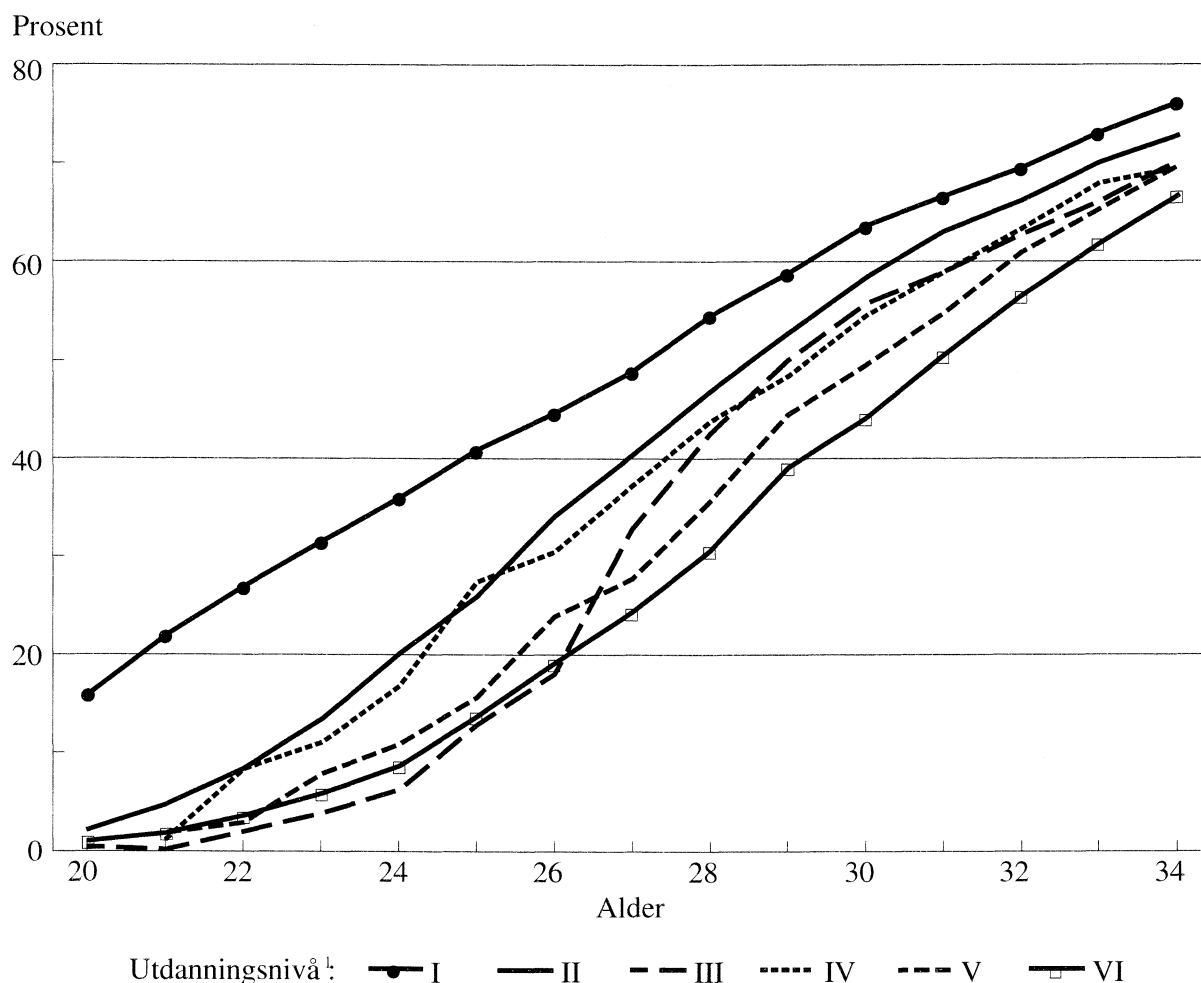
- Inndeling i utdanningsnivå I-IV: Fullført utdanning
- I: Utdanning på grunnskolenivå, ev. med kort tilleggstudanning
- II: Utdanning på videregående skole
- III: Kort universitets- og høyskoleutdanning (under cand.mag.)
- IV: Lang universitets- og høyskoleutdanning (cand.mag.nivå eller høyere)
- V-VI: Under utdanning i 1993
- V: utdanning på videregående skolenivå
- VI: utdanning på universitets- og høyskolenivå

Kilder: Inntektsregisteret 1993, inklusive opplysninger fra Utdanningsregisteret.

Figur 6 viser andel av kvinner i ulike årskull/aldre som hadde omsorg for barn (mottok barnetrygd) i 1993 etter egen utdanning (pr. 1.10 1993). De som var under utdanning i 1993 er skilt ut som egne grupper (uansett nivå av fullført utdanning), mens de øvrige er gruppert etter høyest oppnådde utdanning i 1993. Vi regnet her med at andel kvinner i et fødselskull som mottok barnetrygd i 1993 også er en god indikator på andelen av kvinner i fødselskullet som hadde fått barn innen utgangen av året. Senere analyser av utviklingen i fødselsmønsteret har bekreftet dette (Lapppegård 1998). Det er kvinnene med relativt kort utdanning som er tidligst ute, men med økende alder er det også en klar tilnærming mellom andelen i kvinner i ulike utdanningsgrupper som har barn. Tilsvarende viser figur 7 andel kvinner som hadde giftet seg innen utgangen av 1993 (andel med sivilstand gift eller tidligere

gift (skilt eller separert) etter fødselskohort og utdanningsbakgrunn. Det er en klar forskjell etter utdanningsbakgrunn i de yngste årskullene, men også her har det skjedd en tilnærming mellom kvinner i ulike utdanningsgrupper etter at 30 års alder er passert i de eldste fødselskohortene.

Figur 7. Andel av kvinner i ulike utdanningsgrupper som hadde giftet seg innen 1995 etter utdanningsgruppe

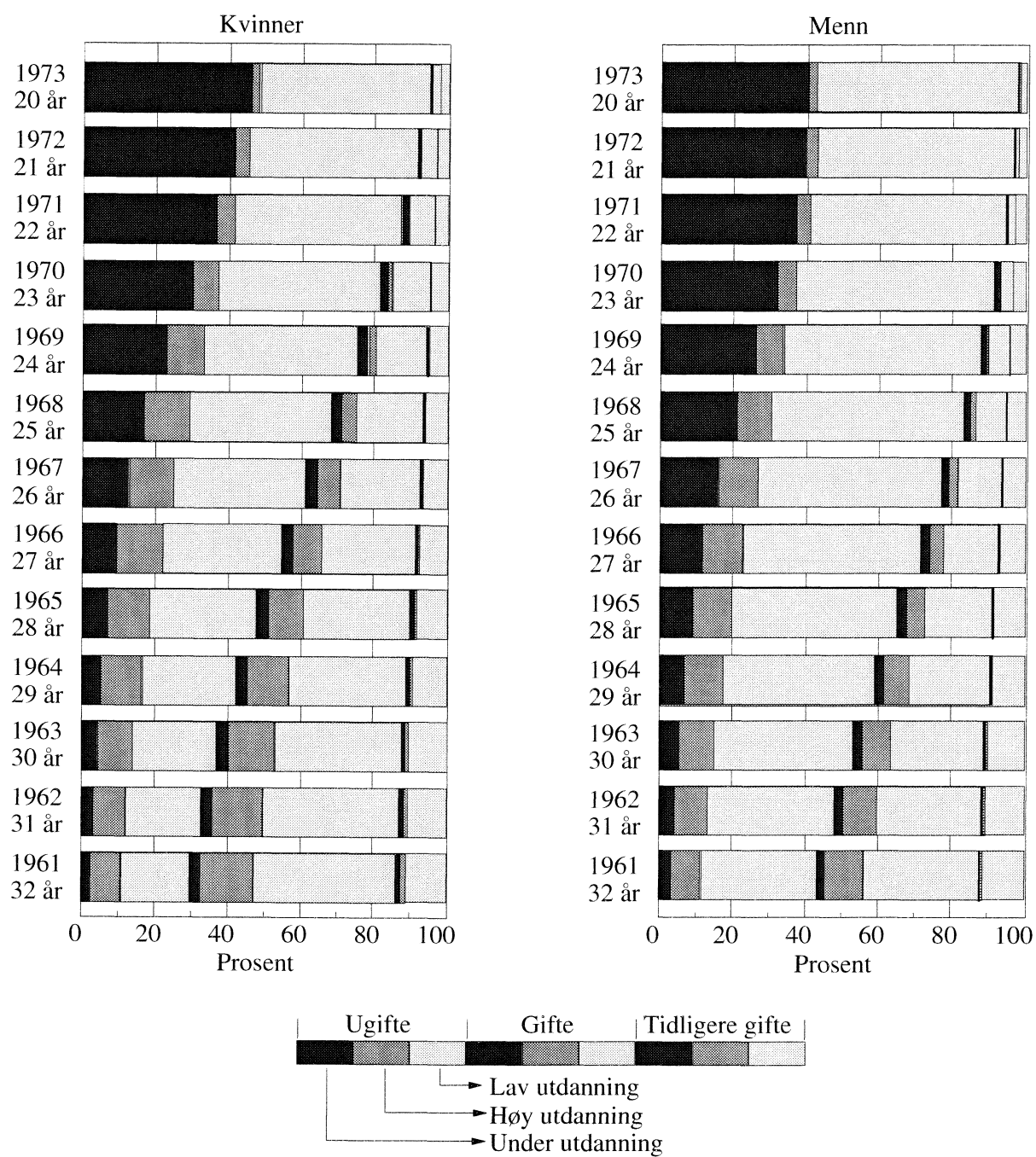

• Se note til figur 6

Kilde: Inntektsregisteret 1995, Statistisk sentralbyrå

Registermaterialet gir mulighet for å følge samspillet mellom utdanningsbakgrunn og familieetablering innen de enkelte fødselskohortene. Kombinasjonen av utdanningsnivå (inklusive opplysninger om pågående utdanning) og sivilstand på ulike alderstrinn i et gitt år gir oss en gruppeinndeling som viser status av de to overgangsprosessene innen hver av fødselskohortene i det aktuelle året. For å få en håndterbar inndeling har vi forenklet utdanningsdelingen til tre kategorier: (a) **under utdanning** og (omfatter gruppene V og VI i figurene 6 og 7), (b) **lav utdanning** (inkluderer utdanning på grunnskole videregående skolenivå (gruppene I og II i figurene 6 og 7), samt (c) **høy utdanning** (omfatter kort og lengre universitets- og høgskoleutdanning (gruppene III og IV)). Figur 8 a og b viser den kombinerte fordelingen etter utdanning/sivilstand innen hver av fødselskohortene i 1993 for henholdsvis kvinner og menn.

Figur 8. Fordeling etter utdanningsnivå* og sivilstand i ulike fødselskull. Kvinner og menn. 1993

* Inndeling i utdanning bygger på mer detaljert inndeling, jf. note til figur 6. Lav utdanning tilsvarer utdanningsgruppe I og II, høy utdanning III og IV og under utdanning V og VI.

Kilde: Inntektsregisteret 1993

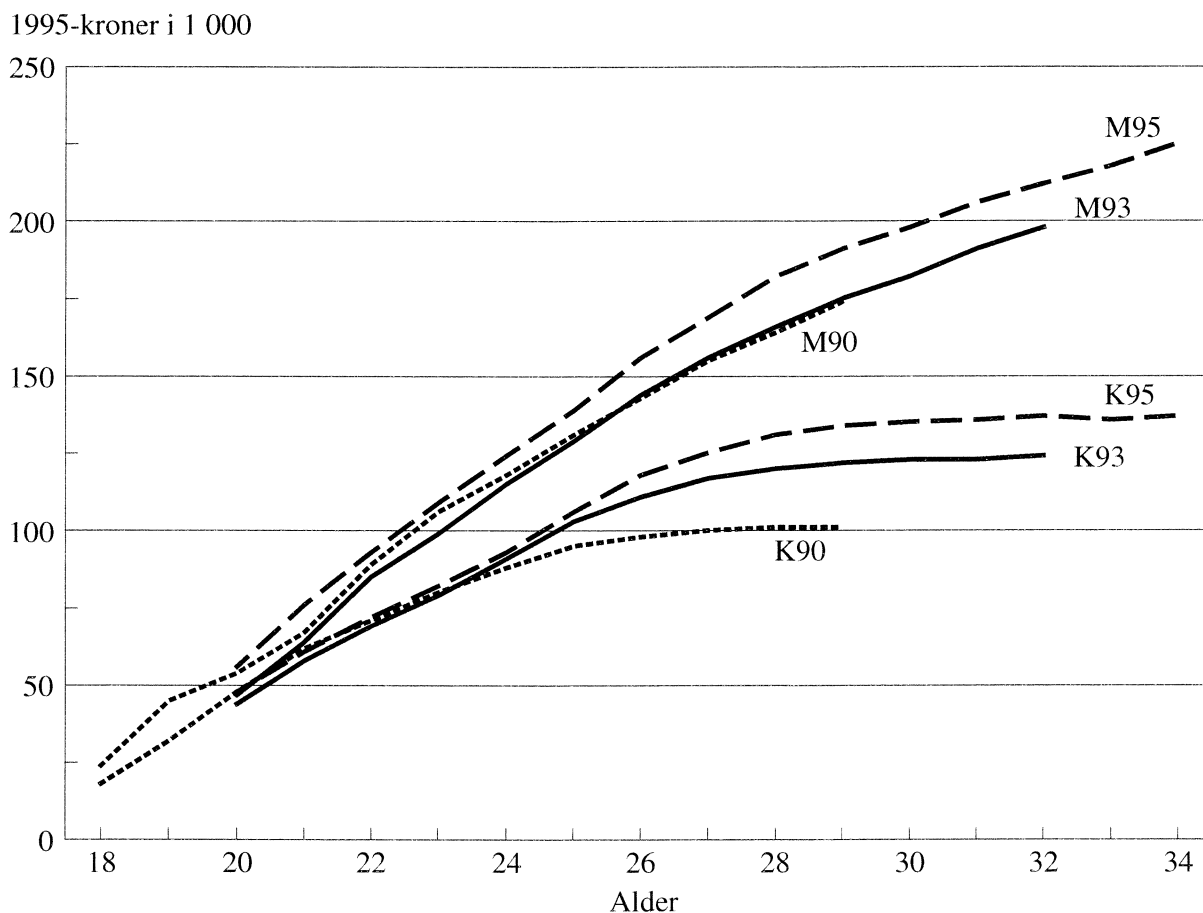
I de yngste fødselskohortene er det en stor andel av både av kvinner og menn som fortsatt er under utdanning. Hovedtyngden av dem som ikke er under utdanning har videregående skole eller lavere utdanning. Det er få som har fullført utdanning på høyere nivå i de yngste årskullene, og hovedtyngden av begge kjønn er også ugifte. Det er stor stabilitet i den tilsvarende fordelingen etter alder i 1995. Eksempelvis var det store flertallet av 22-åringene i 1973-kullet, 95 prosent av mennene og nesten 90 prosent av kvinnene, fortsatt ugifte i 1995. Av dem som hadde inngått ekteskap var det imidlertid en betydelig andel (over halvparten av mennene og tre av ti kvinner), som allerede var skilt eller separert.

Dette viser at ekteskap som inngås i ung alder har en betydelig risiko for å bli oppløst etter kort tid. Siden hovedtyngden av unge som gifter seg tidlig har relativt lav utdanning, vil også gruppene som er skilt eller separert tidlig i livsløpet også domineres av unge med lav utdanning. Dette betyr imidlertid ikke at kvinner og menn med lav utdanning (her med utdanning på videregående skolenivå eller lavere) generelt har høyere skilsmisserisiko enn kvinner og menn med lengre utdanning. Slike spørsmål forutsetter analyse av data på individnivå over tid for å kunne besvares. Fordelingen etter utdanningsnivå og sivilstand for de eldre årskullene i 1995 viser imidlertid at den samlede skilsmisseavgangen med økende alder ikke framtrer like dramatisk i forhold til samlet giftermålsandel i de eldre fødselskullene.

2.3. Utsatt selvforsørgelse, men andelen selvforsørgende øker raskt etter 25 årsalder

I prosjektet har vi brukt *toppskattgrunnlaget* som inntektsmål. Det er et mer begrenset inntektsmål enn *samlet inntekt* som brukes i Inntekts- og formuesundersøkelsene, jfr. avsnitt 1 ovenfor. Toppskattgrunnlaget omfatter *arbeidsinntekter* (lønn og næringsinntekt) med tillegg av *skattepliktige trygder og pensjoner*. Det gir et inntektsbegrep som fanger opp arbeidsmarkedstilknytningen, samtidig som vi får med trygdeoverføringer som skal erstatte arbeidsinntekt. De viktigste trygdeytelsene i disse aldersgruppene er overgangsstønad og uførepensjon. Arbeidsledighetstrygd (dagpenger) og sykepenger er inkludert i direkte i arbeidsinntekten slik den beregnes ved skattelikningene. Registermaterialet gir oss imidlertid mulighet til å se nærmere også på omfanget av utvalgte overføringer/stønader og betydningen av disse overføringene for samlet toppskattgrunnlag (jfr. avsnitt 2.6 nedenfor). Figur 9 viser gjennomsnittsinntektene (i løpende kroner) etter alder og kjønn i 1990, 1993 og 1995.

Figur 9. Gjennomsnittlig inntekt* i løpende kroner etter kjønn og alder. 1990, 1993 og 1995

• Toppskattgrunnlaget

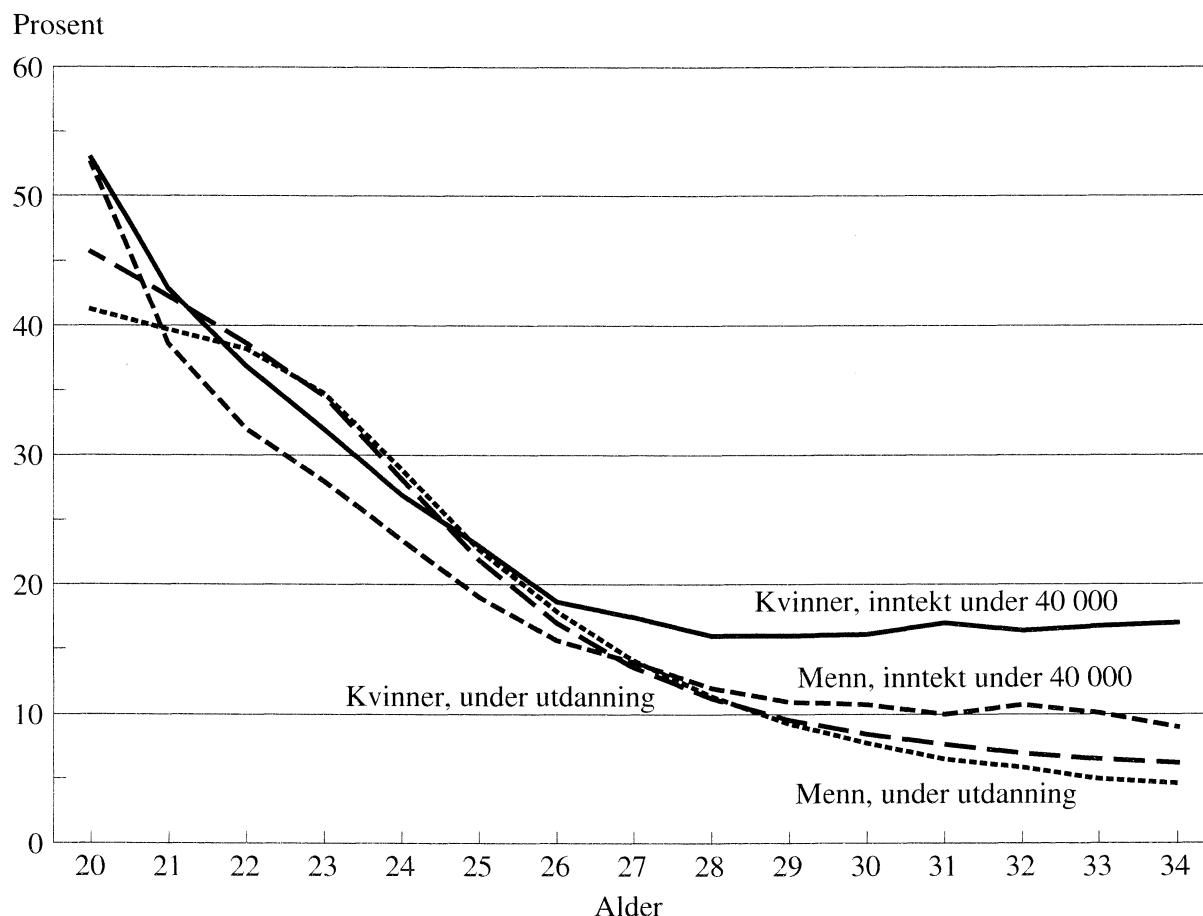
Kilde: Ligningsregisteret 1990, Inntektsregistrene 1993 og 1995, Statistisk sentralbyrå

De yngste kullene har svært lave gjennomsnittsinntekter både i 1990, 1993 og 1995. Figurene viser også at det for mennenes vedkommende har vært bortimot stabile gjennomsnittsinntekter i løpende kroner fra 1990 til 1993, særlig på de yngste alderstrinnene. Omregnet til faste kroner innebærer dette en reell tilbakegang i gjennomsnittsinntekten etter alder fra 1990 -1993. Omregningen til faste kroner viser at det for mennenes vedkommende også var en nedgang i gjennomsnittsinntekten fra 1990 til 1995, selv om det isolert sett var en liten økning fra 1993 til 1995. Isolert sett er utviklingen over tid mer positiv for kvinnene, der gjennomsnittsinntekten i faste kroner har stort sett har økt fra 1990, både til 1993 og 1995. Det er imidlertid betydelig forskjeller mellom kvinners og menns inntektsnivå, særlig i fødselskullene som har passert 25 års alder.

I aldersfasene fram til 25-års alder er det en liten andel av årskullene som har så høy inntekt at de kan regnes som selvforsørgende på grunnlag av inntekten, og en betydelig andel av årskullene har svært lave arbeidsinntekter. Det er grunn til å regne med at det vanskelige arbeidsmarkedet på det tidlige 1990-tallet har en del å si for den negative utviklingen fra 1990 til 1993. Dette støttes både av sammensetningen av gruppene med særlig lav inntekt og av høye andeler med arbeidsledighetstrygd i de yngste årskullene (jfr avsnittene 2.4 og 2.6 nedenfor). Men i aldersfasene før 25-års alder er det også en stor andel av årskullene som er under utdanning, og en stor andel av lavinntektsgruppen utgjøres

av unge som fortsatt er under utdanning. Eksempelvis var nesten førti prosent av 22-åringene i 1973-kullet registrert med et toppskattgrunnlag (tilsvarende arbeidsinntekt med tillegg av evt. skattepliktige trygdeytelser) i 1995 på 40 000 kroner eller lavere. Over halvparten av denne gruppen (omlag 55 prosent av begge kjønn) besto av unge som fortsatt var under utdanning. Figur 10 viser andelene i utdanning og andelene med inntekt under 40 000 kroner i de enkelte årskullene i 1995.

Figur 10. Andel av årskullet med inntekt* under 40 000 kroner etter alder og kjønn og andel fortsatt under utdanning. 1995

*Toppkattgrunnlaget

Kilde: Inntektsregisteret 1995

Det store flertallet i ungdomsgenerasjonene klarer seg rimelig godt økonomisk etterhvert som de blir ferdig med utdanningen og etablerer seg på arbeidsmarkedet. Det dreier seg i stor grad om en *utsatt selvforsørgelse* og ikke om en *varig inntektsnedgang*. Med økende alder øker gjennomsnittsinntekten raskt. Det er riktignok fortsatt markerte inntektsforskjeller mellom menn og kvinner, men disse forskjellene er mindre enn hva de var i foregående generasjoner. Allerede ved 27-års alder i 1993 var det gjennomsnittlige inntektsnivået i 1966-årskullet (målt ved medianinntektene) for begge kjønn på nivå med gjennomsnittsinntektene for mannlige og kvinnelige industriarbeidere. Den tiendeparten av 27-åringene som tjente best, hadde relativt høye inntekter (Skrede og Ryen 1996). Denne utviklingen forsterkes ytterligere for de eldre årskullene i perioden fra 1993 til 1995, parallelt med at situasjonen i arbeidsmarkedet også ble forbedret.

Prosjektet har også gjennomført inntektssammenlikninger i forhold til situasjonen for jevnaldrende unge på det tidlige 1970 og 1980 -tallet. Sammenlikningene er gjennomført på grunnlag av data fra

Familie- og yrkesundersøkelsen 1988 for fødselkohortene 1945 og 1960 (Skrede og Ryen 1996). Resultatene viser at ungdomsgenerasjonenes materielle levekår er sammensatte. Det er en klar utsettelse av selvforsørgelsen i dagens ungdomsgenerasjoner, sammenliknet med situasjonen for unge i tilsvarende aldersgrupper på det tidlige 1980-tallet. Men i et lengre tidsperspektiv med sammenlikning til situasjonen for 1945-kohorten tidlig på 1970-tallet blir bildet et annet. Gjennomsnittsinntektene for dagens ungdomsgenerasjoner er høyere i faste kroner enn gjennomsnittsinntektene for 1945-kohorten tidlig på 1970-tallet. Særlig stor er kontrasten for kvinnenes vedkommende. Kvinnene i 1945-kohorten hadde en medianinntekt på omlag 25 000 kroner (1993-kroner) i 1972. Tre av fire kvinner i 1945 hadde da giftet seg. Nesten like mange hadde født sitt første barn, og ganske mange hadde allerede flere barn. Kvinnene hadde i gjennomsnitt 1,4 barn.

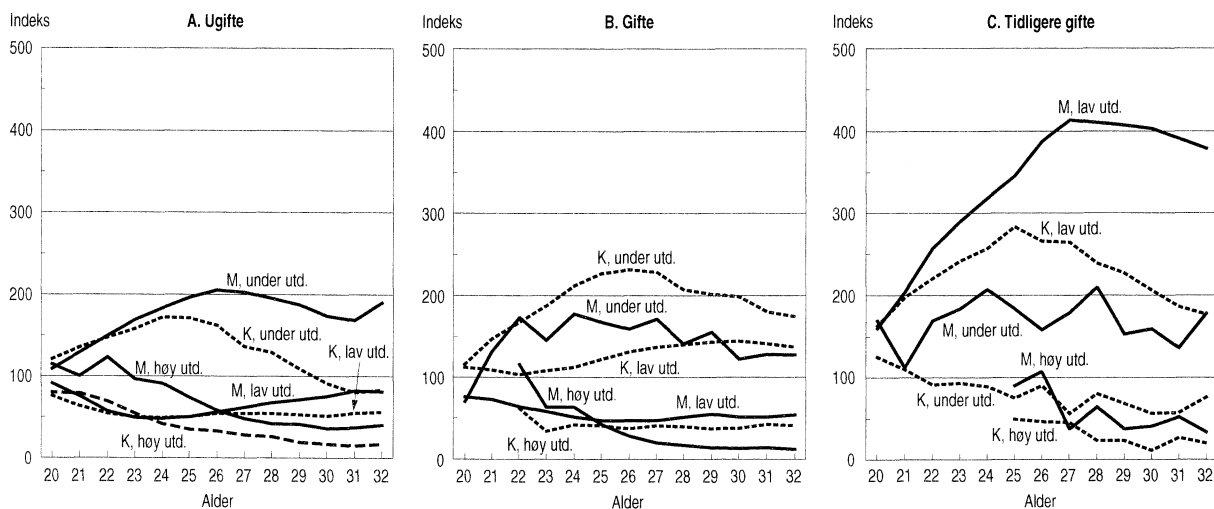
2.4. Vedvarende lav inntekt- risikoen størst for tidligere gifte (av begge kjønn) med kort utdanning

På gjennomsnittsnivå er den langsiktige inntektsutviklingen minst like god som for tidligere generasjoner. Men utviklingen tyder på at forskjellene *innen* dagens ungdomsgenerasjoner er større enn de var for foregående generasjoner. Det er blitt større forskjeller mellom eldre og yngre ungdommer, og innen de eldre årskullene ser vi også konturene av et mer permanent lavinnteksproblem. Det vanskelige arbeidsmarkedet på det tidlige 1990-tallet bidro etter alt å dømme også til at mange unge hadde lav inntekt. Datamaterialet bekrefter at unge med kort utdanning var betydelig mer risikoutsatte for å havne i lavinnteksgruppen enn unge med lang utdanning. Resten av lavinnteksgruppen besto for en stor del av unge med kort utdanning (videregående skolenivå eller lavere). Fordelingen viser imidlertid at det er ulik risikoutsatthet for lav inntekt etter sivilstand *innen* gruppen med kort utdanning. Skilte og separerte er sterkt overrepresentert i lavinnteksgruppen, både for kvinner og for menn.

Figur 10 viser at andelen med særlig lav inntekt synker raskt for de yngre årskullene fram til 27-års alder, mer for menn enn for kvinner. I 1995 hadde 17,5 prosent av de 27-årige kvinnene i 1968-kullet en inntekt på 40 000 eller lavere, mot 14 prosent for de jevnaldrene mennene. Det er små endringer i dette nivået for de eldre årskullene. For kvinnenes vedkommende var andelen med inntekt under 4000 kroner i 1995 stabilt rundt 16-17 prosent i alle de eldre årskullene (opp til 34 åringene i 1961-kullet). For mennenes vedkommende går andelen ytterligere ned til omlag 11 prosent blant 29-åringene og stabiliserer seg deretter rundt 10-11 prosent i alle de eldre årskullene. Dette viser at det er en betydelig gruppe av de eldre ungdommene som fortsetter å ha lave inntekter også etter at trettiårs alder er passert. Andelene er såvidt stabile etter alder, at det kan tyde på at vi her ser konturene av en mer permanent inntekstmarginalisering på stabilt lavt nivå. I hvor stor grad inntekstmarginaliseringen blir permanent eller ikke, kan bare besvares gjennom longitudinelle undersøkelser på individnivå.

Den innbyrdes fordelingen etter utdanning og sivilstand innen gruppen med særlig lav inntekt tyder imidlertid på betydelig stabilitet fra årskull til årskull mht. *hvilke grupper* som er særlig utsatt for å havne i denne gruppen. For mennenes vedkommende er det en sterk overrepresentasjon av *tidligere gifte* menn med kort utdanning i lavinnteksgruppen. I tillegg er ugifte menn med kort utdanning og menn som fortsatt er under utdanning, også noe overrepresentert i lavinnteksgruppen, men i langt mindre grad enn de tidligere gifte. For kvinnenes vedkommende er det også de samme kombinasjonene av utdanning og sivilstand som er overrepresentert i lavinnteksgruppen sammenliknet med årskullet som helhet. Blant kvinnene utgjør imidlertid også *gifte kvinner med kort utdanning* en betydelig andel av lavinnteksgruppen, og betydelig større enn i andelen av årskullene som helhet. Den høye andelen av gifte kvinner med kort utdanning som har lav inntekt, er den viktigste årsaken til at lavinnteksandelen generelt er høyere for kvinner enn for menn.

Figur 11. Relative forholdstall for andel med inntekt under 40 000 kroner i 1993 i forhold til årskullet som helhet, etter kjønn, utdanningsnivå, alder og sivilstand a) ugifte, b) gifte og c) tidligere gifte

Kilde: Inntektsregisteret 1993, Statistisk sentralbyrå

Figur 11 a - c summerer opp disse forskjellene gjennom en "risikoindeks" for å tilhøre gruppen med inntekt under 40 000 kroner i inntekt (toppskattgrunnlag) etter *sivilstand, alder, kjønn og utdanningsgruppe*. Indeksen er målt relativt til sivilstands/utdanningsgruppefordelingen for hvert kjønn/alders-trinn (fødselskohort). Verdier *over 100* viser at det er en relativt større andel av utdannings/sivilstandsgruppen i andelen av fødselskohorten som har inntekt under 40 000 kroner enn i det er i fødselskohorten som helhet, mens verdier *under 100* viser at det er relativt færre av gruppen i lavinntektsgruppen enn i fødselskohorten som helhet. Det går fram at at risikoutsattheten for å havne i lavinntektsgruppen generelt er svært lav for de som har lang utdanning. Dette gjelder uavhengig av kjønn og sivilstand. Risikoutsattheten er også lav for gifte menn med lav utdanning, mens kvinner med lav utdanning og kvinner og menn under utdanning generelt har høyere risikoutsatthet, uansett sivilstandsgruppe. Aller høyest relativ risikoutsatthet har tidligere gifte menn med lav utdanning. I aldersgruppene over 25 års alder er det omlag fire ganger så mange fra denne sivilstands/utdanningsgruppen i lavinntektsgruppen som i fødselskohorten som helhet. Det er også gjennomført tilsvarende analyser med en høyere lavinntektsgrense (toppskattgrunnlag på 80 000), som viser at dette mønsteret ikke endrer seg særlig mye med en litt høyere inntektsgrense. Det er fortsatt de samme utdannings- og sivilstandsgruppene som er mest risikoutsatte for å havne i lavinntektsgruppene.

2.5. Langt igjen til økonomisk likestilling etter kjønn. De unge kvinnene får fortsatt lavere inntektsavkastning av utdanning enn jevnaldrende menn

I dagens ungdomsgenerasjoner er kvinner og menn likestilte mht. oppnådd utdanningsnivå og gjennomsnittlig utdanningslengde. Det er en noe høyere andel av kvinnene som har universitets- og høgskoleutdanning på cand. mag eller høyere, mens mennene har en noe høyere andel med utdanning på videregående skolenivå (inkluderer all fagutdanning på dette nivået). Det har også skjedd store endringer i kvinners deltakelse i lønnet arbeid og gjennomsnittlige inntektsnivå sammenliknet med kvinnegenerasjonene som var i tilsvarende aldersfaser på 1960 og 1970 tallet, slik sammenlikningene med 1945-kohorten fra Familie- og yrkeundersøkelsen viste (jfr. avsnitt 2.3 foran). På den annen side er det fortsatt langt igjen til inntektsmessig likestilling mellom kvinner og menn. Analysene viser at

utdanning og familiestatus fortsatt betyr mye for inntektsutviklingen i det tidlige livsløpet, både for kvinner og menn.

Generelt øker gjennomsnittinntektene for begge kjønn med utdanningsnivå og alder, men mye mer for menn enn for kvinner. Dette gjelder også når vi sammenlikner gjennomsnittsinntektene for *jevnaldrende barnløse kvinner og menn* med like lang utdanning. Her er forskjellene aller størst mellom kvinner og menn med lang universitetsutdanning (minst cand. mag nivå), og relativt mindre for dem med kortere høgskoleutdanning og på videregående skolenivå.

Omsorg og forsørgelseansvar for barn betyr fortsatt mye for arbeidsmarkedstilpasning og inntektsutvikling for unge kvinner og menn, men utslagene etter utdanningsgruppe er helt forskjellig for de to kjønnene. Innen alle utdanningsgruppene har menn som mottar forsørgerfradrag (dvs. bor sammen med barn de har forsørgelseansvar for -egne barn eller stebarn) *høyere* gjennomsnittsinntekt enn menn som ikke har forsørgerfradrag, mens kvinner som har daglig omsorg for barn (mottar barnetrygd) har *lavere* inntekt enn kvinner som ikke har omsorg for barn. For mennenes vedkommende er forskjellene i gjennomsnittsinntekt mellom menn etter forsørgerstatus (menn med og uten forsørgerdrag) *størst* for menn med kort utdanning (grunnskole, evt. med kortere tilleggsutdanning) og minsker med økende utdanningsnivå, mens inntektsforskjellene mellom kvinner med og uten barn, er størst for kvinner med relativt kort utdanning (videregående skolenivå) og minsker med økende utdanning. Den viktigste grunnen til at inntektsforskjellene mellom kvinner med og uten barn er minst for kvinner med lang utdanning, er sannsynligvis at kvinner med lang utdanning i stor grad arbeider heltid enten de har barn eller ikke.

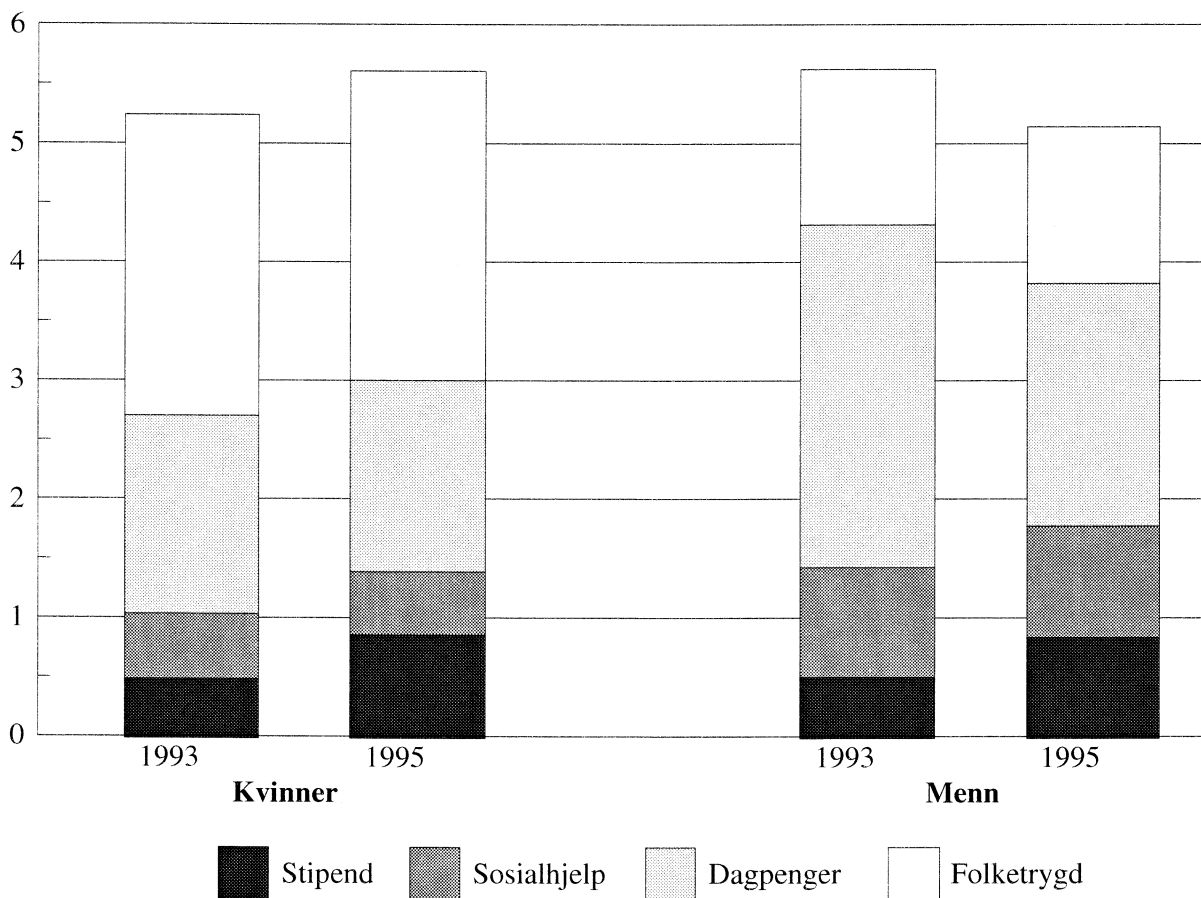
Inntektsforskjellene for menn etter utdanningsgruppe og forsørgerstatus lar seg i mindre grad tolke entydig inn i et fast mønster. Riktignok er det vanlig å finne at gifte menn har høyere inntekt enn ugifte og tidligere gifte når det kontrolleres for alder og utdanning. Forskjellene kan forklares både av en seleksjonseffekt og en forsørgereffekt (Skrede og Ryen 1996). Det er ikke overraskende at tilsvarende forskjeller gjør seg gjeldende i forhold til forsørgeransvar for barn slik det her er definert. Det er mer overraskende at forskjellene i forsørgeransvar er størst for menn med kort utdanning, men sannsynligvis ser vi her en seleksjonseffekt i forhold til hvilke menn som blir værende gift eller samboende, som etter alt å dømme gir sterkest utslag for menn med lav utdanning. Sammenholdt med de betydelige variasjonene i risikoutsatthet for lav inntekt innen gruppen med lav utdanning som ble omtalt i avsnittet ovenfor, tyder dette på et komplekst samspill mellom utdanningsnivå, arbeidsmarkedsproblemer og familiesituasjon. Risikoen for å bli marginalisert med lav inntekt fra arbeidsmarkedet kan neppe knyttes bare til utdanningsnivået. Etter alt å dømme har en vanskelig familiesituasjon med brudd også betydning, slik vi også ser det i Bratberg og Tjøttas (1999) undersøkelse av inntektsutviklingen for begge parter etter et skilsmissebrudd.

Offentlige overføringer og stønader som forsørgingskilde i ungdomsfasen

Den utsatte selvforsørgelsen har skapt større økonomiske avhengighet av andre forsørgelsekilder, både offentlige og private. Overføringer fra familie og andre private forsørgelsekilder kan ikke kartlegges ved registerdata, men opplysninger om de viktigste overføringer fra offentlig stønads- og overføringsordninger inngår i registret, bl.a. stipend fra Statens Lånekasse, sosialhjelp, dagpenger under arbeidsledighet og ytelser fra folketrygden. I 1993 utgjorde overføringene til de tre første av disse stønadene samlet nesten 9 milliarder for de aktuelle fødselskullene (18 -32 år i 1993). Tyngdefordelingen mellom de ulike stønadsordningene bærer bud om et problematisk arbeidsmarked: Vel 5 milliarder ble utbetalt som dagpenger under arbeidsledighet/ arbeidsmarkedstiltak, 1,7 milliarder som sosialhjelp, mens stipendandelen totalt sett utgjorde 2 milliarder. I tillegg kom ytelsene fra Folketrygden, tilsammen 4,3 milliarder for de aktuelle fødselskullene.

Figur 12. Samlede overføringer til aldersgruppene 22-32 år av a) utdanningsstipend, b) sosialhjelp, c) dagpenger under arbeidsledighet og d) ytelser fra Folketrygden. Kvinner og menn. 1993 og 1995

Milliarder kroner

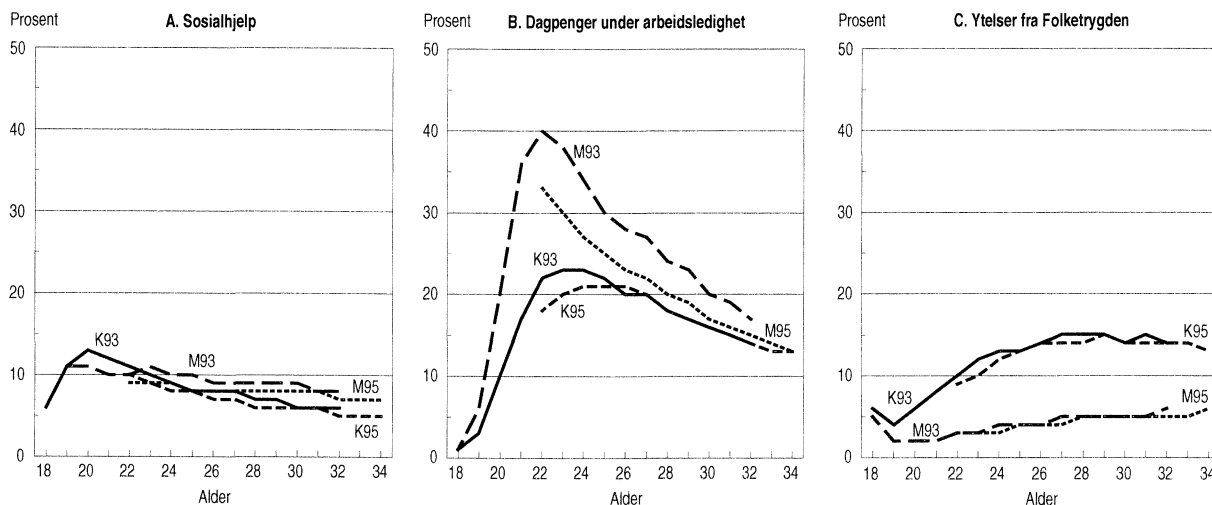

Kilde: Innteksregistrene 1993 og 1995, Statistisk sentralbyrå

Samlet sett endret stønadsstrukturen og nivået av ytelsene seg en del fra 1993 til 1995. I figur 12 har vi samlet ytelsene for aldersgruppene 22-32 år, separat for kvinner og menn i de to årene. Figuren gjengir totaltallene. Disse er også påvirket av størrelsen av de aktuelle alderskullene på de to tidspunktene. Alt i alt er det flere personer i disse aldersgruppene i 1995 enn i 1993. Regner vi ut det gjennomsnittlige stønadsnivået pr. person i alderen 22-32 år i 1993 og i 1995, er gjennomsnittsnivået nesten uendret for kvinnes vedkommende (omlag 15 000 kroner i begge årene), mens det for mennenes vedkommende har vært en markert nedgang fra vel 14 700 kroner i 1993 til knapt 12 700 i 1995. Samlet sett er det små endringer i omfanget av sosialhjelpsyttelsene og av ytelser fra folketrygden, mens det har vært en markert nedgang i omfanget av arbeidsledighetstrygd, først og fremst for mennenes vedkommende, og en markert økning i omfanget av stipend fra Lånekassen for begge kjønn. Dette reflekterer at det var en markert bedring av arbeidsmarkedet fra 1993 til 1995, og at det i samme periode var en reell heving av stipendandelen i utdanningsfinansieringen.

Vi ser imidlertid at det er betydelige kjønnsforskjeller i stønadsstrukturen både i 1993 og 1995. Omfanget av sosialhjelpsyttelser og av arbeidsledighetstrygd er markert høyere for menn, mens kvinnene i mye større grad mottar ytelser fra folketrygden. Det siste er en effekt av at overgangsstønden for enslig forsørger utgjør en stor del av ytelsene fra folketrygden i disse aldersgruppene, mens omfanget av andre ytelser (vesentlig uførepensjon) er mindre.

Figur 13. Andel som mottok a) sosialhjelp, b) dagpenger under arbeidsledighet og c) utvalgte ytelser fra Folketrygden etter alder og kjønn, 1993 og 1995

Kilde: Inntektsregisteret 1993 og 1995, Statistisk sentralbyrå

Kjønnsforskjellene reflekteres også i figurene 13 a -c hvor vi ser vi nærmere på andelen av årskullene (gruppert etter faste alderstrinn) som mottok henholdvis a) sosialhjelp, b) dagpenger under arbeidsledighet og c) ytelsene fra folketrygden 1993 og 1995. Kjønnsforskjellene er særlig markerte for arbeidsledighetstrygden og for ytelsene fra folketrygden. Overgangsstønad for enslig forsørger er den viktigste årsaken til at kvinnene ligger markert høyere mht. ytelsene fra folketrygden, mens en viktig årsak til at mennene har et markert høyere nivå for mottak av dagpenger nok er knyttet til at menn i gjennomsnitt har bedre rettigheter til dagpenger enn kvinner. Retten til dagpenger ved arbeidsledighet etter avtjent verneplikt har stor betydning her. Det ser vi av de høye andelen unge menn i 21-22 års alder som mottok dagpenger både i 1993 og 1995. Forskjellene mellom kjønnene i de andre aldersgruppene tyder imidlertid på at unge menn trolig i noe større utstrekning enn unge kvinner hadde problemer på arbeidsmarkedet i denne perioden. Det er rimelig å anta at yrkesstrukturen også har betydning her, ved at typiske kvinneyrker var noe mindre utsatt for ledighet enn typiske mannsyrker.

Vi har også sett nærmere på hvordan mottakerne av de ulike ytelsene fordeler seg etter kjønn, utdanningsgruppe og sivilstand. Et generelt funn er at det er stort sett de samme gruppene som var særlig risikoutsatt for lav inntekt som også ligger høyt mht. sosialhjelp, bortsett fra gifte kvinner med lav utdanning. Når det gjelder arbeidsledighet, er det mindre entydige forskjeller etter utdannings- og sivilstandsgrupper. Her ligger også gruppene med høy utdanning relativt høyt i mottak, særlig for mennenes vedkommende. Det er heller ikke uventet at andelen som mottar ytelsene fra Folketrygden har en klar sammenheng med utdanning, sivilstand og kjønn. I gruppen tidligere gifte kvinner under utdanning er det en meget høy andel kvinner som mottar ytelsene fra folketrygden. Andelen også høy blant ugifte og tidligere gifte kvinner med lav utdanning i alle aldersgruppene, og blant ugifte kvinner under utdanning i de litt eldre aldersgruppene rundt tretti årsalder. Vi vet fra andre analyser at det er høyt innslag av disse gruppene blant mottakere av overgangsstønad for enslige forsørgere tidlig på 1990-tallet (Kjeldstad 1998). I noen av gruppene var mottaket av overgangsstønad relativt kortvarig og knyttet til en utdannings situasjon, mens andre var mottakere over et lengre tidsrom. Mest markert var dette for de som ble enslige forsørgere i ung alder med kort utdanning og relativt lite arbeidsmarkeds erfaring. Aldersfordelingen i mottak av trygdeytelser kan tyde på at det var relativt stor stabilitet i stønadsmottaket i denne gruppen både i 1993 og 1995, men også her er vi avhengig av undersøkelser på individnivå for å kunne trekke endelige konklusjoner. Her er det også et åpent spørsmål hva som vil skje med disse gruppene etterhvert som endringene i regelverket for overgangsstønaden stiller stønadsmottakerne i endrete valgsituasjoner.

3. Levekårsforskjeller i et generasjonsperspektiv

Det er ikke dekkende å beskrive dagens ungdomsgenerasjoner som tapere, men ungdomsfasen er blitt lenger og det tar lenger tid før de unge blir selvforsørgende. Dette skaper større økonomisk avhengighet av andre forsørgelsekilder, både private og offentlige. Unge med lave inntekter utgjør imidlertid en sammensatt gruppe. Den viktigste årsaken til de lave inntektene er at mange flere enn tidligere tar lang utdanning. I et langsiktig tidsperspektiv er dagens ungdomsgenerasjon en privilegert generasjon. De har ryggdekning i en foreldregenerasjon som er bedre økonomisk stilt enn tidligere foreldregenerasjoner. Målt i faste kroner har også dagens ungdomsgenerasjoner i gjennomsnitt mer å rutte med inntekt enn hva deres foreldregenerasjoner hadde på tilsvarende alderstrinn, trass i at langt færre da tok lang utdanning.

Usikkerheten om framtidens arbeidsmarked og rammebetingelser er imidlertid blitt større, og levekårsforskjellene mellom generasjoner i ulike *livsløpsfaser* er i dag mer markerte enn hva de var for et par tiår siden. De omfattende endringene i familieetableringsmønsteret og i varigheten av ungdomsfasen bidrar også til å forsterke kontrastene mellom livsløpsfasene. På den ene siden har vi ikke tidligere hatt en ungdoms- og en foreldregenerasjon som har vært så *nær* hverandre aldersmessig som nå. Dagens ungdomsgenerasjoner består av de «tidlige» barn, født av foreldre som selv er født på 1930- og 1940-tallet. Foreldregenerasjonen hadde i gjennomsnitt korte og sammenpressete ungdomsfaser og de fleste etablerte seg tidlig i yrkeslivet. Med gjennomsnittlig små barneflokker er mange av foreldregenerasjonen dermed over i den økonomiske «otiums»-fasen relativt tidlig i livsløpet, mens de fortsatt er yrkesaktive og i full vigør på ulike samfunnsområder, samtidig som deres voksne barn fortsatt befinner seg i en mer langtrukken ungdomsfase.

Det svake arbeidsmarkedet tidlig på 1990-tallet bidro til å svekke det gjennomsnittlige inntektsnivået i de yngste ungdomsgenerasjonene. Inntektsfordelingene fra de ulike alderstrinnene viser imidlertid at andelen med lave inntekter reduseres raskt i de eldre ungdomskullene. Vurdert utfra inntektsfordelingene for de eldste årskullene er det foreløpig svært lite som tyder på at det skjer en marginalisering av ungdomsgenerasjonene som helhet, sammenliknet med eldre generasjoner. Tvertimot tyder fordelingene snarere på at økende ulikhet med alder *innen* dagens ungdomskull er en mer sannsynlig utvikling enn at årskullene som helhet marginaliseres. Med økende alder ser vi konturene av et mer permanent lavinntektsproblem innen de eldre ungdomsgenerasjonene, der et komplekst samspill mellom lav utdanning, arbeidsmarkedsproblemer og vanskelig familiesituasjon ser ut til påvirke risikoutsattheten for varige problemer.

Litteratur

Bratberg, Espen og Sigve Tjøtta (1999): *Levekår i barnefamilier etter skilsmisse*, SNF Rapport 1/99, Stiftelsen for samfunns- og næringslivsforskning (SNF), Bergen

Jensen, An-Magritt og Sten-Erik Clausen (1997): *Barns familier. Samboerskap og foreldrebrudd etter 1970*. Prosjektrapport nr. 21, NIBR, Oslo

Kjeldstad, Randi (1998a): *Enslige forsørgere: Forsørgelse og levekår før og etter overgang til en ny livsfase*, Samfunnsøkonomiske studier 100, Statistisk sentralbyrå

Lappegård, Trude (1998): "Større ulikheter i barnetall" i *Samfunnsspeilet 1998*, Statistisk sentralbyrå.

Noack, Turid (1996): "Familieutvikling i demografisk perspektiv", i Brandt, B. og K. Moxnes (red): *Familie for tiden*. Stabilitet og endring, Oslo, Tano_Aschehoug, 1996, 11-29.

NOU 1993:17: *Levekår i Norge*, Finans- og tolldepartementet, Akademika, Oslo

Skrede, Kari (1994): *Turbulens eller stabilitet? Levekårsendringer 1980-1990 i et generasjons- og livløpsperspektiv*, INAS-Rapport 94:1

Skrede, Kari (1999a): *Kvinnens levekår, livsløp og helse - endringer i et generasjonsperspektiv*, Vedlegg 2 til Utredning fra Kvinnehelseutvalget, NOU 1999:13: *Kvinnens helse i Norge*.

Skrede, Kari (1999b, under arbeid): *Levekår i stopeskjeen. Utvikling i utdanning, familiedannelse og materielle levekår i perioden 1990 - 1995 for fødselskullene 1961- 1975*. Manus under arbeid for serien Statistiske analyser (SA), Statistisk sentralbyrå

Skrede, Kari og Mette Ryen (1996): "Forverringen av ungdomsgenerasjonenes levekår: Myte eller fakta?" i *Samfunnsspeilet 1996,3*, Statistisk sentralbyrå

Skrede, Kari og Mette Ryen (1999, under utgivelse): *Generasjonsforskjeller i levekår*, kommer i serien Rapporter fra SSB, Statistisk sentralbyrå

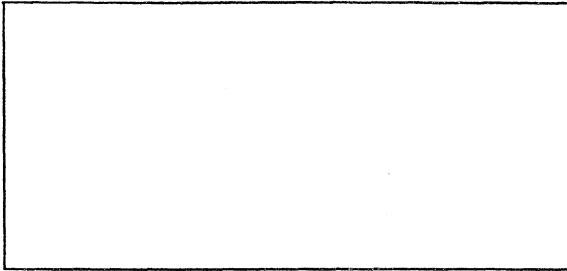
Statistisk sentralbyrå (1997): *Selvangivelsestatistikk 1993-94*, Oslo/Kongsvinger

Statistisk sentralbyrå (1998): *Sjølvmeldingsstatistikk 1996*, Oslo/Kongsvinger

De sist utgitte publikasjonene i serien Notater

- 99/11 I. Aukrust og H. Utne: Detaljerte arbeidsmarkedsdata – på kommunenivå: Dokumentasjon av arbeidsmarkedsdata til PANDA. 4. utgave. 37s.
- 99/12 K.J. Einarsen, H. Hartvedt, A.B. Skara og C.B. Strand: Faktaark for FylkesKOSTRA-utdanning. Årsrapporteringen for 1998. Sør-Trøndelag fylkeskommune: Nøkkeltall med indikatorer for: Prioriteringer og ressursbruk, Dekningsgrad, Produktivitet og kvalitet. 41s.
- 99/13 G. Sparby: Selvangivelsesstatistikk 1993-1996: Dokumentasjon. 121s.
- 99/14 B.R. Joneid og J. Lajord: FD – Trygd: Dokumentasjonsrapport: Demografi. 1992-1993. 95s.
- 99/15 A.L. Brathaug: Evaluering av fylkesKOSTRA, helsetjenester 1998. 64s.
- 99/16 A.J. Isachsen, S.O. Stoknes og G.H. Bjønnes: Den store gjettekonkurransen. 26s.
- 99/17 Z. Li-Chun, L. Solheim og M. Stålnacke: Lønnsomhetsundersøkelsen for fiskefartøy: Ny utvalgsplan og estimeringsmetode. 61s.
- 99/18 Å. Nossum og L. Sandberg: Harmonisert konsumprisindeks. 31s.
- 99/19 P.E. Tønjum: Dokumentasjon av edb-rutiner for kjeding av årlig og kvartalsvis nasjonalregnskap. 66s.
- 99/20 B. Halvorsen og K.R. Wangen: Dokumentasjon av utdrag fra skattestatistikken 1975-1985 for kobling mot forbruksundersøkelsen. 31s.
- 99/21 B. Halvorsen: Dokumentasjon av analysefiler til prosjektet "Fleksibel energibruk i husholdningene": Prisdatabaser for varer og tjenester (1975-1994), husholdningstariffer for elektrisitet (1975-1996) og temperaturdata (1957-1996). 34s.
- 99/22 B. Halvorsen: Dokumentasjon av analysefiler til prosjektet "Fleksibel energibruk i husholdningene": Forbruksundersøkelsen 1974-1995. 34s.
- 99/23 A. Barstad: På vei mot det gode samfunn?: Om opplegget for en publikasjon som beskriver verdilandskapet i Norge. 72s.
- 99/24 G. Dahl: FD – Trygd: Type prosjekt, organisering, forløpsdata og analysemuligheter. 34s.
- 99/25 J. Johansen og J. Lajord: FD – Trygd: Dokumentasjonsrapport: Arbeidssøkere. 1992-1993. 99s.
- 99/26 K-A. Hovland og F. Bendiksen: Foreldrebetalingundersøkelse: Rapport om betaling for heldagsopphold i kommunale og private barnehager, januar 1999. 38s.
- 99/27 G. Dahl og J. Johansen: FD – Trygd: Dokumentasjonsrapport: Sysselsetting. 1992-1993. 77s.
- 99/28 P. Bakken, H. Hagen og J.A. Osnes: Kvartalsvis lagerstatistikk. 64s.
- 99/29 E. Rønning: Fokusgrupper om opplysninger om skolegang: Dokumentasjon og resultater. 38s.
- 99/30 D. Roll-Hansen: Kompetanse i grunnskolen. 53s.
- 99/31 T.P. Bø: Klassifisering av registrerte arbeidsledige og personer på tiltak i arbeidskraftundersøkelsen (AKU). 45s.
- 99/36 M. Stålnacke, J-A. Sigstad Lie og L. Solheim: En analyse av SSBs generelle utvalgsplan fra 1995 basert på næringsvise sysselsettingstall. 83s.
- 99/37 B.O. Lagerstrøm: Trivsels- og arbeidsmiljøundersøkelse blant intervjuere i Statistisk sentralbyrå. 155s.
- 99/38 K.J. Einarsen: Evalueringsrapport for pilotforsøket for FylkesKOSTRA-utdanning. 55s.
- 99/39 L. Rogstad: FoB2000: Adressesamsvar mellom folkeregister og adresseregister i GAB: – rapport fra Lysebu-seminar 8. og 9. desember 1998, – tiltaksplan for bedre addressesamsvar. 39s.

Notater

Tillatelse nr.
159 000/502

B *Returadresse:*
Statistisk sentralbyrå
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo

Statistisk sentralbyrå

Oslo:
Postboks 8131 Dep.
0033 Oslo

Telefon: 22 86 45 00
Telefaks: 22 86 49 73

Kongsvinger:
Postboks 1260
2201 Kongsvinger

Telefon: 62 88 50 00
Telefaks: 62 88 50 30

ISSN 0806-3745

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway